

Diplomová práce

Třídní kolektiv na 1. stupni ZŠ a jeho klima

Studijní program:

M0113A300008 Učitelství pro 1. stupeň základních škol

Autor práce:

Dita Kulichová

Vedoucí práce:

Mgr. Helena Picková, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Liberec 2024

Zadání diplomové práce

Třídní kolektiv na 1. stupni ZŠ a jeho klima

<i>Jméno a příjmení:</i>	Dita Kulichová
<i>Osobní číslo:</i>	P19000455
<i>Studijní program:</i>	M0113A300008 Učitelství pro 1. stupeň základních škol
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra pedagogiky a psychologie
<i>Akademický rok:</i>	2022/2023

Zásady pro vypracování:

Cíl práce:

- Vytvořit sborník didaktických aktivit tvořících a utužujících kolektiv na 1. stupni ZŠ.
- V dané třídě provést pilotáž vybraných aktivit, zreflektovat, navrhnout změny (především při vstupu do 1. třídy).

Požadavky:

- Nastudování odborné literatury k danému tématu.
- Realizovat strukturované rozhovory s p. učitelkami na 1. stupni ZŠ.
- Na základě sběru dat vytvořit sborník didaktických aktivit pro rozvoj sociálních vztahů při utváření kolektivu v 1. třídě ZŠ.
- Provést pilotáž vybraných aktivit a reflexí v dané třídě, navrhnout změny.

Metody:

Zúčastněné pozorování adaptačního období v 1. třídě ZŠ.

Polostrukturované rozhovory s p. učitelkami.

Při zpracování diplomové práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucího práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce: tištěná/elektronická
Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

- EICHHORN, Christoph. *Učitel a práce se třídou*. Praha: Raabe, 2019. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-439-8.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3
- NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2957-2.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.
- ŽENATOVÁ, Zdenka. *Vztahy a nástrahy ve školní třídě*. Praha: Raabe, [2018]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-391-9.

Vedoucí práce: Mgr. Helena Picková, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce: 4. listopadu 2022
Předpokládaný termín odevzdání: 26. dubna 2024

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Jana Příhonská, Ph.D.
garant oboru

V Liberci dne 1. června 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

30. března 2024

Dita Kulichová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Heleně Pickové, Ph.D., za udělené rady, vstřícný přístup a ochotu při vedení mé diplomové práce.

ANOTACE

Diplomová práce Třídní kolektiv na 1. stupni ZŠ a jeho klima představuje využití didaktických aktivit pro tvorbu třídního kolektivu. Cílem práce je vytvoření sborníku didaktických aktivit tvořících kolektiv zejména v 1. třídě a jejich pilotáž pro efektivní využití v adaptačním období začátku školní docházky s důrazem na tvorbu bezpečného prostředí.

V teoretické části jsou vymezeny pojmy související s tématem práce, jako jsou klima školy, klima třídy, třída jako sociální skupina či adaptační období po vstupu do 1. třídy. V závěru teoretické části je věnována kapitola metodám využitelných pro tvorbu a zlepšení třídního kolektivu a klimatu třídy.

V praktické části je představeno výzkumné šetření opírající o metody kvalitativního výzkumu, do kterého patří zúčastněné pozorování dynamiky třídy na začátku 1. třídy a polostrukturované rozhovory s učitelkami základních škol. Na základě sběru a analýzy dat byl vytvořen sborník aktivit pro tvorbu třídního kolektivu. Vybrané aktivity byly v reálných podmínkách 1. třídy vyzkoušeny a následně byla provedena jejich reflexe. Součástí diplomové práce je sborník aktivit s poznámkami a změnami po provedené pilotáži. Tato práce nabízí podněty pro další možná zkoumání sociálního klimatu třídy.

Klíčová slova

adaptační období v první třídě, klima třídy, klima školy, sociální skupina, třída

ANNOTATION

The master's thesis "The Class Collective at the Primary School Level and Its Climate" explores the use of didactic activities for the formation of a class collective. The objective of the thesis is to create a compendium of didactic activities aimed at forming a collective, particularly in the first grade, and to pilot these activities for effective use during the adaptation period at the beginning of school attendance with an emphasis on creating a safe environment.

In the theoretical part, terms related to the topic of the thesis, such as school climate, class climate, the class as a social group, and the adaptation period upon entering the first grade, are defined. The conclusion of the theoretical part is dedicated to methods usable for forming and improving the class collective and climate.

The practical part presents a research investigation based on qualitative research methods, which include participant observation of the class dynamics at the beginning of the first grade and semi-structured interviews with primary school teachers. Based on data collection and analysis, a compendium of activities for the formation of the class collective was created. Selected activities were tested under the real conditions of the first grade, followed by their reflection. The master's thesis includes a compendium of activities with notes and changes after the pilot testing. This work offers stimuli for further exploration of the social climate of the class.

Key words

adaptation period in the first grade, class, class climate, school climate, social group

OBSAH

ÚVOD	10
1 Klima	11
1.1 Vymezení pojmu klima	11
1.2 Klima školy.....	11
1.3 Aktuální a preferované klima školy.....	12
2 Třída	14
2.1 Třída jako sociální skupina	14
2.2 Potřeby jednotlivce a skupiny	15
2.3 Třída a žák mladšího školního věku	16
2.3.1 Školní zralost a připravenost.....	17
3 Klima třídy	20
3.1 Druhy klimatu	21
3.2 Zkoumání klimatu	23
3.2.1 Přístupy zkoumání klimatu z pohledu literatury.....	24
4 Spolutvůrci třídního klimatu	26
4.1 Učitel.....	26
4.1.1 Výukové metody a edukační aktivity.....	27
4.1.2 Komunikaci ve třídě.....	27
4.1.3 Hodnocení ve třídě.....	28
4.1.4 Kázeňské vedení třídy	29
4.1.5 Vztahy mezi žáky ve třídě.....	29
4.1.6 Participace žáků	30
4.1.7 Prostředí třídy.....	31
4.2 Žák	31
4.3 Rodina.....	31
5 Adaptační období v 1. třídě	33
6 Tvorba bezpečného prostředí	34
6.1.1 Třídnické hodiny.....	35
7 Metody využitelné pro práci s třídním kolektivem	36
7.1 Didaktická hra jako výuková metoda	40
8 PRAKTICKÁ ČÁST	41
8.1 Metody výzkumu	41

8.2	Charakteristika výzkumného vzorku	42
8.3	Realizace výzkumu	42
8.3.1	<i>Zúčastněné pozorování</i>	42
8.3.2	<i>Pilotáž vybraných didaktických aktivit</i>	48
8.3.3	<i>Polostrukturované rozhovory s učitelkami základních škol</i>	52
9	Sborník didaktických her pro rozvoj třídního kolektivu	57
10	DISKUZE	102
	ZÁVĚR	104
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	106
	SEZNAM ZKRATEK	111
	SEZNAM PŘÍLOH	112

ÚVOD

Během svého studia na vysoké škole jsem měla možnost nahlédnout do několika škol a pozorovat tak práci zkušených učitelek a učitelů. Hned během své první praxe jsem viděla při práci paní učitelku z liberecké základní školy, která se zabývá právě tvorbou třídního klimatu a bezpečného prostředí. Velice mě tento přístup zaujal, a i když jsem poté měla další praxe a viděla několik dalších učitelek a učitelů, jejich vyučovací styly a metody práce, nejvíce mě zaujal přístup právě té paní učitelky, u které jsem realizovala praxi hned v prvním ročníku.

Výše zmíněná paní učitelka se zaměřuje na výuku prvních dvou ročníků a vysvětlila mi, jak důležitý je vstup do první třídy. Pokud se žáci cítí ve třídě dobře a bezpečně, jejich motivace a chuť se vzdělávat je větší a výsledky vzdělávání pozitivnější.

Postupným zjišťováním informací jsem se utvrdila v tom, jak důležité téma sociálního klimatu je, a věřím, že s pochopením této klíčové oblasti ve školním prostředí a s předložením závěrečné práce vstoupím lépe připravena do učitelské profese. Práce s třídním kolektivem na tvorbě bezpečného prostředí a zdravého klimatu není otázkou krátkodobého úsilí. Věřím, že s postupným získáváním zkušeností a díky dalšímu vzdělávání se budu stále lépe orientovat v metodice a bude mi snazší integrovat různé nástroje pro podporu zdravého kolektivu.

V teoretické části se zabývám pojmem „klima“ a termíny s ním souvisejícími, dále zde nalezneme kapitolu o třídě jakožto sociální skupině, jejími náležitostmi a potřebami. Tato část nastíní specifika spojená s vývojovými stádii žáka mladšího školního věku a adaptačním obdobím. Dále představuje spolutvůrce třídního klimatu a tvorbu bezpečného prostředí v prostředí třídy. Poslední kapitola v teoretické části se zabývá metodami práce při utváření pozitivního třídního klimatu.

V praktické části práce představuje postup vzniku sborníku didaktických aktivit pro tvorbu třídního kolektivu. Na základě dat z pozorování a z polostrukturovaných rozhovorů, tedy prostřednictvím metod kvalitativního výzkumu, byly vybrány osvědčené aktivity, které zkušené paní učitelky využívají při práci s kolektivem svých tříd a byl vytvořen sborník. Některé aktivity byly vyzkoušeny a podrobně reflektovány. Vytvořený sborník může sloužit jako zásobník aktivit pro učitele, kteří mají zájem o tuto oblast. Aktivity lze využít v třídnických hodinách, ale i napříč hodin prvního stupně či na jiných školních akcích.

1 Klima

1.1 Vymezení pojmu klima

Pojem klima pochází z řeckého slova klimein, jehož původ je zakotven v přírodních vědách. Klima neboli podnebí označuje dlouhodobě stabilní režim počasí a jeho zkoumáním se zabývá klimatologie. Užívání pojmu klima se ale postupem času přeneslo z věd přírodních i do věd společenských. Zprvu toto označení sloužilo pouze jako metafora, kdy označovalo určité klima (podnebí v dané škole, třídě...). Nyní je již pojem klima součástí odborné terminologie jak v psychologii, sociologii, tak i v pedagogice. (Ježek, 2003)

Z odborných publikací můžeme zjistit, že neexistuje jednotná definice termínu klima. Můžeme však říci, že je to určitý pocit či prožitek, který jako účastníci klimatu pociťujeme. H. Grecmanová (2008, s. 9) definuje klima jako „*psychosociální fenomén, který vzniká odrazem objektivní reality (prostředí) v subjektivním vnímání, prožívání a hodnocení jeho posuzovatelů*“. Z toho plyne, že klima se vytváří postupně, nevzniká v jeden okamžik, ale formuje se. (Grecmanová, 2008)

J. Mareš ve své studii popisuje klima jako dlouhodobý jev a podotýká, že na téže škole můžeme nalézt různá sociální klimata, a proto je obtížné klima jednoznačně definovat a měřit ho. (Mareš, 1998)

Je tedy zřejmé, že ve škole můžeme nalézt hned několik klimat, která se navzájem ovlivňují a v průběhu času se mění a tvarují. Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala pozorování třídního klimatu, které ale úzce souvisí se všemi ostatními klimaty, které lze nalézt ve škole.

1.2 Klima školy

Vzhledem k tématu práce, které se zabývá tvorbou třídního klimatu a bezpečného prostředí, jeho nástroji a aktivitami, je nezbytné popsat pojmy s ním bezprostředně související, v první řadě klima školy.

U pojmu „klima školy“ se odborníci dosud nemohou shodnout na jeho přesné definici a struktuře proměnných klimatu. Shodují se ale, že je nutné vidět klima jako celek, a ne pouze sledovat jednotlivé části. I když se autoři snaží o vysvětlení pojmu klima školy, zůstávají velice nekonkrétní, popřípadě si všímají pouze některého z aspektů školního

klimatu a tím poté zcela opomíjejí význam a rozdíl mezi školním, organizačním a vyučovacím třídním klimatem. (Grecmanová, H., 1999)

Zatímco Průcha (2002) definuje sociální klima jako „*cosi nehmataelného, ale silně jednotlivci pocitovaného*“, Ježek uvádí daleko širší a komplikovanější definici: „*Školní klima může znamenat prakticky cokoliv ve škole, co je nehmotné a prostupuje to celou školou. Shoda panuje snad jen v tom, že jde o něco interpersonálního, o jakýsi agregát, destilát, průměr, abstrakci, derivaci, produkt vztahů mezi lidmi, kteří utvářejí fenomén školy*“. (Ježek, 2003, s. 2).

Je důležité si uvědomit, že žáci netráví veškerý čas pouze v mikroklimatu třídy, ale že každý den zažívají různé situace ve škole, které je ovlivňují. Proto zmiňují ve své práci pojem klima školy, v němž se odehrávají všechny sociální interakce s učiteli, se spolužáky z jiných ročníků, s vedením školy a se všemi pracovníky školy. Všechny tyto zážitky ovlivňují jednotlivce, kteří dále působí na třídní klima.

Grecmanová popisuje školní klima jako prostředí nejrozšířenější, protože v něm je zahrnuto nespočet faktorů, jako např. prostředí kolem místa, kde se škola nachází (město, vesnice), záleží i na situování školní budovy, zda je zde dostatek světla, v jaké části města se nachází. Školní klima ovlivňují i tradice a zvyky daného území a zároveň se v něm odráží finanční zabezpečení školy a její vybavení. Školní klima ovlivňují zejména roviny vztahové, ať už vnitřní (učitelé, žáci a jiní pracovníci), tak i vnější (rodiče žáků). Školní klima se navzájem ovlivňuje s klimaty třídními, ale i klimaty učitelského sboru. (Grecmanová, 2008).

1.3 Aktuální a preferované klima školy

Stanislav Ježek ve svém díle popisuje rozdíl mezi aktuálním klimatem a tím preferovaným, vysvětluje zde, že většina spolutvůrců klimatu není spokojena s aktuálním klimatem a přála by si změnu. Ježek cituje Štecha, jenž tvrdí: „*Změna je zaklínadlo, je dokonce jaksi automaticky vepsána i do názvů kapitol tzv. Bílé knihy. Kdo nechce změnu, musí být nějaký zpátečník, nebo není in.*“ (Štech in Ježek, 2005, s. 3).

Vzhledem k dlouhodobému charakteru klimatu nemusí náhlá změna nutně vést ke zlepšení. Škola jakožto instituce s množstvím specifických procesů, vztahů a množstvím aktérů není ideálním prostředím pro náhlé a radikální změny klimatu. Pokud bychom chtěli změnit školní klima, musíme mít na paměti, že nás čeká dlouhodobý a vcelku

náročný proces, při kterém nemůžeme opomenout jednotlivé faktory, které se navzájem ovlivňují. Patří sem změna klimatu ve třídách, v učitelském sboru, ale i změna klimatu vztahů mezi školou a rodiči, a mezi učiteli a rodiči. (Ježek, 2005, s. 7)

Pro tuto práci je důležitý fakt, že budování klimatu je dlouhodobou záležitostí, kterou ovlivňuje velké množství aspektů. Nemohu tedy očekávat, že po aplikování několika aktivit na podporu třídního klimatu dosáhnou viditelných změn.

2 Třída

2.1 Třída jako sociální skupina

Tato práce se zabývá pozorováním adaptačního období při vstupu žáků do školního vzdělávání, je proto důležité podrobněji objasnit specifika školní třídy. V této kapitole bude popsána třída jakožto sociální skupina, budou vymezeny potřeby jednotlivce, ale i celé skupiny, které jsou důležité pro budování pozitivního klimatu. Dále budou v této kapitole popsána specifika žáka mladšího školního věku a s tím spojené pojmy jako školní zralost a připravenost.

Hayesová (2009) popisuje ve své knize člověka jako tvora společenského, který má potřebu určité sociální interakce. Během svého života se stává součástí různých sociálních skupin a přijímá různé sociální role, které se v průběhu času neustále mění. Interakce s okolím a začleňování se do různých sociálních skupin jsou klíčové pro rozvoj člověka. Skrze interakce s rodinou, přáteli, kolegy v práci a dalšími členy společnosti si člověk osvojuje sociální dovednosti, učí se sdílet, spolupracovat a řešit konflikty.

Dítě se již od narození setkává s různými sociálními skupinami. Každá z nich působí na jeho vývoj a rozvíjí jeho kompetence. V dětském věku jsou jedinci ovlivňováni především rodinou, školou a vrstevnickou skupinou. Právě rodinu vnímáme jako první a nejdůležitější sociální skupinu, do které se dítě narodí. Získává zde základní sociální dovednosti, jako je komunikace, spolupráce a porozumění emocím. Rodina společně se školou jsou klíčovými sociálními prostředními, které formují vývoj dítěte jako jedince a člena společnosti. (Vágnerová, 2001, s. 215)

Průcha definuje sociální skupinu jako „*soubor dvou nebo více osob, které mohou mít náhodné a volné vztahy (např. nakupující v obchodě) nebo těsné a intenzivní vztahy (např. rodina). Skupiny můžeme dělit podle velikosti na malé a velké, ale také podle vztahů na formální a neformální. V odborné literatuře najdeme i další způsoby dělení.*“ (Průcha, 2013, s. 265)

Jestliže vnímáme třídu (společenství lidí) jako sociální skupinu, hovoříme o formální skupině, která se vyznačuje specifickými druhy vztahů, můžeme jasně určit roli učitele, který má být vůdcem třídy. Dále jsou role ve třídě rozděleny různě, podle povahy (např. třídní komediant), v některých případech i učitel sám přiřadí roli neboli nálepku

některému ze svých žáků (problémový žák, hloupý, aj...). Sociální roli pak Průcha (2013) definuje jako chování, které sociální skupina očekává od každého svého člena.

Je důležité zmínit, že každá sociální skupina má nastaveny normy a hodnoty, kdy skupinová norma vyjadřuje právě to očekávané skupinové jednání. Norma bývá dána určitým zvykem, normativní pojetí považuje za normální to, co je očekávané, přípustné a správné podle většinové společnosti. Normálně jedná většina členů skupiny, jednají v určitých mezích tolerance, a tudíž se očekává, že budou skupinou respektováni. V případě překročení tolerančních limitů pak využíváme pojem deviace. Jedinec, který překročí hranice „zákazu“, pak bývá potrestán, popř. může dojít k jeho vyčlenění nebo přidělení negativně vnímané role. (Novotná, 2010, s. 23)

Každou třídu lze vnímat jako samostatnou sociální skupinu s vlastními pravidly a normami, jejichž dodržování většinou určuje a kontroluje učitel, ale také samotní žáci.

2.2 Potřeby jednotlivce a skupiny

Ve druhé kapitole popisují důležitost sociálních interakcí pro vývoj jedince. Důležité je také zmínit, že třída, ve které je pozitivní klima, je skvělým prostředím pro učení. Americký humanistický psycholog Abraham Harold Maslow vytvořil koncept pyramidy základních lidských potřeb. Tento model je postaven na principu, že nejprve musí být uspokojeny primární fyziologické potřeby. Po jejich naplnění mohou být postupně uspokojovány vyšší potřeby v hierarchii: bezpečí a jistota, láska, přijetí a spolupatičnost, uznání a úcta. Na vrcholu pyramidy stojí jako nejvyšší potřeba seberealizace, jak ji vnímá Maslow.

Bany a Johnson (in Ženatová 2018) předkládají čtyři základní potřeby školní třídy:

1. Potřeba bezpečí

Potřebu bezpečí nám dokáží zajistit jasně stanovená pravidla ve skupině. Aby měla tato pravidla smysl a plnila svůj účel, nemělo by se jednat o příkazy učitele, ale o společnou dohodu, kterou mezi sebou uzavřou všichni zúčastnění. Pravidla, která si společně mezi sebou stanoví žáci, bývají efektivnější a mají větší šanci plnit svůj účel.

2. Potřeba soudržnosti

Tato potřeba velice úzce souvisí s empatií a spoluprací žáků, společným dodržováním norem a hodnot. Tuto potřebu je možné rozvíjet v nesoutěživém prostředí, ve chvílích, kdy je rozvíjena kooperace mezi žáky.

3. Potřeba uznání

Výše v této kapitole popisují, jak důležité je vyvarovat se ve školní třídě „nálepkování“ jedinců. To samé platí i v případě celé skupiny. Jestliže má třída jakožto sociální skupina nějakou nálepkou, mohou její členové toužit po uznání, a tím i po opuštění skupiny. V tomto případě je možná i opačná varianta, kdy se členové skupiny snaží získat nálepkou pro svoji třídu (např. nejzlobivější třída).

4. Potřeba komunikace

Obzvláště v první třídě je velice důležité dbát na naplnění potřeby komunikace. Učitel může využít možnosti třídnických hodin, kde žáci dostanou prostor komunikovat i mimo témata aktuálně vyučovaná. Ranní kruhy, kde žáci sdílejí své zážitky a pocity, jsou považovány za vhodné aktivity a představují ideální místo pro řešení případných problémů. (Ženatová, 2018)

Naplňováním jednotlivých potřeb můžeme předejít frustracím, které vedou ke konfliktům ve třídě během vyučování a vzdorovitému chování vůči pedagogům. (Ženatová, 2018)

2.3 Třída a žák mladšího školního věku

Školní třídu jsme již definovali jako sociální skupinu, v této kapitole se zaměříme na konkrétní specifické vlastnosti třídy základní školy. Z hlediska vývojové psychologie se jedná o období mladšího školního věku, do kterého spadají děti od 6 do 11 let. Toto období můžeme rozdělit do dvou skupin: raný školní věk a střední školní věk. (Vágnerová, 2002, s. 148) Tato práce se zaměřuje na první z těchto skupin.

Průcha a kol. (2013, s. 158) definují mladší školní věk jako: „*věk, který se dá vymezit jednak časově (přibližně od 6 do 10 let), jednak školní docházkou (1. – 5. třída základní školy)*“.

Při vstupu do školy se v životě žáka odehrává mnoho změn. Kromě těch vývojových, kdy dochází k zrání mozku a funkční diferenciaci mozkové kůry, to jsou i další změny, žák například přijímá **odpovědnost za své chování** a plnění povinností. (Vágnerová, 2021)

Mertin (2019) ve své publikaci popisuje nezbytnost pozornosti žáků, dále také kázně a plnění požadavků učitele, schopnost soustředit se na práci a vytrvat v ní. To vše souvisí se schopností žáků převzít odpovědnost za své chování a povinnosti. Autor vyzdvihuje fakt, že tuto schopnost ve velké míře dokáže ovlivnit učitel, ale i rodina, ze které žák pochází. Každý učitel má jiné nároky na své žáky a rozdílné metody a přístupy, jak svých požadavků může dosáhnout.

Přístupy a styly učitele

Autoritářský přístup učitele se běžně využívá v různých podobách i v dnešním školství, i když už není zdaleka tak rozšířený jako dříve. Při tomto přístupu si autoritu učitel vynucuje, přičemž používá k tomu kritiku, tresty, špatné známky, nebo naopak sliby, odměny a pochvaly za poslušnost. Při tomto přístupu se učitel nezaměřuje na budování vztahu žáků ke škole a zároveň příliš nepodporuje samostatnou práci a individualitu dětí. Tento přístup učitele může vést ke vzniku negativního třídního klimatu, kdy žáci vnímají odpor ke škole a taktéž k plnění povinností. „*V dnešní společnosti je ale oproti době minulé, kdy se odpovědnost dosahovala především vnějšími opatřeními, dnes je více podporováno, aby vycházela z vnitřního přesvědčení člověka.*“ (Mertin, 2019, s. 35)

Druhý výukový styl, označovaný jako **liberální**, klade podle autora důraz na vztahy, diskuse a uznání, avšak i v tomto přístupu se nevyhýbá trestům. Žáci se při tomto přístupu chovají odpovědněji, učitel je zapojuje do rozhodování, o to více odpovědnosti žáci přirozeně přebírají. (Mertin, 2019)

Sociálně integrační (demokratický) styl dává prostor pro samostatnost a tvořivost žáků, zároveň se zaměřuje na interpersonální vztahy a klade důraz na třídní klima. Tento přístup není jen o formování vztahů mezi žáky a učitelem, ale o celkovém prostředí, které podporuje učení, spolupráci a o individuální osobní růst žáků. Je pouze málo učitelů, kteří disponují vhodnými vlastnostmi pro praktikování tohoto stylu. Celkově je dosažení ideálního integračního stylu v pedagogické práci dlouhodobým procesem, který vyžaduje nejen odborné znalosti a dovednosti, ale také osobní růst a neustálé sebezdokonalování učitele. (Bendl, 2004)

2.3.1 Školní zralost a připravenost

„Doba nástupu do školy nebyla stanovena náhodně. Většina vývojových změn, k nimž dochází ve věku 6–7 let, je důležitá pro zvládnutí požadavků výuky. Školní připravenost

znamená dosažení určité úrovně schopností a dovedností, které jsou nezbytné pro školní práci.“ (Vágnerová, 2021, s. 270)

V této kapitole jsou ve stručnosti popsány vývojové změny u žáků mladšího školního věku. Jedním z důležitých mezníků je právě vstup do školy a s ním úzce související školní zralost a připravenost. Dle Vágnerové (2021) je dítě připraveno pro vstup do školy, jestliže se dokáže začlenit do třídy, zvládne respektovat učitele a učit se v průběhu výuky i ze sociálních podnětů.

Zralost, která je nezbytným předpokladem pro další rozvoj příslušných schopností, se projevuje různými způsoby. Patří mezi ně například:

- Změna reaktivity – žáci se stávají méně impulzivní, pomalu se učí kontrolovat své reakce.
- Zlepšení regulačních funkcí – s narůstající zralostí jedinec lépe ovládá své myšlení, emoce a chování. Je schopen efektivněji řídit své projevy a adekvátně reagovat na různé podněty.
- Nárůst emoční stability – žáci se stávají emočně stabilnějšími, dokáží v určité míře kontrolovat své pocity.
- Větší odolnost vůči stresu – žáci se se postupně učí zvládat stresové situace v prostředí školy i mimo ni.

Celková psychická zralost jedince se projevuje schopností řídit a regulovat vlastní chování a emoce, ale i chováním vůči autoritám (učitelů) a schopností respektovat jejich požadavky. Tento zralejší přístup umožňuje jedinci efektivněji se zapojit do vzdělávacího procesu a lépe využít potenciálů vlastního rozvoje. (Vágnerová, 2021)

Plachý (2009) a Machová (2002) popisují vývoj dětí mladšího školního věku jako pomalý, pravidelný, s plynulým růstovým tempem. Při nástupu do školy dítě měří zhruba 118 cm a váží 22 kg. Kromě vnějších rysů, jako jsou růst a přibývání na váze, dochází u žáků také k dozrání centrální nervové soustavy.

K termínu „školní zralost“ neodmyslitelně patří i „školní připravenost“. Zatímco školní zralost popisuje dosažení určitého vývojového stupně, školní připravenost popisuje dle Bednářové a Šmardové (2011, s. 2) „kompetence v oblasti kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické, které dítě nabývá a rozvíjí učením a sociální zkušeností“.

Vágnerová (2021, s. 270) definuje školní připravenost jako „*dosažení určité úrovně schopností a dovedností, které jsou nezbytné pro školní práci*“.

Dítě, které můžeme označit za školsky připravené, by mělo být schopno začlenit se do třídy a respektovat autoritu učitele. Rovněž by mělo umět využívat výuku i sociální podněty pro svůj další rozvoj. (Vágnerová, 2021)

Zelinková (2001, s. 112) rozdělila školní připravenost na následující oblasti:

- řeč – výslovnost, reprodukce obsahu, vyjadřovací schopnosti, komunikace,
- činnost a hra – zájem o hry a nové činnosti, učení se novým činnostem,
- motorika – zručnost, obratnost,
- grafomotorika,
- sociabilita,
- zvládnutí sebeobsluhy,
- emocionalita,
- prvky chování – aktivita, přizpůsobivost, hravost.

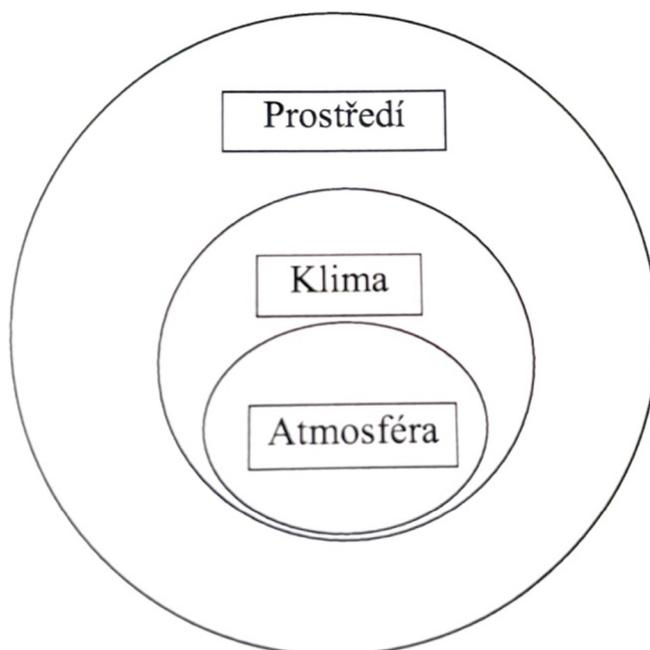
3 Klima třídy

Jistě se shodneme na tom, že žáci prvního stupně tráví nejvíce času právě v prostorách školní třídy, obzvláště v první třídě, kdy jsou žáci prakticky celý den ve své třídě, se svou paní učitelkou. To, jak se žáci ve třídě, ale i celé škole cítí, ovlivňuje hned několik aspektů, které budou popsány v této kapitole.

Stejně tak jako se odborníci prozatím neshodli na přesné definici školního klimatu, tak ani v případě klimatu třídního zatím neexistuje jednotná definice. Každý z autorů vnímá třídní klima odlišně, z jiného pohledu a zaměřuje se na jiné aspekty. Shodují se však na tom, že třídní klima má vliv na úspěšnost žáků ve vzdělávání, jejich efektivitu a celkový rozvoj, stejně jako na vývoj celé třídy jako skupiny. Sociální klima, které společně tvoří učitel s žáky, má hned několik rovin, od roviny motivační a sociální, až po rovinu výkonovou a mravní. (Lašek, 2001)

Linková definuje pojem sociální klima třídy jako soubor „*generalizovaných postojů a afektivních odpovědí a vnímání ve vztahu k procesům mezi žáky*“. (Linková, 2002, s. 44)

V souvislosti s pojmem **klima třídy** se setkáváme ještě s dvěma pojmy, a to **prostředí třídy** a **atmosféra třídy**.

Graf 1 Vztah mezi prostředím, klimatem a atmosférou
Zdroj: Lašek, 2001, s. 41

Lašek (2012) se shoduje s Marešem (2012) a Ježkem (2012), kteří popisují **prostředí** jako nejširší pojem, do nějž spadají aspekty architektonické (prostředí školy, vhodnost nábytku a uzpůsobení třídy), aspekty hygienické (osvětlení, větrání a vytápění), aspekty akustické (hluk, šum), aspekty estetické (barevnost třídy, výzdoba). Jedná se tedy především o faktory vnější.

Oproti tomu termín **atmosféra** popisuje krátkodobý, proměnlivý stav, který je podmíněný sociálním a emočním naladěním v dané třídě. V průběhu dne, ale i jedné hodiny se může změnit hned několikrát, ať už při zkoušení, psaní písemné práce, nebo například při hře. (Mareš, Ježek 2012)

Na rozdíl od nich Průcha rozděluje psychosociální faktory ve třídě pouze na **klima třídy**, které popisuje jako stabilní a **atmosféru**, definovanou jako soubor krátkodobých stavů a pocitů. (Průcha, 2002)

3.1 Druhy klimatu

Rozlišování něčeho tak abstraktního, jako je třídní klima, je poněkud složitým úkolem. V odborné literatuře můžeme najít různá dělení, jelikož každý z odborníků nahlíží na tuto problematiku z jiného úhlu. Poměrně jednoduché a přehledné dělení nabízí Kalous (2002), který dělí třídní klima následovně:

Pozitivní klima

Odborníci se zajisté shodnou, že se jedná o klima nejpreferovanější jak žáky, tak pedagogy. V tomto klimatu působí velká míra motivace, práce zde je efektivnější a vede ke spolupráci jak žáků, tak i učitelů. Žákům umožňuje samostatné objevování a podporuje rozvoj jejich osobnosti. Zároveň dává žákům pocit jistoty a bezpečí, a tím naplňuje jednu ze základních potřeb (viz kapitola 2.2). Na každého žáka je zde nahlíženo individuálně, což mu umožňuje zažít úspěch.

Kosová (1999 in Blašítková, 2018, s. 33) ve své publikaci popisuje faktory, na nichž je dobré klima závislé:

- a) Emocionální bezpečí třídy – každý z žáků by se měl ve třídě cítit v bezpečí, učitel by měl podporovat mezilidské vztahy mezi žáky.
- b) Efektivní vyučování – je důležité, aby vyučování mělo pro každého žáka přínos a nikdo nebyl vyčleňován či diskriminován kvůli svým odlišnostem.

- c) Disciplína ve třídě – jak je již uvedeno výše v kapitole 2.1, každá třída musí mít nastavená určitá pravidla, které dodržují všichni zúčastnění. Učitel by měl v průběhu výuky dohlížet na plnění pravidel a řešit vyrušování ze strany žáků.
- d) Organizace a plánování práce žáků – každý z žáků má prostor pro individuální práci, při níž dodržuje zadané pokyny.

Blašítková (2018) předkládá ve své studii poznatky o pozitivním školním klimatu převzaté od zahraničních pedagogů a psychologů. Její snahou bylo sjednotit poznatky od českých a zahraničních výzkumníků zabývajících se vytvářením pozitivního třídního klimatu a jeho udržením.

Ve své práci popisuje nejčastěji se opakující **složky pozitivního klimatu** následovně:

Bezpečí ve škole

Bezpečí se v oblastech klimatu školy chápe jako pocitová hodnota žáků. V některých zahraničních studiích zaměřených na školní klima je bezpečí považováno za základní a stěžejní prvek. Bezpečí jakožto vnitřní pocit vyvolává otázku: „Jak zajistit žákům pocit bezpečí?“ Čím dál více se ve školách vyskytují rizikové faktory ohrožující žáky, jako např. záškoláctví, šikana, aj. Tyto faktory zásadně ovlivňují klima jednotlivých tříd, ale i klima celé školy. Z práce Engelland-Schulzové (in Blašítková, 2018) jasně vyplývá, že jedním z ochranných faktorů je právě pozitivní klima školy a třídy. Autorka v závěru naznačuje potřebu zařazení strategií zlepšování klimatu školy do školních osnov a plánů.

Učení

Průběh vyučování, způsob výuky, používané formy a metody a respektování individuality jsou dalšími významnými složkami klimatu školy. Pokud bychom propojili první dvě složky pozitivního klimatu, vyplynulo by nám, že žák, který se ve třídě cítí ohrožený, nevnímá probíranou látku, je nervózní a ztrácí motivaci k učení. Shen a kol. (2015) potvrdil vztah mezi motivací u žáků a syndromem vyhoření u učitele. Je zřejmé, že psychický stav učitele dokáže značně ovlivnit míru motivace u žáků. (Shen a kol., 2015, in Blašítková, 2018)

Vztahy

Do této složky patří všichni spolutvůrci klimatu (žáci, rodiče, učitelé atd.). Všechny vzájemné vztahy mezi jednotlivými činiteli ovlivňují třídní klima. Stěžejním vztahem je

dle Quina (2017) vztah učitele a žáka. Dalším z klíčových vztahů je dle Harpa (2016) vztah mezi učiteli, dle jeho výzkumu mohou výsledky studentů záviset na spolupráci učitelů. Autor ve své práci uvádí, že jeden nespolupracující učitel může narušit celou koncepci fungování školy. Taktéž jediný žák může narušit celkové fungování třídy. Hamre a Pianta (2009) zkoumali vztahy mezi učitelem a žákem již v předškolním vzdělávání a zjistili, jak dokáže negativní vztah dítěte a učitele v mateřské škole ovlivnit budoucí postoj žáka ke škole, potažmo k celému dalšímu vzdělávání. (Quinn, 2017, Harp 2016, Hamre a Pianta 2009, in Blašíková, 2018)

Dalšími druhy klimatu podle Kalouse (2002) jsou:

Neutrální klima

Toto klima nijak výrazně neovlivňuje žáky ani učitele. Působí neutrálně a neobjevuje se zde vyšší míra motivace, zároveň ale nepůsobí negativně.

Negativní klima

Mezi nejméně žádané klima patří právě to negativní, kdy může působit škodlivě jak na žáky, tak i na učitele. Žáci ztrácí motivaci k učení a mohou upadnout do apatie. Negativní klima může přímo ovlivnit i učitele, který může trpět pocitem „vyhoření“.

V odborné literatuře bychom našli mnoho dalších dělení klimatu, z nichž některá jsou více podrobná. Pro potřeby mé diplomové práce je ale zásadní to pozitivní (vhodné, dobré, suportivní) klima, které je popsáno výše.

3.2 Zkoumání klimatu

Přestože cílem práce není zkoumat a měřit sociální klima ve třídě, je ale vhodné zmínit způsoby a metody jeho zjišťování. Z výše uvedeného textu je zřejmé, že vzhledem k jedinečnosti třídního klimatu je velice těžké i jeho měření. Co nejpřesnější informace o třídním klimatu nám pak poskytnou samotní tvůrci daného klimatu, tedy učitelé a žáci.

Klima ve třídě lze zkoumat několika způsoby, přičemž i zde se odborníci v názorech různí. Já se ve své práci zaměřím na kvalitativní šetření pomocí metod, které přehledně popisují Mareš s Ježkem (2012) v následující tabulce, konkrétně na pozorování a polostrukturované rozhovory s aktéry klimatu. Nebudu však ve své práci zkoumat přímo klima třídy, jelikož ještě není vytvořené, ale využiji tyto metody pro pozorování adaptačního období a zjištění metod využitelných pro tvorbu kolektivu.

Mareš (2006) ve své studii popisuje několik přístupů, kterými lze zkoumat třídní klima. Z výše uvedených informací v kapitole 1 a 2 vyplývá, že v adaptačním období, které jsem si vybrala pro pozorování ve své práci, se klima jako takové nevyskytuje – teprve se vytváří a postupně formuje. Následující metody jsou tedy vhodné pro budoucí ověření efektivity aktivit využívaných pro budování třídního kolektivu.

Tabulka 1 Podoby kvalitativního přístupu ke zkoumání klimatu školní třídy

Základ přístupu	Podoba přístupu	Konkrétní příklady
převážně slovní projev	mluvený projev	volné vyprávění učitele či žáka o tom, co se ve třídě děje a jak to jedinec prožívá a hodnotí; nahrávání a analýza
		polostrukturovaný individuální rozhovor s žákem, s učitelem; nahrávání a analýza
		polostrukturovaný skupinový rozhovor – řízená diskuze v ohniskové skupině žáků či učitelů; nahrávání a analýza
		přemýšlení nahlas nad položkami dotazníku, nahrávání výroků, analyzování výroků
		zaznamenávání výstižných hodnotících výroků žáků a učitelů, které byly proneseny ve třídě – učitelské a žákovské „perličky“
	psaný projev	psaní deníku (žákem, učitelem); analýza výroků
		doplňování neukončených vět; analýza výroků
		volné psaní svých názorů podle zadané osnovy; analýza výroků
analýza oficiálních písemných materiálů o třídě (zápisy do žákovských knížek, písemná stanoviska k chování žáků, korespondence na webové stránce třídy s rodiči žáků)		
převážně obrazové vyjádření	kresba	žákovské kresby dění ve třídě na téma Jak to vypadá v naší třídě při vyučování, o přestávce atd.; analýza kreseb
		karikatury učitelů či spolužáků
	fotografie	legální fotografie zachycující dění ve třídě + slovní komentář
		ilegální fotografie zachycující dění ve třídě + slovní komentář
videozáznam	videozáznam dění ve třídě + slovní komentář	

Zdroj: Ježek, Mareš, 2012, s. 9

3.2.1 Přístupy zkoumání klimatu z pohledu literatury

Jedním z přístupů, které se zaměřují zejména na žáky, je **přístup sociometrický**, kdy se zkoumá školní třída jako sociální skupina, do které není zahrnut učitel. V rámci tohoto přístupu se často využívá dotazník SORAD, jejímž autorem je Vladimír Hrabal. Pomocí zmíněného dotazníku dokážeme vyhodnotit, jaké sympatie mezi sebou žáci mají, kdo má ve třídě roli vůdce apod. V nižších ročnících může být užitečná hra „Hádej kdo“, kde učitel klade dobře formulovanou otázku, která mu umožní pozorovat vztahy ve třídě.

Dalším z přístupů je poté **organizačně-sociologický přístup**, který zkoumá třídu jako organizační jednotku a učitele vnímá jako řídicího pracovníka. Je sledován rozvoj týmové práce při hodinách a redukce nejistot žáků při plnění úkolů. V tomto přístupu se využívá metoda pozorování, během kterého se sleduje, jakým způsobem učitel deleguje úkoly, které vyučovací metody používá a jaký prostor je poskytován pro komunikaci mezi žáky. Jednou z předních zástupkyň tohoto přístupu je E. G. Cohenová

Třetí z přístupů je **interakční přístup**, který, jak již z názvu vyplývá, zkoumá interakce mezi žáky a učitelem v průběhu vyučovací hodiny. Zde závisle proměnnou tvoří působení učitele, ať už přímé nebo nepřímé, dále také výkonnost a postoje žáků. Jako představitele tohoto přístupu lze jmenovat N. A. Flanderse nebo jeho předchůdce H. H. Andersona.

Pedagogicko-psychologický přístup zkoumá učitele, žáky a vztahy mezi nimi. V tomto přístupu se zajímáme o míru spolupráce ve třídě, zajímají nás sociální vztahy a proměnnou zde bývá výkonnost celé třídy, ale i jednotlivce. K diagnostice se poté používá posuzovací škála Classroom Life Instrument (CLI), jejímž představitelem je P. C. Abrami.

Dalšími přístupy jsou **školně-etnografický přístup, vývojově psychologický přístup** anebo **sociálně-psychologický a environmentalistický přístup**.

Přístupy je vhodné kombinovat, vybírat z nich nástroje, které učitelé v daný čas hodí. (Čapek, 2010). Tyto přístupy je vhodné využívat v návaznosti na mou práci, kdy mohou sloužit k ověření již vytvořeného klimatu.

4 Spolutvůrci třídního klimatu

V této kapitole se zaměřuji na aktéry, kteří společně tvoří klima třídy. Každý z nich hraje určitou důležitou roli v tvorbě a udržení pozitivního klimatu třídy. Kdo nebo co a jak ovlivňuje třídní klima popsal Čapek (2010) ve své publikaci. Jako spolutvůrce třídního klimatu označuje **učitele, žáky** a jejich **rodiče**.

4.1 Učitel

Učitele Průcha (2013, s. 326) definuje jako „*osobu obecně podněcující a řídící učení jiných osob. Je to jeden z hlavních aktérů vzdělávacího procesu. Učitelé spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnost žáků, řídí a hodnotí proces učení a jeho výsledky*“.

Učitel má klíčovou roli při tvorbě a formování třídního klimatu. Ve většině škol platí, že třídní učitel prvních tříd je s žáky po celou dobu vyučování, což mu umožňuje navázat s žáky blízké vztahy a zároveň si vybudovat stabilní autoritu. Pro žáky prvních tříd bývá třídní učitel vzorem, ke kterému vzhlížejí, a je proto velice důležité, aby učitel, který pravidla vytváří, kontroluje a hodnotí, je zároveň sám dodržoval a měl zodpovědný přístup k plnění školních povinností. Neméně důležitý je empatický přístup učitele, který by se měl zajímat o radosti, ale také problémy a těžkosti svých žáků. Tím se u žáků zvyšuje pocit důvěry a podporuje emocionální a sociální rozvoj. (Petlák, 2006, s. 13)

Spilková (2003) klade důraz na projevy učitele, které přímo či nepřímo ovlivňují klima třídy. Mezi kladné projevy učitele řadí:

- Zajímá se o pocity a problémy žáků.
- Respektuje žáky a jejich individualitu.
- Chápe potřeby žáků.
- Nechá žáky objevovat, poskytne jim prostor pro vyjádření názorů, a zároveň neodsuzuje názory žáků, které se liší od těch jeho.
- Motivuje žáky, povzbuzuje je k práci a umí ocenit snahu a dobrou práci.
- Zajímá se o život žáků i mimo školu.
- Podporuje třídní rituály a sám je vytváří.

Podle Čapka (2010) by se činnost pedagoga měla zaměřit převážně na aspekty klimatu, které on sám dokáže ovlivnit.

4.1.1 Výukové metody a edukační aktivity

Výukové metody jsou jednou ze základních didaktických kategorií a představují „*koordinovaný systém činností učitele vedoucí žák k dosažení stanovených vzdělávacích cílů*“ (Průcha a kol., 2003, s. 287).

Mezi nejdůležitější činnosti učitele patří plánování a následná realizace výuky. Každý učitel využívá při výuce různé metody a aktivity, které jsou jemu blízké a které by zároveň měly být zajímavé a poutavé pro žáky.

Odborníci se shodnou na tom, že volba výukových metod do určité míry podněcuje autoregulaci učení žáků. Aby vyučovací metody plnili autoregulační funkci, musí být splněny **předpoklady kdy učitel:**

- Pomáhá nalézt vztah mezi cíli učení a vhodnými učebními strategiemi žáků.
- Podporuje žáky v hledáních svých vlastních cest k cíli.
- Podněcuje žáky k spojování informací do souvislostí.
- Učí žáky sebereflexi, podporuje je v hodnocení sama sebe, uvědomění si svých silných a slabých stránek.
- Vytváří žákům prostředí, kde mohou sami kontrolovat a korigovat své učení (Žák, 2012)

4.1.2 Komunikaci ve třídě

Jakákoliv komunikace ve školním prostředí se označuje jako **pedagogická komunikace**.

„*Pedagogická komunikace je vzájemná výměna informací mezi účastníky výchovně vzdělávacího procesu, která slouží výukovým cílům.*“ (Gavora, 1998, s. 248)

Mareš a Křivohlavý (1995) vymezují **6 základních funkcí komunikace:**

1. Zprostředkovává společnou činnost účastníků, pracovní postupy.
2. Zprostředkovává vzájemná působení účastníků (výměna informací, zkušeností, motivů atd.).
3. Zprostředkovává osobní i neosobní vztahy.
4. Formuje všechny účastníky pedagogického procesu, zejména osobnost žáků.
5. Je prostředkem k uskutečnění výchovy a vzdělávání: cíl, učivo, metody vystupují v pedagogickém procesu ve verbálním či neverbálním projevu.
6. Konstituuje každý výchovně vzdělávací systém.

Podle Čapka (2010) má vhodná komunikace, která podporuje příznivé klima následující znaky:

- Je **přátelská**, příjemná, neobsahuje ironii ani povýšenost. Učitel podněcuje komunikaci pozitivní zpětnou vazbou, oceňuje snahu i v případě chybovosti žáka.
- **Není stresující** pro žáky, žák má dostatek prostoru pro vyjádření vlastních myšlenek, nikdo ho nepřerušuje, ani nedokončuje jeho věty. Zároveň je **nepovýšená**, a i když učitel vede komunikaci, nechává prostor pro komunikaci mezi žáky, jejich sebehodnocení, prezentace aj.
- Je **svobodná**, každý má právo na vyjádření vlastního názoru a myšlenky. Učitel si striktně nevynucuje pouze odpovědi na své otázky. Zároveň je **vyvážená** a názor každého má stejnou váhu, nikdo není upřednostňován.
- Každá komunikace má svá pravidla, je tedy **korigovaná** a všichni zúčastnění by je měli dodržovat (např. délka prezentace).
- Učitel by s žáky neměl manipulovat ani jim lhát, jestliže to samé vyžaduje po nich. Komunikace má být tedy **nemanipulativní** a **rovná**.
- V neposlední řadě má být komunikace **zajímavá**, pro žáky aktivizující a podnětná. (Čapek, 2010, s. 52–53)

4.1.3 Hodnocení ve třídě

„Pro řízení, ovlivňování a usměrňování učebních činností žáků používá učitel celou řadu prostředků. Hodnocení žáků je jeden ze základních, velmi účinných prostředků učitele, jak řídit a usměrňovat složité a pro žáky značně náročné učební činnosti.“ (Kolář, 2009, s. 16)

Skalková (2007, s. 177–178) definuje hodnocení jako *„zaujímání a vyjadřování kladného nebo záporného stanoviska k různým činnostem a výkonům žáků ve vyučování“*.

Skalková (2007) zároveň popisuje, že učitel hodnotí žáky neustále, sleduje jejich práci, analyzuje procesy učení a v návaznosti na to je různými formami hodnotí (úsměvem, pohledem, slovy, aj.) Zároveň potvrzuje, že hodnocení významně ovlivňuje celý proces učení žáků.

Jestliže je naším cílem vytvořit a udržet pozitivní třídní klima, měli bychom mít na paměti, že hodnocení má důležitou motivační hodnotu. Pozitivní hodnocení tak může vyvolat pocit sebedůvěry, na druhou stranu přílišné negativní hodnocení může vyvolat

některé z vedlejších projevů, jako jsou vzdor, pocit méněcennosti, v krajním případě může dojít k frustraci žáka z důvodu neuspokojení potřeby uznání, viz kapitola 2.2 v této práci. (Skalková, 2007)

V odborné literatuře se můžeme dočíst, že hodnocení plní hned několik funkcí, výše je již popsána funkce **motivační**. Vališová a kol. (2011) rozdělují funkce hodnocení na čtyři základní kategorie. První je **informativní**, která informuje o výsledku žáka a zahrnuje také **kontrolní** funkci, ověřující, zda a jak byl splněn cíl vyučování. Druhá je **diagnostická** funkce, zkoumající příčiny neúspěchu žáka. Třetí, **formativní** funkce, považuje hodnocení nejen za nositele informace, ale také za významný stimul pro rozvoj osobnosti žáka.

4.1.4 Kázeňské vedení třídy

Bendl (2004, s. 23) definuje kázeň ve své publikaci následovně: „*Kázeň lze vymezit jako vědomé dodržování zadaných norem chování. Rozumíme jí tedy vědomé podřízení se zadaným normám, vědomé respektování zadaných pravidel, předpisů či ustanovení.*“

Dle Čapka (2010, s. 75/76) je kázeňské vedení třídy založené na správné volbě a použití odměn a trestů. Učitel může velice efektivně působit na klima třídy pomocí odměn a trestů, které mohou motivovat a zároveň usměrňovat chování žáků. Odměna zde vyjadřuje pozitivní hodnocení a uspokojení potřeb žáka, zatímco trest vyjadřuje hodnocení negativní, které naopak přináší frustraci. Zde je důležité zmínit, že trest může sloužit jako vhodný prostředek k udržení kázně, není ale nejvhodnější právě pro udržení pozitivního klimatu ve třídě. Časté využívání trestů může vést k pocitům strachu a úzkosti. Z toho důvodu autor vybízí učitele k vytváření pravidel společně s žáky a zároveň k využití metody přirozených následků, kdy žák sám napraví daný přečin, a dojde tak k uzavření celé záležitosti.

4.1.5 Vztahy mezi žáky ve třídě

Vztah mezi žáky Průcha a kol. definují jako mezilidský vztah, který „*ovlivňuje žákovo učení a chování se ve škole, žákovo spokojenost ve třídě, jeho sociální roli ve třídě.*“ (Průcha a kol., 2001, s. 304).

Tento vztah je ovlivněn pohlavím, věkem, osobnostními zvláštnostmi (temperamentem, charakterem, motivací, sebepojetím, zájmy a schopnostmi), dále také začleněním do určité skupiny, postojů skupiny a vzájemným působením. (Průcha a kol., 2001, s. 304)

Vztahy mezi žáky ve třídě mohou velmi významně ovlivnit třídní klima, je proto v zájmu učitele poznat své žáky a vztahy mezi nimi. K bližšímu poznání žáků mohou dle Čapka (2010) napomáhat i různé typy her, sociogramy či správné provádění zpětné vazby. Dále může být využito analýz prací žáků, rozhovorů s žáky či inscenačních metod.

4.1.6 Participace žáků

Průcha a kol. (2003) popisují participaci žáků jako možnost zúčastnit se rozhodování v určité oblasti, kdy toto zapojení závisí na stupni školy, klimatu třídy či vyučovacích stylech.

Dle Kaplánka a Kočerové (2011) podporuje participace kreativitu žáků. Zároveň je velice důležitá pro jejich budoucí život, jelikož se naučí sami rozhodovat o své budoucnosti.

V odborné literatuře můžeme nalézt různé modely participace žáků. Vidláková (2012) ve svém článku popisuje rozličné metody participace žáků, a to jak z české, tak ze zahraniční literatury. Vidláková (2012) uvádí Fieldingův model (2001) jako nejčastěji citovaný, který rozlišuje čtyři odlišné významy naslouchání hlasu žáků dospělými. Tyto významy jsou založeny na čtyřech rozdílných rolích žáků a účelech naslouchání:

- Žáci jako zdroje dat – učitelé věnují pozornost hlasu žáků v průběhu školního dne s vědomím, že informace získané od žáků mohou přispět k podpoře procesů vyučování a učení.
- Žáci jako aktivní respondenti – předpokládá se ochota učitelů cíleně naslouchat tomu, co žáci říkají o svých zkušenostech s děním ve třídě i škole.
- Žáci jako spolu-výzkumníci – předpokládá se větší partnerství učitelů a žáků než ve dvou předchozích úrovních. Žáci přestávají být jen diskutujícími, ale jsou zapojováni do řešení otázek považovaných obecně za důležité. Hranice toho, co a do jaké míry bude řešeno, určuje učitel, avšak přispění a souhlas žáků zde hraje významnou roli. Diskuze je zde nahrazena dialogem vedeným učitelem, který se zvýšenou pozorností naslouchá hlasům žáků.
- Žáci jako výzkumníci – partnerství učitele a žáků představuje hlavní pracovní motiv. Žáci jsou těmi, kteří identifikují, které otázky školního života mají být řešeny, a současně jsou zodpovědní za získaná data, sepsání zprávy i prezentaci zjištění. „*Učitelé poskytují žákům aktivní podporu, přičemž vzájemná diskuze (vedená spíše žáky než učiteli) je jádrem tohoto modu.*“ (Vidláková, 2012, s. 9)

4.1.7 Prostředí třídy

V kapitole 3 se práce věnuje rozdílu mezi prostředím, klimatem a atmosférou. Jak vyplývá z grafu číslo jedna, prostředí přímo či nepřímo ovlivňuje sociální klima ve třídě. Do prostředí třídy můžeme zahrnout prostorové dispozice třídy a rozvržení lavic, dále také nábytek, akustiku, barvu třídy aj.

Důležitá je také estetická stránka třídy. Prostředí by tak dle Čapka (2010, s. 92) mělo být podnětné a zároveň pedagogizující. Mimo jiné by ve třídě neměly chybět ani práce žáků a jejich výtvary (např. koláže), do výzdoby můžeme zařadit i aktuálně probírané učivo nebo třídní pravidla.

4.2 Žák

„Žák nebo student má ve škole exkluzivní postavení, jistě mohu konstatovat, že učitelé, ředitel, budovy i učebnice jsou tu kvůli němu a jeho vzdělávání. Avšak protože je to přeci jen pouhý žák nebo student, vědí všichni okolo mnohem lépe než on, co je pro něj dobré, z čehož vyplývají i jistá specifika jeho role.“ (Čapek, 2010, s. 158)

Žáka mladšího školního věku, stejně tak jako jeho potřeby a charakteristiku, uvádím již výše v této práci (kapitola 2.3), důležité je ale zmínit, že žáka při vstupu do první třídy ovlivňuje kromě učitele i prostředí, z něhož žák přichází. Čapek (2010, s. 159) popisuje situaci, jak se z motivovaných žáků i rodičů během prvních dní tato motivace postupně vytrácí. Žáci se začínají ve škole nudit, jsou otráveni a získávají ke škole odpor. Zároveň popisuje skutečnost, že někteří žáci navštěvují školu hlavně kvůli kamarádům. Doporučením pro učitele je usilovat o vytváření pozitivního klimatu ve třídě, které zlepší prostředí pro práci žáků i samotného učitele a zároveň představuje nejúčinnější prevenci problémů.

4.3 Rodina

Výše již byla zmíněna klíčová role rodiny v rámci nastavení norem chování u žáků, důležité je ale také upozornit na fakt, že rodina je jedním z významných faktorů ve vzdělávacím procesu, který ovlivňuje klima třídy i celé školy.

„Rodiče hrají důležitou roli jako protiváha školy. Ve vztahu ke škole by měli být doslova právními zástupci svých dětí. Mohou přicházet s podněty a návrhy, aby se vyzkoušelo to či ono. Měli by být partnery pro děti i učitele. Rodiče mají na rozdíl od učitelů jednu

významnou výhodu: sdílejí s dětmi jejich všední dny, a tak jsou „školiteli“ v každodenním procesu poznání.“ (Zähme, 2005, s. 175)

Neměli bychom opomenout, že právě rodiče vybírají pro své dítě školu. Kromě asi nejdůležitějšího faktoru, kterým je vzdálenost školy od místa bydliště, Čapek (2010, s. 162) popisuje další parametry, podle kterých rodič vybírá instituci pro budoucí vzdělávání svého dítěte. Informace o školách většinou pocházejí:

- ze zkušeností jejich staršího dítěte navštěvujícího školu,
- z vlastní zkušenosti,
- od známých, příbuzných a jiných obyvatel obce,
- z propagačních materiálů.

Dle Robušicové (2004) je v zájmu školy spolupracovat s rodiči, neboť nám mohou napomáhat pozitivně vytvářet a proměňovat třídní klima. Zároveň ve své studii popisuje střet idejí s realitou, který je přirozenou součástí *„pronikání nových tendencí do života zatím spíše konzervativních českých škol“*. (Robušicová, 2004, s. 15)

Právě sebedůvěra školy a učitelů, kteří se nebojí přizvat rodiče ke své práci, je dle Čapka (2010) znakem vhodného, kvalitního přístupu. V jeho publikaci se můžeme dočíst o důležitosti rozesílání pozvánek rodičům na všechny akce školy, ať už se jedná o Den dětí, tematický den či jinou akci.

Je tedy důležité zapojovat rodiče do dění ve škole a spolupracovat s nimi na tvorbě pozitivního třídního klimatu.

5 Adaptační období v 1. třídě

Od samého narození se děti postupně setkávají s různými formami adaptace na okolní prostředí. Začínají tím, že se přizpůsobují prostředí rodiny, později prostředí skupiny vrstevníků, mateřské a později základní školy. Tato kapitola se zaměřuje na definici pojmu adaptace a zdůrazňuje důležitost tohoto období pro žáka, který vstupuje do povinné školní docházky.

Pojem adaptace obecně označuje proces, kterým jedinec prochází při přizpůsobování se novým podmínkám nebo prostředí. V této práci se zabýváme adaptací žáků na školní prostředí, které Průcha (2009, s. 11,12) definuje jako „*přizpůsobení se člověka novým sociálním podmínkám*“.

Každé dítě reaguje na tuto změnu individuálně. Někteří žáci se dokážou snadno přizpůsobit novému školnímu prostředí, zatímco jiní mohou mít s adaptací různé potíže.

Délka trvání procesu adaptace na školní prostředí se liší u každého jednotlivce. Některé děti se mohou cítit spokojeně ve škole již po několika dnech či týdnech, zatímco pro jiné může toto období trvat déle, někdy až celý první školní rok, než se plně přizpůsobí. Důležité je si uvědomit, že každé dítě má svůj vlastní časový rámeček a způsob adaptace.

Každý pedagog chápe, že pro žáky toto období přináší velké množství změn. Jednou z hlavních změn, se kterými se žák setká, je nové prostředí školy (pokud není spojena s mateřskou školou), dále se potká s velkým množstvím cizích lidí, musí přijmout novou autoritu, kterou je učitel, vychovatel ve školní družině, ředitel či paní kuchařky. Zprvu se může žákům stávat, že bloudí po školní budově, ztrácejí se a mohou se cítit ztraceni i v prostředí třídy, kde jsou obklopeni cizími lidmi.

Během adaptace na školní prostředí se také rozvíjí určitý stupeň emocionální nezávislosti. Dítě se postupně učí osamostatňovat a přebírat odpovědnost za své činy a rozhodnutí. Důležitou součástí adaptace je také příprava na přijetí role žáka, která zahrnuje pochopení a respektování pravidel a očekávání ve škole.

Celkově je adaptace na školní prostředí komplexní proces, který vyžaduje trpělivost, porozumění a podporu ze strany celého školního prostředí, včetně rodiny, učitelů a vrstevníků. (Mertin, 2019)

6 Tvorba bezpečného prostředí

Jedním ze základních požadavků základní školy je, aby zajišťovala absolutní bezpečí žáků po celou dobu jejich pobytu ve škole. Právě chybějící pocit bezpečí může vést ke stresu a frustraci žáka, které může vyvolat obtížnou spolupráci a zároveň nepozornost. Pocit bezpečí je klíčový pro tvorbu a udržení suportivního třídního klimatu viz. kapitola 2.2. (Mertin, 2019, s. 72)

Dle Svobody a Němcové (2015, s. 78) se děti řídí naučeným vzorcem chování, návykem z rodiny, který jim přináší maximální pocit bezpečí a kontroly nad situací. Důležité je si uvědomit, že žáci, kteří v prostředí rodiny nezažili pocit bezpečí, se mohou projevat jako drzí, agresivní, neklidní anebo naopak mohou být tiší, strnulí, nechtějí na sebe upozorňovat. U těchto dětí se dle autora jako nejúčinnější prostředek pro vytvoření pocitu bezpečí jeví podpora, pochvala, seznámení žáka s plánem dopředu, dále také upozorňování na změny a pravidla a v neposlední řadě je vhodné dávat žákům pocit volby, aby měli pocit získání kontroly nad svým výběrem.

Kudelková (2003) popisuje tvorbu bezpečného prostředí ve škole jako neustále vyvíjející se proces, při kterém je nutné umět rychle reagovat na změny, které vyplývají nejen z tvorby třídních kolektivů, ale i z diskuse s rodiči. Konstatuje, že jestliže má škola zájem o vytvoření pozitivního bezpečného klima, měla by dodržovat následující zásady:

- pohodu prostředí věcného, ale i sociálního a organizačního,
- zdravé učení, které má základ ve smysluplnosti, možnosti výběru, přiměřenosti, spoluúčasti, spolupráci a motivujícím hodnocení,
- otevřené partnerství, které spočívá ve vytváření demokratických a komunitních principů školy (Koudelková, 2003, s. 110).

Gillnerová a Krejčovou (2012) vyzdvihují smysl seznamovacích kurzů, které jsou vhodné pro vytvoření nového kolektivu a zároveň mohou posloužit k budování pocitu bezpečí u žáků. Jejich cílem je „*vytvořit stabilní základy sociální skupiny ve třídě, pomoci žákům, aby se vzájemně seznámili a získali příležitost pracovat společně.*“ (Gillnerová, Krejčová, 2012, s. 132)

V rámci těchto kurzů, ale i mimo ně, například při třídnických hodinách, můžeme využívat různé aktivity a hry sloužící pro představení jednotlivých žáků a zároveň vytvoření kolektivu a s tím souvisejícího pozitivního třídního klimatu.

6.1.1 Třídnické hodiny

Třídnické hodiny jsou ideálním prostředkem pro rozvoj pocitu bezpečí u žáků, zároveň jsou vhodné pro budování třídního kolektivu a pozitivního klimatu. Těž můžeme třídnické hodiny využít k prevenci rizikového chování, nebo následné řešení vyskytnutého problému. Nicméně třídnické hodiny mají svůj smysl zejména ve třídách 2. stupně ZŠ, kdy třídní učitelé nejsou ve své třídě stále, a proto byl vytvořen prostor v rámci třídnických hodin pro řešení aktuálních problémů třídy se svým kmenovým, třídním učitelem. „*Tento způsob práce se třídou je prevencí sociálně nežádoucích jevů a současně přináší možnost účinné intervence, kterou lze delegovat na odborníky, nebo ji v některých případech samostatně provést. Necháme-li žáky pravidelně sdělovat co se jim ve třídě líbí a co ne, vede to k tomu, že se podaří podchytit a často i vyřešit řadu problémů, které jinak často přerostou do takřka neřešitelných rozměrů.*“ (Dubec, 2007, s. 4)

Dle Dubce (2007) by třídnická hodina měla být postavena na třech níže uvedených zásadách:

- Interaktivita – žáci by měli být zapojeni do jednotlivých činností aktivně.
- Propojenost s životem žáků – učitel by měl reagovat na aktuální situace a problémy, zároveň by se měl zajímat o životy žáků.
- Učitel – průvodce – učitel by měl žáky provázet třídnickými hodinami, měl by být s nimi na stejné úrovni.

7 Metody využitelné pro práci s třídním kolektivem

Výukové metody jsou již nastíněny v kapitole 4.1.1, v této kapitole se jimi bude práce zabývat podrobněji. Definiuje jejich funkci, cíl a druhy metod využitelných pro práci s třídním kolektivem. Dále se v této kapitole budeme zabývat hrou jakožto prostředkem pro vytvoření a udržení třídního kolektivu.

„Výuková metoda označuje cestu, po níž se ve škole ubírá žák, ostatní činitelé mu tuto cestu usnadňují“ (Maňák, Švec, 2003, s. 22)

Dle Průchy (2013, s. 255) charakterizuje metoda *„činnost učitele vedoucí žáka k dosažení vzdělávacích cílů.“*

Výukové metody dle Maňáka a Švece (2003) plní následující funkce:

- funkci zprostředkování vědomostí a dovedností,
- funkci aktivizační, sloužící k motivaci a zapojení žáků do činností,
- funkci formativní, která slouží k formování osobnosti žáka,
- funkci výchovnou,
- funkci komunikační.

Klasifikací metod existuje hned několik, Průcha a kolektiv je dělí následovně:

- podle fází vyučovacího procesu,
- podle způsobu prezentace,
- podle charakteru specifické činnosti,
- podle způsobů interakce mezi učitelem a žáky (Průcha, 2013, s. 255/256).

Dovolím si zmínit ještě klasifikaci dle Maňáka a Švece (2003), kterou ve své publikaci zmiňuje Zormanová (2012, s. 15/16), jedná se o kombinovaný pohled na výukové metody, kdy se rozlišují kritéria podle stupňující se složitosti edukačních vazeb. Pro tuto klasifikaci je charakteristické splynutí pojmů výuková metoda a organizační forma.

Vyučovací metody dělí do třech základních skupin:

- **Klasické výukové metody** jsou charakteristické frontální výukou, kdy učitel předává informace žákům a má převážně dominantní roli. Využívání těchto metod je většinou součástí tradiční výuky.

- Patří sem:
  - **Metody slovní**
    - Monologické (např. výklad, přednáška)
    - Dialogické (rozhovor, diskuse)
    - Metody písemných prací
    - Metody práce s knihou, učebnicí, či jinou literaturou
  - **Metody názorně demonstrační**
    - Pozorování (předmětů a jevů)
    - Předvádění obrazů, pokusů, činností a předmětů
    - Projekce statická i dynamická
  - **Metody praktické**
    - Návčik pohybových a pracovních dovedností
    - Žákovy pokusy a laboratorní činnosti
    - Pracovní činnosti (v dílnách, na školních pozemcích)
    - Grafické výtvarné práce
- **Aktivizující výukové metody** jsou založené na řešení problémových situací a problémových úloh ve vyučování. Aktivizující metody působí na žáky stimulačně a podporují rozvoj tvořivého myšlení (Lokšová in Zormanová, 2012, s. 16) Do aktivizujících metod patří:
  - diskusní metody,
  - metody heuristické, řešení problémů,
  - metody situační,
  - metody inscenační,
  - didaktické hry.
- Komplexní výukové metody definují Maňák a Švec (2003) jako „*složité metodické útvary, které předpokládají různou, ale vždy ucelenou kombinaci a propojení několika základních prvků didaktického systému, jako jsou metody, organizační formy výuky, didaktické prostředky nebo životní situace, jejich sjednocujícím prvkem je však vždy výuková metoda.*“ (Maňák, Švec, 2003, s. 131)

Do komplexních metod se řadí:

- frontální výuka,
- skupinová a kooperativní výuka,
- partnerská výuka,
- individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků,
- kritické myšlení,
- brainstorming,
- projektová výuka,
- výuka dramatem,
- otevřené učení,
- učení v životních situacích,
- televizní výuka,
- výuka podporovaná počítačem,
- seugestopedie a superlearning,
- hypnopedie – výuka probíhající ve stavu hypnotického spánku.

Dle Čapka (2010) jsou pro tvorbu příznivého klimatu vhodné **suportivní metody**, při kterých jsou všichni žáci aktivizováni. Můžeme k tomu využít různé tvořivé, herní a stimulační aktivity, které v žácích vyvolávají přiměřenou míru soutěživosti. Je příznivé, aby byly jednotlivé aktivity diferenciovány podle úrovně hráčů. Při používání suportivních metod by mělo převažovat pozitivní hodnocení, učitel by měl ocenit snahu žáků se zapojit do aktivity. Zároveň by ale měl dát žákům určitou svobodu v rozhodování, žáci by měli mít možnost zdržet se určité aktivity.

Učitel by měl pohlížet na žáky individuálně, nahlížet na jejich povahu, temperament, různé schopnosti a dovednosti. Je důležité zadané aktivity přizpůsobovat žákům, jakožto i celé třídě (např. jestliže zvolíme aktivitu, která je vhodná pro výřečné žáky a rozvíjí komunikační schopnosti, měli bychom následně zvolit aktivitu rozvíjející jiné kompetence, aby nebyli znevýhodněni žáci, kteří neradi mluví před celou třídou). Neměli bychom při suportivních metodách zapomenout ani na spolupráci, s kterou zároveň souvisí i respektování odlišných názorů, dovednost argumentace a diskuse, empatie nebo dovednost objektivně hodnotit a přijímat kritiku. Důležitost autor klade i na decentralizaci pedagoga, kdy by měl být při suportivních metodách průvodcem a motivátorem, zároveň

by měl aktivity zaměřovat na žáky a jejich aktuální prožívání a problémy. (Čapek, 2010, s. 36/37)

Využívání suportivních metod vede k tvorbě a udržení pozitivního klima ve třídě. Jelikož se tato práce zabývá tvorbou klima v adaptačním období žáků prvních tříd, je vhodné rozebrat hru, jakožto metodu asi nejčastěji využívanou právě v tomto období.

7.1 Didaktická hra jako výuková metoda

Dle Manniové (2001) je hra neodmyslitelnou součástí života dítěte, která formuje jeho osobnost od dětství až do dospělosti. Hru definuje jako činnost, při které se rozvíjejí především rozumové schopnosti, zkušenosti a návyky, rozvíjí ale také velké množství potřeb, ať už potřeby seberealizace, sociální, kognitivní či sensorické potřeby. (Manniová, 2001, s. 13)

Maňák a Švec (2003) definují didaktickou hru jako „*všechno, co poskytuje žákům uspokojení a možnost alespoň částečné seberealizace, co jim nabízí volnější, alternativní aktivity, které jsou pro ně zajímavější, přirozenější a citově bohatší než tradiční postupy.*“ (Maňák, Švec, 2003, s. 126)

Didaktickou hru můžeme taktéž definovat jako „*seberealizaci žáků, řízenou určitými pravidly a sledující výchovně-vzdělávací cíle.*“ (Vališová, Kasíková, 2011, s. 209)

Metodická příprava didaktických her musí vycházet ze záměru sledovaného učitelem, kterému pak je podřízeno vše ostatní.

Znaky didaktických her podle Vališové a Kasíkové (2011):

- jednoduchá pravidla,
- místo, uskupení a počet zúčastněných,
- časový limit,
- jasně určený cíl hry,
- reflexe průběhu hry a výsledků.

Již výše je popsáno, jak využití vhodných metod může pozitivně ovlivnit třídní klima. Stejně tak i výběr vhodných didaktických her může učiteli napomoci vytvořit bezpečné prostředí, které je vhodné pro tvorbu třídního kolektivu a příznivého klimatu.

8 PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části mé diplomové práce je vytvořit **sborník didaktických aktivit tvořících a utužujících kolektivů na 1. stupni ZŠ** na základě pozorování a polostrukturovaných rozhovorů s učitelkami 1. stupně ZŠ. Následně proběhne pilotáž vybraných aktivit a její reflexe s navrhnutím změn. Naplnění těchto cílů bude obsahem praktické části.

Sborník aktivit může sloužit učitelkám základních škol jako zásobník nápadů do začátku, ale i průběhu školního roku, který mohou využít v třídnických hodinách, ale i na školních výletech a jiných akcích školy.

V následující části popíši jednotlivé metody, které byly využity ke sběru dat do sborníku. Mou snahou bylo zaznamenat zajímavé aktivity během souvislých praxí a zároveň provést pilotáž vybraných aktivit, které jsem čerpala z vlastních zkušeností a praxí. Všechny aktivity jsou zaměřené na rozvoj třídního kolektivu, budování bezpečného prostředí pro žáky a zároveň pro podporu tvorby suportivního klimatu.

8.1 Metody výzkumu

Pro dosažení cíle diplomové práce jsem využila metody kvalitativního výzkumu. Mezi přednosti kvalitativního výzkumu řadí Hendl (2016) zkoumání fenoménu v přirozeném prostředí nebo získání podrobného popisu a vhledu při zkoumání jedince, skupiny, události nebo jevu. Naproti tomu nevýhody spatřuje např. v absenci zobecnitelnosti na celkové populaci nebo v jiném prostředí a riziko vidí i ve snadnějším ovlivnění výsledků výzkumníkem.

Hlavní metodou pro sběr dat bylo **zúčastněné pozorování** adaptačního období žáků prvních tříd. Při studiu pedagogiky je technika zúčastněného pozorování prvním důležitým způsobem, který umožňuje studentům nahlédnout do skutečného prostředí výuky a reálných situací. Dále bylo využito metod **polostrukturovaných rozhovorů**, kdy jsem čerpala informace ze zkušeností, nápadů a podnětů od zkušených učitelek.

Náslechový arch sloužící k pozorování atmosféry ve třídě (viz příloha č. 1) je zjišťovacího charakteru. Jeho úkolem je sledovat změny a vývoj klimatu během dvou týdnů. Zároveň slouží k zaznamenání podnětných aktivit napomáhajících ke stmelování kolektivu.

Obdobně jako náslechový arch i polostrukturovaný rozhovor (viz příloha č. 2) je zjišťovacího charakteru a byl vybrán za účelem naplnění cíle a ucelení představy ohledně daného tématu. Polostrukturované rozhovory byly realizovány se třemi učitelkami a záměrem bylo vybrat učitelky s různě dlouhou praxí, tudíž i s různými zkušenostmi.

8.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování probíhalo v 1. třídě základní školy v Liberci a trvalo po dobu dvou týdnů. Tuto třídu navštěvovalo celkem 24 žáků, z čehož bylo 13 děvčat a 11 chlapců. Je důležité zmínit, že ve třídě bylo několik žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ), tudíž se zde objevoval problém s jazykovou bariérou. Tuto školu jsem si vybrala z důvodu pozitivních zkušeností z předcházejících praxí.

Polostrukturovaný rozhovor

Pedagogy pro zúčastněné pozorování jsem vybírala z řad svých známých. Podmínkou bylo, aby měli minimálně pět let praxe a měli zkušenost s vedením první třídy. Po výběru vhodných respondentů, jsem je nechala zvolit místo rozhovoru a seznámila je s koncepcí mé práce. Předem jsem pak zaslala témata a otázky (viz Příloha č. 2), aby měli dostatek času se na rozhovor připravit.

8.3 Realizace výzkumu

8.3.1 Zúčastněné pozorování

Dle Švaříčka (2014) je pozorování jednou z nejtěžších metod sběru dat v kvalitativním výzkumu. Zúčastněné pozorování pak definuje jako „*dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu, jehož cílem je objevit a reprezentovat sociální život a proces*“ (Švaříček, 2007, s. 143)

Je důležité neopomenout fakt, že pozorovatel je zde zároveň i aktérem určitých interakcí. Mimo pozorování má také za úkol zprostředkovat své poznatky čtenáři.

Zúčastněné pozorování probíhalo v první třídě základní školy v adaptačním období. K této metodě byl vytvořen náslechový arch, který je součástí příloh této práce. Pozorování bylo realizováno na základní škole v Liberci v období od 18. 9. 2023 do 13. 10. 2023. Náslechový arch pro zúčastněné pozorování byl vytvořen za účelem

sledování určitých jevů. **Cílem** zúčastněného pozorování bylo sledování adaptačního období žáků první třídy, dále také sledování atmosféry třídy a v neposlední řadě sběr dat pro tvorbu sborníku aktivit.

Jak je již výše zmíněno, zúčastněné pozorování představuje dlouhodobou záležitost, a pro mé šetření by tak ideální byla delší doba strávená v dané základní škole. To se bohužel neslučovalo s probíhajícím prezenčním studiem.

Níže je pro představu vloženo 5 následových archů se záznamem průběhu jednotlivých dnů s akcentem na budování bezpečného prostředí a kolektivu v adaptačním období. Ostatní následové archy jsou v příloze práce.

Pozorování třídního klimatu

Datum: 19. 9. 2023

Den č. 2

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vladné
Průběh dne	Během dne byla atmosféra klidná. Všimla jsem si, jak výrazně ovlivňuje rychlost práce přítomnost pěti cizinců ve třídě, kteří nerozumějí pokynům. Asistentka pro cizince pravidelně vstupuje do třídy na jednu hodinu denně.		
Výchovné situace + řešení	Během dne bylo v českém jazyce zařazeno cvičení na vytleskávání slabik. Každé cvičení obsahovalo obrázek s okénkem pro zakreslení puntíků. Bohužel vznikla situace, kdy ve třídě sedělo pět ukrajinských žáků, kteří neznali česká pojmenování obrázků, a tak začali vyrušovat. Tím, že žáci sedí daleko od sebe, neměli možnost si navzájem poradit, a tak se obraceli na spolužáky, kteří jim byli nejbližší. Jazyková bariéra vyvolala velké rozepře mezi žáky, a ve třídě nastal chaos. Řešením bylo, že jsem si žáky, kteří nerozuměli, vzala k sobě a společně jsme cvičení doplnili. Při volbě cvičení bych zvažila diferenciaci učiva, např. ukrajinští žáci by mohli mít obrázky s věcmi, které dokáží pojmenovat i v českém jazyce.		Jeden z žáků se rozbrečel, protože se mu nelíbila představa, že má za domácí úkol číst. Nejprve přišlo krátké dohadování s paní učitelkou, které vystřídalo prudké vzplanutí emocí ze strany žáka. Po určité době se žák uklidnil a přijal fakt, že je důležité čtení trénovat.

Aktivity pro podporu třídního klima	Rytmus – vytleskávání – Žáci sedí v lavicích, učitel začíná s otázkou a u toho vytleskává slabiky. Co rád děláš? Žáci odpoví společně s vytleskáváním. Dále pokračuje učitel s pokládáním otázek, potom si zkusí otázku položit i žák.
Poznámky, reflexe dne	Bylo vidět, jak některým žákům nevyhovuje tempo práce. Tím, že cvičení dělali společně, pracovali pomalu a někteří byli otráveni a vyrušovali. Zároveň se to podepsalo na atmosféře třídy, která se v průběhu dne proměňovala a v některých chvílích se žáci projevovali nevhodně, až nepřátelsky vůči svým spolužákům. Jak jsem výše již zmínila, určitě by bylo vhodné alespoň částečně diferencovat dílčí učivo.

Datum: 20. 9. 2023

Den č. 3

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Během celého dne bylo zřejmé, že žáci pociťují únavu a ospalost, což se projevilo na pomalém tempu práce. Paní učitelka se snažila žáky motivovat svým vlídným chováním a průběžným povzbuzováním.		
Výchovné situace + řešení	Vzhledem k celkové únavě během dne se často stávalo, že žáci propukali v pláč. Jedním z důvodů, byl stesk po rodičích, dalším důvodem byla začínající hodina, kdy si někteří žáci nechtěli přestat hrát. Pláč vyvolal i nezdar při stříhání. Pokaždé, když jeden z žáků začal plakat, spustila se řetězová reakce, která přenesla náladu i na ostatní žáky.		
Aktivity pro podporu třídního klima	Hra „TY“ – žáci sedí v kruhu, jeden je uprostřed. Ukáže na žáka a řekne „TY“, ten poté zkříží ruce, žáci po jeho levici a pravici si podají ruce a představí se. Hra dál pokračuje – žáci uprostřed se střídají. Obměnou může být, že žáci říkají jméno toho druhého místo svého.		

Poznámky, reflexe dne	<p>V praxi jsem viděla, jak jsou žáci velice citliví na podněty z okolí. Lítost a smutek jednoho žáka ovlivnily náladu ostatních žáků, a tak i jedinci, kteří přišli do školy s dobrou náladou, byli v průběhu dne rozrušení. Paní učitelka se snažila pozitivní atmosféru podněcovat drobnými vtipy a vlídným přístupem.</p> <p>Je zřejmé, že žáci během adaptačního období na začátku první třídy jsou ještě emočně nestabilní a bezpečné prostředí se teprve vytváří a buduje.</p>
------------------------------	---

Datum: 22. 9. 2023

Den č. 5

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Mezi žáky byla patrná nepříjemná atmosféra, projevující se vzájemným postrkováním a nepřátelským chováním již při ranním kruhu. Tento stav eskaloval v průběhu dne, kdy rozdávání sešitů vyústilo ve vážné hádky a přetahování mezi žáky.		
Výchovné situace + řešení	Paní učitelka se rozhodla s žáky vyzkoušet nové rozdávání sešitů, kdy je nechala rozmístěné na koberci a úkolem žáků bylo, aby si každý našel ten svůj. Bohužel to vyústilo v přetahování a hádky, protože se sešity různě pomotaly. Nakonec jsme vše pomohli napravit a pokračovalo se dál ve výuce.	Během výtvarné výchovy jeden ze žáků napodoboval psa, lezl pod stůl a začal štěkat. Až po dlouhém vysvětlování se nakonec vrátil zpět do své lavice.	
Aktivity pro podporu třídního klíma	Metr – jak jsi se dneska vyspal? Žáci vyjadřují, jak se dnes vyspali a jak se cítí, přičemž své pocity demonstrují podobně jako teploměr. Jestliže se cítí dobře, zvedají ruce nad hlavu, pokud se cítí špatně, dotýkají se prsty kotníků, popř. je jejich „teplota“ někde mezi těmito dvěma extrémy.		

Poznámky, reflexe dne:	<p>Pochopila jsem, jak důležité je, aby učitel předem promýšlel jednotlivé aktivity a postupy ve výuce. Tím, že žáci ještě neumí číst, vznikly zbytečné komplikace při hledání jejich sešitů. Někteří žáci si brali sešity, které viděli jako první, což způsobovalo zmatek. Naopak žáci, kteří již číst umí, byli velice rozladěni tím, co jejich spolužáci dělají, a pokřikovali na ně, což mělo vliv na zbytek hodiny, kdy mezi některými žáky vzniklo chvilkové nepřátelství. Paní učitelka se snažila pozitivní atmosféru podpořit drobnými vtipy a milým přístupem.</p> <p>V případě rozdávání sešitů by bylo žádoucí vybrat žáky kteří již číst umí, a přidělit jim roli pomocníků. Ti by pak mohli ostatním žákům pomáhat s hledáním jejich sešitů.</p> <p>V průběhu adaptačního období můžeme sledovat rozdíly mezi žáky, zatímco někteří z žáků vstupují do základního vzdělávání s již osvojenou schopností číst, psát nebo počítat, většina z žáků však začíná tyto dovednosti získávat právě v první třídě. I z tohoto důvodu je vhodné učivo alespoň částečně diferenciovat.</p> <p>Zároveň v případě žáka, který si v průběhu dne začal hrát na psa, můžeme sledovat určité rysy nepřipravenosti na školní docházku. Žák má problém s přijutím autority učitele, zároveň u něho můžeme pozorovat silnou emoční nestabilitu. V tomto případě je vhodné žáka dále sledovat a zvážit, zda není vhodné opětované vrácení do mateřské školy (což je samozřejmě až ta poslední možnost).</p>
-----------------------------------	---

Datum: 26. 9. 2023

Den č. 7

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Ve třídě chybělo šest žáků z důvodu nemoci, a i na ostatních žácích jsem mohla sledovat známky nachlazení a únavy. Právě kvůli této únavě většího počtu žáků probíhala výuka v pomalejším tempu. Zdraví žáci byli velice empatictí a snažili se nachlazeným spolužákům pomáhat. Během celého dne se paní učitelka snažila udržovat pozitivní atmosféru v hodinách tím, že vyprávěla žákům různé příběhy.		

Výchovné situace + řešení	Paní učitelka zvolila v průběhu matematiky hru s cílem aktivizovat žáky. Během této hry, která je popsána níže, se jeden z žáků rozhodl úmyslně sabotovat celý průběh aktivity. Úmyslně se tak nezapojoval do skupin potřebných k zvládnutí hry a jeho cílem bylo, aby co nejvíce hráčů prohrálo. To vyvolalo velkou míru lítosti ze strany ostatních spolužáků. Řešením této situace bylo vyloučení žáka ze hry z důvodu porušení pravidel fair play.
Aktivity pro podporu třídního klima	Molekuly – žáci se pohybují po třídě, když učitelka pískne, ukáže číslo a podle toho se žáci spojí do skupinek. Tuto hru můžeme hrát i tak, že se budou spojovat všichni se stejnými vlastnostmi, např. spojí se ti kdo mají stejnou barvu vlasů, očí atd.
Poznámky, reflexe dne:	Bylo zajímavé sledovat, jak jeden ze žáků záměrně sabotuje hru. Po svém vyloučení však následně litoval, jelikož si přál hrát s ostatními spolužáky. Bylo patrné, jak ostatní žáci ocenili postoj paní učitelky, která pečlivě dohlížela na dodržování pravidel. Cílem žáka bylo získání co největší pozornosti okolí, čehož dosáhl prostřednictvím negativního chování. Tento jev je často spojen s potřebou pozornosti, která mu nebyla v dané situaci věnována, a tudíž hledal alternativní způsoby, jak ji získat. Zároveň jsem mohla sledovat chvilkové uspokojení potřeby žáka, když byl vyloučen ze hry. Úsměv se během několika minut proměnil v pláč a následně lítost z toho, že již nemůže pokračovat ve hře.

Datum: 03. 10. 2023

Den č. 10

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Celý den probíhal velice příjemně, až na malý problém se dvěma žáky. Žáci byli aktivní, spolupracovali bez problému. Paní učitelka se snažila udržovat pozitivní atmosféru prostřednictvím svého příjemného přístupu a v průběhu dne začlenila do výuky i aktivitu zaměřenou na podporu pozitivního třídního klimatu.		

<p>Výchovné situace + řešení</p>	<p>Dva žáci z Ukrajiny se spolu celý den prali a hádali a vzhledem k jazykové bariéře bylo velice náročné jim vysvětlit, že takovéto chování je škole zcela nepřijatelné. Otázkou je, zda opravdu nerozuměli, nebo v některých chvílích předstírali, že nerozumí.</p> <p>Paní učitelka napsala oběma žákům vzkaz do žákovské knížky za pomoci paní asistentky.</p>
<p>Aktivity pro podporu třídního klima</p>	<p>Chyt' mě, když to dokážeš –Hra začíná tak, že všichni stojí v kruhu. K dispozici máme jeden skákací míč. Úkolem prvního žáka s míčem je hodit jím o zem a zakřičet jméno spolužáka. Ten se snaží míč chytit dříve, než znovu spadne na zem. Obměnou bylo vyhození míče do vzduchu. Tuto aktivitu paní učitelka zařadila do hodiny tělesné výchovy.</p>
<p>Poznámky, reflexe dne:</p>	<p>U výchovného problému s žáky bylo těžké se domluvit, jeden z žáků nerozumí vůbec, druhý velice omezeně. Navíc je na škole k dispozici pouze jedna asistentka pro ukrajinské děti, což komplikuje řešení podobných situací.</p> <p>Asistentka pro ukrajinské děti by byla v první třídě potřebná během celé výuky, zejména v adaptačním období. Učení základních pravidel a návyků je náročné, pokud žáci nerozumí nebo mají omezené porozumění.</p>

8.3.2 Pilotáž vybraných didaktických aktivit

Pilotáž vybraných aktivit probíhala po dobu praxí na základní škole v Liberci. Mým cílem bylo, aby všechny aktivity ve sborníku byly mnou vyzkoušené (přímo vedené), popř. abych byla přímým účastníkem těchto her. Po každé proběhlé aktivitě pak následovala reflexe s paní učitelkou, kdy jsme spolu hodnotily, zda je aktivita vhodná právě pro tvorbu kolektivu a navrhovaly jsme různé obměny. Pilotáž tedy sloužila k selekci vhodných her a zároveň k přizpůsobení her žákům prvních tříd. Do vybraných aktivit poté ještě nahlédly učitelky, se kterými jsem vedla polostrukturované rozhovory, a sborník jsem tak doplnila o další poznámky. Níže předkládám tři vybrané záznamy pilotáže didaktických aktivit, které se zaměřují na tvorbu třídního kolektivu. Další pilotáže jsou vloženy do příloh.

Pilotáž	
Název aktivity:	Dobré ráno
Cíl:	Žáci dokáží pojmenovat své spolužáky. Žáci znají základní pravidla slušného chování, aplikují je v průběhu aktivity.
Pomůcky:	Bez pomůcek
Popis aktivity:	Hra začíná tak, že s dětmi utvoříme kruh. Jeden žák začíná, vystoupí z kruhu, dojde k druhému a nastaví ruku na potřesení se slovy „Dobré ráno ... (jméno žáka, před kterým stojí)“, podají si ruce, spolužák odpoví „Dobré ráno ... (jméno žáka, který mu podává ruku)“, následně se první žák postaví na místo druhého a druhý jde do kruhu a vybere si jiného žáka, kterému popřeje dobré ráno. První žák, který již dobré ráno popřál si může sednout, aby bylo jasné, kdo již byl. Takto se vystřídá celá třída.
Možné obměny aktivity:	<p>a) Můžeme žákům rozdávat různé role. Pozdrav jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> • policista • miminko • dědeček/babička <p>b) Tuto hru můžeme využít i v anglickém jazyce, kdy se žáci zdraví v angličtině, nejprve mohou představovat sami sebe: „Hello, my name is...“, poté zdravít spolužáka, stejně jako v úvodní verzi. Popř. mohou využít i otázky a zeptat se spolužáka na jméno.</p>
Reflexe průběhu pilotáže:	Aktivita byla zařazena do ranního kruhu, kdy se osvědčila i jako diagnostický prostředek. Žáci spolupracovali a byli aktivní, avšak pro žáky, kteří se zapojili do aktivity mezi prvními, bylo těžké počkat, dokud se nepozdraví i ostatní. Jestliže bych chtěla aktivitu zařadit znovu, zvažila bych vytvoření dvou kroužků místo jednoho. Při aktivitě jsem sledovala vztahy mezi žáky ve třídě. Jako pozitivum této aktivity vnímám časovou nenáročnost a zároveň její jednoduchost. I žáci, kteří nerozumí česky, rychle pochopili princip aktivity.
Reflexe, poznámky od provázející učitelky:	Aktivita je vhodná jako zahájení celého dne. V případě, že bychom chtěli aktivitu využívat opakovaně, bylo by dobré, abychom si poznamenali, kdo z žáků byl pozdraven jako poslední a vybrali ho jako prvního.

Pilotáž	
Název aktivity:	Rozhovor
Cíl:	Žáci si pamatují jména svých spolužáků. Žáci porovnávají své zájmy a hledají ty společné. Žáci spolupracují s ostatními spolužáky a naslouchají jim.
Pomůcky:	mikrofony (bez pomůcek)
Popis aktivity:	Žáky jsme již předem rozdělili do dvojic, může být i trojice. Rozdělí si role, jeden z nich bude moderátor, jeho úkolem bude během dvou minut zjistit o druhém co nejvíce informací. Poté si role vymění a moderátorem se stane druhý žák, který opět dostane dvě minuty na to, zjistit o svém spolužákovi co nejvíce informací. Následně si všichni sedneme do kroužku a každý moderátor má za úkol představit spolužáka, s kterým dělal rozhovor.
Možné obměny aktivity:	a) Můžeme vytvořit větší skupinky, po 3–4 hráčích, následně v kruhu si moderátor vybere jednoho z 3 spoluhráčů, které bude popisovat, ostatní hádají, o kterém ze spolužáků mluví. b) Obměnou může být možnost, že si každý z žáků zvolí jedno probírané téma, např. živočichové, dále se žák vyptává a snaží se přijít na to, jakého živočicha si spolužák vybral.
Reflexe průběhu pilotáže:	Aktivita byla zařazena do hodiny českého jazyka. Žáci ne příliš nadšeně reagovali na náhodné rozdělení do dvojic, jelikož si přáli být se svým kamarádem. Nakonec však toto rozřazení splnilo účel. Problém nastal v případech, kde žáci, kteří česky nemluví, byli ve dvojici s česky mluvícími žáky. Zde hodnotím jako pozitivum to, že konverzace probíhala v českém jazyce, zároveň ale bylo pro žáky obtížné spolu komunikovat. Mým cílem bylo, aby se žáci lépe poznali a našli společné záliby, bylo by možná žádoucí, aby byli žáci, kteří mluví stejným jazykem ve dvojicích spolu.
Reflexe, poznámky od provázející učitelky:	Je vhodné, aby žáci, kteří se dobře znají, např. ze školky nebyli spolu. Abychom udrželi pozornost a aktivitu žáků, můžeme si určit pravidlo – pokaždé když uslyšíš něco, co máš společného s žákem, který mluví: uděláš dřep, otočíš se, vyskočíš, atd... Důležité je přesně určit čas, po který se žáci vyptávají, jinak by mohlo dojít k tomu, že se dominantní žák bude vyptávat po celou dobu trvání hry.

Pilotáž	
Název aktivity:	Tři pravdy, jedna lež
Cíl:	Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách. Žáci poznávají své spolužáky a hledají společné záliby. Žáci respektují své spolužáky.
Pomůcky:	papíry, pastelky
Popis aktivity:	Žáci si papír dvakrát přehnou, na půlku, poté ho opět narovnajjí. Úkolem žáků je nakreslit 4 obrázky (každý do jednoho vzniklého obdélníku), přičemž 3 obrázky mají znázorňovat něco, co mají žáci rádi a jeden z obrázků má znázorňovat něco, co rádi nemají. Poté, kdy obrázek dokreslí, tak navzájem představují, co mají rádi a co ne.
Možné obměny aktivity:	a) Žáci ostatním vypráví tak, jako by všechny 4 obrázky byly pravdivé. Úkolem spolužáků je poté uhodnout, u kterého obrázku spolužák zalhal. b) Můžeme všechny obrázky položit na koberec, poté si každý vytáhne jeden z obrázků a snaží se uhádnout, či by asi obrázek mohl být a co na něm je.
Reflexe průběhu pilotáže:	Aktivita byla poměrně časově náročná, žáci potřebovali delší čas na tvoření obrázků, stejně tak téměř všichni chtěli svůj obrázek popisovat. Jestliže bych aktivitu prováděla znovu, zvolila bych menší formát papíru a pouze dva obrázky. Je důležité obrázky dále využít, například vystavit na nástěnce. Tuto aktivitu jsem zařadila v rámci osobnostní a sociální výchovy, jestliže bych však tuto aktivitu zařazovala znovu, využila bych výtvarnou výchovu, kdy by žáci dostali dostatek prostoru pro tvorbu jednotlivých polí.
Reflexe, poznámky od provázející učitelky:	Aktivita je poměrně časově náročná. Je vhodné nenutit mluvit každého. Pro úsporu času se můžeme ptát, „Kdo má taky rád např. pejsky se zvedne, kdo má rád .... Udělá dřep atd...“ U této hry je důležité regulovat, jak dlouho může každý mluvit, např. „Ke každému obrázku řekni jednu větu.“, aby se ostatní žáci nenudili.

8.3.3 Polostrukturované rozhovory s učitelkami základních škol

Rozhovor je dle Švaříčka (2007) nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Existuje hned několik podob rozhovorů, které se od sebe liší mírou standardizace neboli formálnosti. Mezi nejčastější druhy rozhovorů poté dle Reichela (2009, s. 110) patří volný rozhovor, narativní rozhovor a **polostrukturovaný rozhovor**, který je aplikovaný v této práci. Tento typ rozhovoru se vyznačuje tím, že nemá striktně určené pořadí otázek, má pouze stanovená témata (okruhy), kterým se chce při dotazování věnovat (viz příloha č. 2).

Cílem polostrukturovaných rozhovorů bylo zachytit názory učitelek základních škol, které mají zkušenosti s vedením prvních tříd.

Jádro polostrukturovaného rozhovoru tvořilo pět stěžejních tematických okruhů, které byly plněny otázkami a poté dále rozvíjeny.

- Prvním z okruhů bylo zjišťování **zkušeností s první třídou**, kdy bylo mým cílem zjistit, kolikrát již učitel vedl první třídu a co považuje za nejdůležitější právě v prvních dnech, čehož se týká další ze stěžejních okruhů.
- **Adaptační období v 1. třídě**, tento okruh mi měl blíže přiblížit průběh adaptačního období, převážně v prvních čtrnácti dnech a byl zařazen z důvodu, že jsem neměla možnost třídu pozorovat již v prvních dnech školní docházky.
- Další z okruhů se zabýval **třídním klimatem**, zjišťoval, jak dotazovaní učitelé klima vnímají a jestli na něm cíleně pracují, popř. jakým způsobem. Tento okruh jsem zároveň využila pro sběr dat do mého sborníku, kdy všechny dotazované učitelky byly velice vstřícné a nabídly mi velké množství materiálů, které pravidelně používají.
- Okruh týkající **se řešení problémových situací**, měl poukázat na problémy, se kterými se nejčastěji učitelky setkávají během adaptačního období.
- Posledním z okruhů bylo **nahlédnutí do sborníku**, kdy jsme již mimo záznam diskutovaly o aktivitách, které jsem vybrala a paní učitelky ho obohatily o své poznámky a postřehy.

Všechny učitelky, které svolily s realizací rozhovoru, dostaly předem jeho strukturu, aby měly čas připravit se na jednotlivé otázky a zároveň měly čas nahlédnout do mého rozpracovaného sborníku. Výběr místa a času byl na respondentkách. Než jsme začaly s nahráváním rozhovoru, pro navození příjemné atmosféry jsme si povídaly o různých

tématech týkajících se nejen školy, zároveň jsem požádala respondentky o souhlas s nahráváním a dohodly jsme se, že v práci neuvedu jejich osobní údaje.

Po realizaci rozhovorů jsem všechny přepsala a snažila se pomocí obsahové analýzy nalézt a vyznačit v nich pro mě důležité informace týkající se tématu práce. Z klíčových dat jsem vytvořila jednotlivé příběhy, kde se snažím představit nosné a do mé práce inspirující data a informace. Všechny realizované rozhovory vedly k naplnění prvního i druhého cíle.

Rozhovor č. 1

První rozhovor byl realizován začátkem prosince roku 2023. Paní učitelku znám osobně již spoustu let, pedagogické vzdělání si dodělávala ve svých 37 letech a nyní má za sebou již sedm let praxe. Respondentka uvedla, že dle jejího názoru třídní kolektiv nejvíce ovlivňuje prostředí, ve kterém žáci vyrůstají, a jejich návyky. *„Tak, každé dítě s nějakým vychováním, nebo s nějakými manýrama přijde to, to je na prvním místě – to, jak je vychovaný, to je určitě zásadní krok.“*

Třídní kolektiv dle jejích slov ovlivňuje ona sama a v neposlední řadě i samotní žáci, kdy se zmínila i o problémech spojených s inkluzí: *„Další krok určitě bezesporu budu já, co dokážu pořídit, ovlivnit a rozhodně, samozřejmě i ty děti a teď jak je ještě navíc si myslím i já inkluze, tak ty děti jsou strašně rozdílný, a to je někdy problém je dát dohromady, protože tam je prostě hodně problémových, který prostě mají nějakou diagnózu, a dát je dohromady je prostě někdy opravdu ze těžko.“*

Paní učitelka se snaží aktivně zaměřovat na třídní klima a pociťuje čím dál větší problém s jeho vytvářením a udržováním. Dále se rozhovor zabýval rizikovým chováním, kdy respondentka radí: *„Hlavně řešit hned, nečekat na třídnickou hodinu a řešit hned. Ne, opravdu hned, protože ty děti to hned zapomenou a už nevědí, že nějaký problém je...“* Zároveň popsala, jak vnímá šikanu v dnešní době a individualitu každého žáka. Dle jejích slov se v dnešní době tímto slovem žáci i rodiče velice rádi „ohání“ i v případech, kdy se o šikanu nejedná. *„Oni to strašně rádi děti používají, ale přitom mluví o otravování klasickým to není, to nemá vůbec nic společného se šikanou.“*

Náš rozhovor se pak zaměřil na tvorbu kolektivu na vesnické škole a na škole ve městě. Paní učitelka má zkušenosti s oběma typy škol a popisuje tvorbu příznivého klimatu ve vesnické škole jako jednodušší, kdy uvádí: *„Jako samozřejmě množství dětí ve třídě, když*

jich je pětadvacet nebo patnáct, to je rozdíl, ... taky na vesnici je jich ve třídě většinou méně, takže je více času se věnovat různým aktivitám a hrám pro tvorbu kolektivu.“

Nakonec jsme se s paní učitelkou zaměřily na adaptační období žáků, konkrétně prvních čtrnáct dní, které respondentka popisuje následovně: *„Ty děti se začínají sžívat s tím prostředím začínají zjišťovat vůbec, co se v té škole bude dít, co kde je, jak všechno funguje, nějaký režim denní. Takže těch 14 dní je opravdu takových, jako bych řekla klidných. Pak už to začíná být veselejší.“*

Respondentka si také prohlédla rozpracovaný sborník a doporučovala mi aktivity, které používá, mimo to mi poskytla vlastní sbírky aktivit, které shromáždila v průběhu studia a praxe.

Rozhovor č. 2

Rozhovor byl realizován v lednu roku 2024. Paní učitelku mi doporučila první respondentka mých rozhovorů. Paní učitelka má již více než třicetiletou zkušenost a první třídu vedla zhruba desetkrát. Respondentka mi popisovala rozdíly mezi požadavky na třídní klima v minulosti a současnosti: *„Upřímně mi přijde, že je na to kladený mnohem větší důraz, než to bylo dřív. I ze strany vedení. Určitě se to dřív tolik neřešilo, dřív jsem tomu nevěnovala tolik pozornosti ani času.“* I když se zúčastnila kurzu zaměřeného na tvorbu třídního klimatu, nijak zásadně to neovlivnilo její výuku. *„Mám svoje plány a přípravy a nemůžu říct, že bych se přímo věnovala třídnímu klimatu nebo tak.“* Zároveň tvrdí: *„Je asi jasné, že chci, aby se všichni cítili ve škole dobře, jak se objeví šikana, to řeším hned.“*

Jako nejdůležitější při vedení první třídy vnímá respondentka pravidla, které zmínila v našem rozhovoru hned několikrát. *„Co funguje jsou prostě pravidla. Ty si určujeme společně, vyvěsíme ve třídě a pokud někdo pravidlo poruší opakovaně, dáme k němu puntík. To na děti v prvních dnech dost funguje.“*

I když se paní učitelka tomuto tématu příliš nevěnuje, uvědomuje si důležitost učitele a jeho postavení ve třídě, zároveň ale popisuje: *„I když teď už to není jako to bývalo, ten respekt v učitele se pomalu vytrácí, ale i tak si pořád myslím, že je nejdůležitější“.*

Jako jediná z respondentek pak zmínila důležitost spravedlivosti učitele, kdy dokládá: *„... je potřeba v té třídě nedělat rozdíly. Vždycky mi je někdo sympatičtější, nejhorší je*

pro mě, když znám rodiče. Určitě nechci, aby si nějaký rodič nebo dítě mysleli, že někomu nadržuji. To tu třídu ovlivní hned, děti mají na nespravedlivost hodně silný radar.“

Zároveň respondentka vidí „problém“ mladých učitelů v tom, že se snaží být až moc přátelští k žákům a nebudují si respekt hned od začátku, a později tak může nastat problém s tím, že začínající učitele žáci nerespektují. Začínajícím učitelům tak doporučuje: *„Za mě je lepší být na začátku tvrdší a fakt dbát na ty pravidla a s postupem času potom povolují a tím si děti zvyknou, že jsme kamarádi, pokud vše funguje.“*

Respondentka mi zároveň popsala, že problémy je nejlepší řešit s klidem, znovu zdůraznila důležitost pravidel ve třídě a jejich dodržování. S první respondentkou se shodnou na tom, že prostředí, ve kterém žák vyrůstá, ovlivňuje jeho chování: *„Ono obzvlášť na začátku první třídy, je zajímavé sledovat, co si ty děti nesou z domu. Poslední dobou je dost častý, že mluví sprostě, s tím se v poslední době setkávám dost často a je to o tom, že to okoukávají od rodiny.“* Zároveň obě řeší šikanu okamžitě.

Paní učitelka mě nechala nahlédnout do svých materiálů, které má velice přehledně založené, a zároveň mi dala několik rad stran mého sborníku.

Rozhovor č. 3

Třetí rozhovor byl realizován v únoru roku 2024. Paní učitelku jsem při práci již sledovala a vím, že tvorbu třídního klimatu považuje za nosný předpoklad výuky v 1. třídě. Ve své praxi se mimo jiné zaměřuje na výuku prvních dvou ročníků. Pro paní učitelku je v prvních dnech nejdůležitější, aby se žáci rozkoukali a poznali, zároveň popisuje důležitost pozitivního třídního klimatu následovně: *„Tak jak jsme si už říkali, no třídní klima je hrozně důležitý pro fungování třídy. Obzvlášť, pokud to někteří žáci nemají doma úplně ideální, jakože to někteří žáci opravdu ideální nemají, tak ta třída je pro ně o to víc důležitá.“*

Jako jeden z nejdůležitějších stavebních kamenů pro tvorbu pozitivního třídního klimatu paní učitelka vidí schopnost respektovat druhé, kdy využívá obrat **„nemusíte být kamarádi, ale respektovat se musíte“**, který vysvětluje takto: *„Ani v dospělosti nejsme se všemi kamarádi. Ani já nemůžu říct, že bych ve své práci byla se svými kolegyněmi a kolegy kamarádka. Ale musím je tolerovat a respektovat, jestliže chci, aby oni respektovali mě. A to stejný se snažím naučit žáky. Ať chceme nebo nechceme budeme se setkávat s různými lidmi a musíme se naučit se respektovat.“*

Mimo to klade důraz na tvorbu a dodržování pravidel a vytváření pozitivního vztahu žáků ke škole, v čemž se shoduje s druhou respondentkou.

Popisuje různorodost prvních dnů adaptačního období, ovlivněnou mnoha faktory, jako jsou žáci, jejich rodiny a výchova, ale i učitel. Paní učitelka souhlasí s předešlými respondentkami.

Paní učitelka využívá stmelovací aktivity v průběhu celého roku, na začátku využívá hlavně „ledolamky“ a seznamovací hry, klade důraz i na rozvíjení sociálního citění, ke kterému využívá různé aktivity a emoční karty. Důležité je, aby byl učitel součástí těchto aktivit, říká: *„Když chci budovat kolektiv, tak se vždycky musím taky zapojit, protože se považuju za součást kolektivu. Takže v těchto aktivitách jsem vždycky součástí hry a jdu dětem příkladem. Ani mi ze začátku, když hrajeme seznamovací hry na jména nevadí, že mě oslovují jménem, dokonce to po nich chci.“*

Respondentka uvedla, že se snaží předcházet negativní atmosféře i samotným problémům. V případě, že se nějaký problém vyskytne, tak vše řeší v komunitním kroužku na koberci, kde problém rozeberou, naleznou řešení a zopakují pravidla. Dále také tvrdí: *„V první třídě bych řekla že nikdy není problém se s dětma domluvit, jasně může se stát, že přijde do třídy někdo problémovější, ale když se dobře zavedou pravidla, aby nám spolu bylo hezky, tak i ty děti samy si je hlídají a toho jednoho jsou schopni dost ovlivnit.“*

Paní učitelka také doporučuje začínajícím učitelům nepodcenit začátek roku a začít budovat kolektiv a s tím i pravidla hned během prvních dní a neustále je opakovat i v případě, že se žádný problém nevyskytuje, předchází se možnostem negativního chování.

Paní učitelka je také zastánkyní změn v zasedacím pořádku, stejně jako druhá respondentka, na rozdíl od ní ale povoluje žákům přisedání po domluvě, zatímco druhá respondentka určuje zasedací pořádek sama. Paní učitelka mi dala mnoho cenných rad ohledně mého sborníku. Všechny tři respondentky se shodly na tom, že je důležité problémy řešit okamžitě, zároveň si uvědomují, jak je důležitá role učitele při vytváření pozitivního klimatu ve třídě.

9 Sborník didaktických her pro rozvoj třídního kolektivu

Tvorba tohoto sborníku vedla k naplnění prvního cíle mé diplomové práce.

Všechny aktivity nacházející ve sborníku byly vyzkoušeny v praxi, avšak je třeba brát na zřetel skutečnost, že každá třída je jedinečná a že co funguje v jedné třídě, nemusí fungovat ve třídě druhé. Zde se objevují aktivity, které jsem vedla, i takové, které vedla paní učitelka na praxi a do kterých jsem se aktivně zapojila. Mým cílem bylo vytvořit takové aktivity, které je možné využít v adaptačním období, ale i v průběhu celého roku. Zároveň některé z mnou navržených obměn jsou určeny pro starší ročníky.

1. HRA SE JMÉNY

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: jakýkoliv objekt (míč, plyšová hračka, klubíčko...).

Časová rozvaha: 10–15 min.

Cíl hry: Žáci znají jména svých spolužáků.

Žáci se chovají slušně a dodržují pravidla hry i třídy.

Žáci rozvíjí své komunikační schopnosti.

Postup: Všichni žáci společně s učitelem sedí v kruhu, každý z žáku postupně řekne své jméno a pošle míček dál. I učitel se společně s žáky představuje. Můžeme kroužek objet dvakrát, klidně i víckrát s hlasovou modulací (šeptáme, jako medvědi, jako myšky, s vytleskáním, se zadupáním...), následně zkusíme zopakovat jména hráčů popořadě, z paměti, začíná učitel a snaží se vyjmenovat všechny žáky, poté si to mohou vyzkoušet i žáci, vždy jeden mluví, ostatní mu mohou napovídat.

Obměny:

- a) Žáci si míč posílají, a přitom řeknou jméno toho, komu míč posílají. Nevýhodou této obměny je, že učitel musí pohlídat, jestli některé z dětí není opomíjené.
- b) Žáci mají klubíčko, jeho konec drží a podávají si ho, postupně odmotávají, vytváří se tedy pavučina jmen. Můžeme zavést pravidlo, že každý může být pouze jednou. Výhodou této hry je, že žáci, kteří již byli musí držet kousek odmotaného klubíčka, jsou tedy nadále zapojeni do hry (pozn. Je důležité mít dostatečně dlouhé klubíčko).

- c) Lavina – Žák vyskočí a musí říct co nejrychleji jméno spolužáka po pravé (levé) straně, ten poté vyskočí a taktéž řekne jméno spolužáka po něm následujícího.
- d) Popcorn – Žák řekne jméno spolužáka a ten musí vyskočit co nejrychleji a říct jméno dalšího spolužáka, ten opět musí co nejrychleji vyskočit a říct jméno jiného spolužáka.

Poznámka: Je na učiteli, zda nechá žáky oslovovat ho jménem či nikoliv, jestliže však chceme budovat pozitivní třídní klima a vytvořit prostředí, kde jsme si s žáky rovni, bylo by žádoucí, aby při této aktivitě říkali učiteli jménem.

2. DOBRÉ RÁNO

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10–15 minut.

Cíl hry: Žáci si pamatují jména svých spolužáků.

Žáci porovnávají své zájmy a hledají ty společné.

Postup: Hra začíná tak, že s dětmi utvoříme kruh. Jeden žák (učitel) začíná, vystoupí z kolečka, dojde k druhému a nastaví ruku na potřesení se slovy „Dobré ráno (jméno žáka, před kterým stojí)“, podají si ruce, spolužák odpoví „Dobré ráno (jméno žáka, který mu podává ruku)“, následně se první žák (učitel) postaví na místo druhého a druhý jde do kruhu a vybere si jiného žáka, kterému popřeje dobré ráno. První žák, který již dobré ráno popřál, si může sednout, aby bylo jasné, kdo již byl.

Obměny:

- a) Můžeme žákům rozdávat různé role. Pozdrav jako: policista, pošťák, miminko, dědeček/babička atp.
- b) Tuto hru můžeme využít i v anglickém jazyce, kdy se žáci zdraví v angličtině, nejprve mohou představovat sami sebe: „Hello, my name is...“, poté zdravít spolužáka, stejně jako v úvodní verzi.

Poznámka: Je dobré si zapamatovat, popř. někam napsat, koho zdravili jako posledního, a příště ho vybrat jako prvního. Učitel již při této aktivitě může rozklíčovat případné náznaky nevhodného chování či počátky šikany v kolektivu.

3. CHYTĚ MĚ

Příprava: důležité je připravit dostatek místa.

Pomůcky: skákací míč (ideálně měkký).

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci si pamatují jména svých spolužáků.

Žáci rozvíjí pohybové schopnosti.

Postup: Žáci stojí v kruhu, jeden začíná uprostřed s míčem. Vyhodí míč vysoko a řekne jméno někoho ze třídy, ten, jehož jméno řekl, se snaží míč chytit, než spadne na zem. Hra pokračuje dál dokud se nevystřídají všichni žáci.

Obměny:

- a) Žáci míč nevyhazují, ale odrazí ho o zem. Postup je stejný jako v úvodní verzi. Žák vysloví jméno toho, koho chce vyvolat a hodí s míčem o zem, spolužák, kterého si vybral, se snaží míč chytit, než podruhé spadne na zem.
- b) Žáci se pohybují po kroužku na hudbu (hraní na bubínek, na prstová dřívka, aj.), jeden z žáků stojí uprostřed (může to být ten co hraje, popř. může hrát učitel). Jakmile přestane hrát, řekne jméno spolužáka, jeho úkolem je co nejrychleji se vyměnit spolužákem uprostřed.
- c) Místo míče můžeme využít koště, kdy žák řekne jméno a pustí koště. Úkolem vyvolaného je chytit koště dříve, než dopadne na zem.

Poznámka: Důležité při této hře je žákům ukázat příklad toho, jak to má vypadat, a zopakovat si pravidla, aby nedošlo k úrazu.

4. ROZHOVOR

Příprava: žáky můžeme předem rozdělit do dvojic pomocí rozpočítadla, korálků, či jiných pomůcek.

Pomůcky: můžeme si připravit mikrofony, ale zvládneme to i bez pomůcek.

Časová rozvaha: do 15 minut.

Cíl hry: Žáci poznávají své spolužáky.

Žáci nalézají společné záliby.

Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách.

Postup: Žáky jsme již předem rozdělili do dvojic, může být i trojice. Rozdělí si role, jeden z nich bude moderátor, jeho úkolem bude během 2 minut zjistit o druhém co nejvíce informací. Poté si role vymění a moderátorem se stane druhý žák, který opět dostane 2 minuty na to, zjistit o svém spolužákovi co nejvíce informací. Následně si všichni sedneme společně do kroužku a každý moderátor má za úkol, představit spolužáka, se kterým dělal rozhovor.

Obměny:

- a) Můžeme vytvořit větší skupinky, po 3–4 hráčích, následně v kruhu si moderátor vybere jednoho ze 3 spoluhráčů, které bude popisovat, ostatní hádají, o kterém ze spolužáků mluví.
- b) Obměnou může být možnost, že si každý z žáků zvolí jedno probírané téma, např. živočichové, dále se žák vyptává a snaží se přijít na to, kterého živočicha si spolužák vybral.

Poznámka: Je vhodné, aby žáci, kteří se dobře znají, např. ze školky, nebyli spolu. Abychom udrželi pozornost a aktivitu žáků, můžeme si určit pravidlo – pokaždé když uslyšíš něco, co máš společného s žákem, který mluví: uděláš dřep, otočíš se, vyskočíš atd.

5. TŘI PRAVDY JEDNA LEŽ

Příprava: stejný počet papírů, jako je žáků + učitel.

Pomůcky: pastelky, papíry.

Časová rozvaha: 5 minut na kreslení + 10 minut na povídání.

Cíl hry: Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách.
Žáci poznávají své spolužáky a hledají společné záliby.
Žáci respektují své spolužáky.

Postup: Žáci si papír dvakrát přehnou na půlku, poté ho opět narovnajjí. Úkolem žáků je nakreslit 4 obrázky (každý do jednoho vzniklého obdélníku), přičemž 3 obrázky mají znázorňovat něco, co mají žáci rádi, a jeden z obrázků má znázorňovat něco, co rádi nemají. Když obrázek dokreslí, tak si v kroužku navzájem představují, co mají rádi a co ne.

Obměny:

- a) Postup přípravy je stejný, ale žáci ostatním vypráví vše tak, jako by všechny 4 obrázky byly pravdivé. Úkolem spolužáků je poté uhodnout, u kterého obrázku spolužák zalhal.
- b) Můžeme všechny obrázky položit na koberec, poté si každý vytáhne jeden z obrázků a snaží se uhádnout, či by asi obrázek mohl být.

Poznámka: Pro úsporu času se můžeme ptát, „Kdo má taky rád např. pejsky se zvedne, kdo má rád .... Udělá dřep atd...“

U této hry je důležité regulovat délku projevu každého žáka, např. „Ke každému obrázku řekni jednu větu.“, aby se ostatní žáci nenudili.

6. MÁ HLAVA

Příprava: žákům připravíme prázdné obrysy hlavy.

Pomůcky: předtištěné hlavy, pastelky.

Časová rozvaha: 5 minut na kreslení + 10 minut na povídání (podle počtu žáků).

Cíl hry: Žáci vnímají sami sebe, popisují, co mají rádi.
Žáci rozvíjí povědomí o smyslech.
Žáci respektují druhé, naskákají druhým do řeči.

Postup:

Každý z žáků dostane na papíře vytištěný obrys hlavy, jeho úkolem je dokreslit:

- Oči a v nich, na co se rád dívá.
- Nos a do něj, jakou vůni má rád.
- Uši a do nich to, co rád poslouchá (jaké zvuky má rád).
- Ústa a do nich to, co mu chutná.

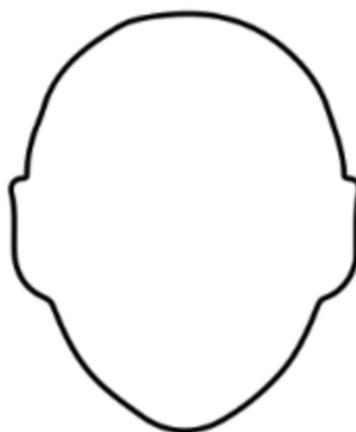
Následně mohou obrázku dokreslit vlasy, doplňky i obočí.

Nakonec se sejdeme společně v kroužku, kde nám každý představí „svou hlavu“.

Obměny:

- a) Žáci mohou všechny hlavy dát na hromádku, společně poté můžeme hádat, komu která hlava patří a co má v očích, uších atd...

Poznámka: Kresby žáků můžeme využít k výzdobě třídy. Je důležité, aby měli žáci na tvorbu dostatek času.

Obrázek 1 Obrys hlavy
Zdroj: Canva

7. KOMPOT

Příprava: židle rozmístíme tak, aby nám vytvořily kruh.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: podle počtu kol (5–10 minut).

Cíl hry: Žáci poznávají své spolužáky a hledají společné záliby.

Žáci reagují na určitý podnět.

Žáci smysluplně vyjadřují své myšlenky.

Postup: Každý z žáků si sedne na židličku, paní učitelka/učitel může, ale nemusí být součástí hry. Kruh tvoří židle, kterých je o jednu méně než hráčů. Následně jeden stojí uprostřed kruhu, ostatní sedí na židlích. Uprostřed stojící řekne: „Místa si vymění ti, kteří...“, následně ti, pro které je tento výrok platí, vstanou a musí si vyměnit místo s někým, kdo také stojí. Kdo zůstane stát v kruhu jako poslední, říká další výrok.

Pokud někdo z dětí řekne „KOMPOT“, mění si místa všichni.

Obměny:

- a) Žáci si nemusí místa pouze vyměňovat, hru můžeme využít i na rychlé protažení během hodiny. Například: „Vyskočí ten, kdo ...“, „Udělá dřep ten, kdo...“, „Zamňouká ten, kdo má rád kočky.“ atd...
- b) Vhodné je i využití v jiných předmětech, žáci si vylosují kartičku, např.:
  - Matematika – násobky, desítky a jednotky, ...
    - „Místa si vymění ti, kteří mají číslo s jednou desítkou“.
  - Prvouka – měsíce, ovoce/zelenina, roční období
    - „Místa si vymění ti, kteří mají ovoce.“
  - Český jazyk – počáteční písmena, vyjmenovaná slova
    - „Místa si vymění ti, jejichž slovo začíná na písmeno...“

Poznámka: V případě, že využíváme obměnu b), je vhodné, aby učitel kontroloval, zda se žáci zvedají správně.

8. PŘEDÁVÁM MÍČ TOMU

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: míč, plyšová hračka, či jiná pomůcka (ideálně měkká).

Časová rozvaha: 10 min.

Cíl hry: Žáci ověřují znalosti o svých spolužácích.

Žáci smysluplně vyjadřují své myšlenky v celých větách.

Postup: S žáky vytvoříme kruh, učitel začíná s míčem v ruce a říká: „Předávám míč tomu, kdo např. má rád čokoládu ...“ a předá míč někomu, pro koho daný výrok platí. Ten pak pokračuje „Předávám míč tomu, kdo ...“, atd... hra pokračuje, dokud se nevystřídají všichni hráči.

Jestliže se žák netrefí a řekne něco, co neplatí, zkouší předat míč někomu jinému, ostatní mohou napovědět.

Obměny: Můžeme hrát tak, že každý, kdo má míč, vybere jednoho spolužáka, kterému míč předá a řekne o něm nějakou hezkou věc. Např.: „Předávám míč ..., protože se vždycky směje.“, „Předávám míč ..., protože mi pomohl/a, když jsem potřeboval/a.“

Poznámka: Tato hra je skvělou reflexí toho, co žáci o sobě vědí. Je vhodné, aby předcházela některá z poznávacích her, např. „Místa si vymění ti“, „3 pravdy 1 lež“, aj.

9. SPOJÍ SE TI

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bubínek (piano, xylofon), hru je možné hrát i bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5 minut.

Cíl hry: Žáci objevují společné vlastnosti se spolužáky.

Žáci spolupracují a respektují se.

Žáci rozvíjí sluchové vnímání a vnímání rytmu.

Postup: Všichni žáci se pohybují v prostoru, zatímco učitel hraje na některý z hudebních nástrojů či tleská (dupe, luská, popř. jiný zvuk). Jejich úkolem je zrychlovat či zpomalovat podle toho, jak rychle učitel hraje. V momentě, kdy učitel přestane hrát, řekne např. „Spoj se ti, co mají stejnou barvu vlasů.“, úkolem žáků je spojit se právě podle dané vlastnosti co nejrychleji. Následuje opět hra na nástroj. Učitel určuje, kolik kol bude hra mít.

Můžeme využít:

„Spoj se ti, kteří mají stejnou barvu očí.“

„Spoj se ti, kteří mají na nohou ponožky.“

„Spoj se ti, kteří mají nějaké zvíře.“

Obměny:

- a) Hru můžeme hrát i tak, že si se budeme spojovat na skupinky např. „Kdo má rád matematiku.“ Žáci tak vytvoří 2 skupiny, a to na ty, kteří matematiku rádi mají, a na ty, kteří ji rádi nemají (např. jedna skupinka u dveří, druhá u okna).

„Kdo má rád svíčkovou.“

„Kdo rád chodí do školy.“

V momentě, kdy někdo s výrokem nesouhlasí, zůstane stát, nespojuje se a počká na další kolo. Je vhodné střídat výroky, u nichž víme, že se zapojí všichni, s výroky, u kterých někdo zůstane nespojený.

Poznámka: Učitel při této hře může identifikovat počáteční znaky negativního chování. Důležité je zajistit, aby nedocházelo k vyčleňování někoho z žáků.

10. PAVUČINA

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: klubíčko (dostatečně dlouhé).

Časová rozvaha: 10–15 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují s ostatními.
Žáci kultivovaně vyjadřují své myšlenky.
Žáci prohlubují schopnosti empatie.

Postup: Všichni sedíme v kruhu na koberci. První začíná učitel, který si vybere jednoho z žáků a řekne o něm nějakou hezkou věc, kousek klubka odmotá sobě a zbytek podá žákovi o kterém mluvil. Ten pak opět řekne o někom v kroužku něco pozitivního a předá mu klubko. Hra pokračuje, dokud není celé klubko vymotané. Nikdo z žáků nemůže svou část pavučiny pustit, jinak by se celá rozpadla.

Obměny:

- a) Pavučina informací – každý z žáků, řekne jednu informaci k zadanému tématu a podá klubko někomu dalšímu, ten opět řekne další informaci a předá klubko dál. Tuto obměnu můžeme využít k reflexi probíraného učiva.

Poznámka: Můžeme stanovit pravidlo, že nejdříve musí být každý z žáků jednou, až poté se může některé jméno opakovat. Na této hře lze dobře ukázat, jak každý ve třídě hraje důležitou roli, pokud by jeden z nich svoji část pavučiny pustil, celá by se rozpadla.

11. TELEFONNÍ ÚSTŘEDNA

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: kartičky s telefony (možno i bez pomůcek).

Časová rozvaha: 5 minut.

Cíl hry: Žáci si pamatují jména spolužáků.
Žáci cvičně provádí telefonní rozhovory.
Žáci rozvíjí rychlost a sluchové vnímání.

Postup: Žáci sedí v lavicích nebo v kroužku na koberci, jeden začíná a říká. „Já jsem .... (jméno) a volám (jméno toho komu chce zavolat)“. Ten „zvedne“ telefon a pokračuje: „Já jsem... a volám...“. Můžeme stanovit pravidlo, že každému se může zavolat pouze jednou.

Obměny:

- a) Místo jmen můžeme využít vlastnosti. Např.: „Volám někomu, kdo má dnes červené tričko.“ Kdo se ozve první, volá dál.
- b) Tuto hru můžeme využít i v jiných předmětech, kdy žákům rozdáme kartičky.
  - Matematika – numerace, posloupnost, porovnávání, ...
    - „Já mám číslo sedm, volám někoho, kdo má číslo o 2 větší.“
  - Český jazyk – abeceda
    - „Já mám A, volám někoho, kdo má B.“

Poznámka: Hra je skvělá k prvotnímu nácviku komunikace po telefonu. Zároveň žáky velice baví, když mají v ruce telefon, který si mohou sami vyrobit, např. v rámci výtvarné výchovy.

12. DEKA

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: velká deka.

Časová rozvaha: 5–10 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují a respektují se.
Žáci reagují na určitý podnět.
Žáci si pamatují jména spolužáků.

Postup: Žáky rozdělíme do dvou týmů. Pokud je lichý počet, může nám přebývajícím hráč pomoci držet deku (v průběhu hry je střídáme). Hra spočívá v tom, že žáci vytvoří zástup čelem k dece. Deku držíme tak, aby žáci neviděli, kdo stojí za ní. Na povel „ted“ dáme deku dolů a který z hráčů první řekne jméno hráče naproti, získává bod pro svůj tým.

Poznámka: Tato hra s sebou nese riziko znevýhodnění pomalejších a stydlivých dětí. Můžeme vybrat dobrovolníka na pomoc s držetím deky.

13. HRA „TY“

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci si pamatují jména spolužáků
Žáci rozvíjí sluchové vnímání.
Žáci reagují na daný podnět.

Postup: Žáci stojí v kruhu, jeden uprostřed (zprvu učitel) ukáže na žáka a jeho úkolem je zkřížit ruce. Žáci po jeho stranách s podají ruce a řeknou své jméno (Anička, Kuba, Honza...). Hráč uprostřed dále ukazuje, snažíme se být co nejrychlejší.

Obměny:

- a) Místo toho, aby žáci říkali své jméno, mohou říci jméno toho, komu ruku podávají.
- b) Obměnou může být hra „Bang“, kdy žák uprostřed namíří na spolužáka, ten se skrčí. Spolužáci kolem něj mají za úkol co nejrychleji „vystřelit“ na spolužáka tak, že řeknou jeho jméno.

Poznámka: Učitel může měnit pravidla dle potřeby, např. mohou si plácnout, zatočit se.

14. MÍSTO VEDLE MĚ JE VOLNÉ

Příprava: kruh z židlí.

Pomůcky: stejný počet židlí, jako je hráčů + 1 židle navíc.

Časová rozvaha: dle uvážení učitele.

Cíl hry: Žáci oceňují klady svých spolužáků a zároveň taktně upozorňují na jejich nedostatky.

Žáci vyjadřují své myšlenky kultivovaně a v celých větách.

Postup: Hra začíná tím, že je vedle učitele volná židle. Učitel tedy začíná a říká: „Místo vedle mě je volné a já bych si přál/a aby se sem posadil/a..., protože ...“. A na místo se posadí zvolená osoba, tudíž je nyní volné místo vedle někoho jiného. Ten dále pokračuje: „Místo vedle mě je volné a já bych si přál/a aby se sem posadil/a..., protože ...“. Hru můžeme hrát tak, že mluví vždy ten, kdo má židli po pravé nebo po levé straně.

Obměny:

- a) Tuto hru můžeme využít v momentech kdy nastávají nějaké výchovné problémy. Každý z žáků může říci: „Místo vedle mě je volné, já ale nechci, aby tam seděl/a ..., protože ..., chci ale aby tu seděla ..., protože...“.

Tuto verzi je nutné ale regulovat a předem uvést, že ač bavíme o vlastnostech negativních, ale musíme si uvědomit, že nechceme nikomu ublížit. Důležité také je vysvětlit si, že existují určité vlastnosti, jako např. postižení, brýle, jiná národnost, které ale nejsou důvodem, proč někoho vyčlenit. Náš kruh je bezpečným místem, kde si můžeme vyříkat to, co nás trápí.

Poznámka: Učitel může začít s vybráním žáka, který většinou zůstává mezi posledními, může tím pádem být hned mezi prvními. Důležité je upozornit, že říkáme pozitivní vlastnosti dětí.

15. DÁREK

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: lístečky s jmény žáků, předtištěné dárky (nejsou podmínkou).

Časová rozvaha: 5 minut na malování poté 10 minut na předávání (podle počtu hráčů)

Cíl hry: Žáci kultivovaně vyjadřují své myšlenky.

Žáci rozvíjí schopnosti empatie a kreativitu.

Žáci respektují ostatní spolužáky a naslouchají jim.

Postup: Každý z hráčů vylosuje jméno jednoho ze svých spolužáků. Jeho úkolem je poté namalovat něco o čem si myslí, že by vybranému spolužákovi udělalo radost. Poté, co mají žáci hotovo, následuje předávání, které může být veřejné nebo jen mezi žáky.

- a) Sedíme v kroužku, jeden z žáků začne. Nejprve řekne jméno toho, pro koho dárek má, následně uvede, co mu chce dát a nakonec proč.
- b) Každý z žáků má možnost přijít za obdarováváním a říct mu, co mu chce dát a proč.

Obměny:

- a) Společně všechny dárky schováme pod plachtu, každý poté jde, vytáhne dárek, řekne, co v něm je a pro koho si myslí, že je. Poté tvůrce dárku řekne, jestli se trefil, nebo ne. Ostatní mohou pomáhat.

Poznámka: Je vhodné žáky upozornit, že dáváme dárky, kterými chceme tomu druhému udělat radost. Učitel po celou dobu sleduje průběh kreslení, snaží se být nápomocen žákům, kteří si nevědí rady.

Je vhodné volit předávání na bázi dobrovolnosti. Kdo chce, může předat dárek veřejně, kdo nechce, může ho předat soukromě.

16. VYTLESKÁVANÁ

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci tleskají v rytmu.
Žáci spolupracují s ostatními.

Postup: S žáky sedíme v kruhu v tureckém sedu. Nejprve chytíme rytmus – dvakrát plesknout do stehů, dvakrát tlesknout.

V momentě, kdy již všichni tleskáme stejně, začneme od učitele – nejprve pouze na plesknutí řekneme své jméno, takto objedeme celý kruh. Poté přidáme to, že na pleskání řekneme jméno své, na tleskání jméno žáka po naší pravici. Takto pokračujeme opět celý kruh.

Obměny:

- a) Další úrovní této hry může být to, že žáci pleskají svá jména a vytleskávají jméno jakéhokoliv žáka, ten musí rychle zareagovat a pokračovat.
Např. „Anička, Anička“ (pleskání do stehů); „Honza, Honza“ (tleskání).
- b) Místo jmen můžeme využít zeleninu, zvířata, stromy atp. S žáky se domluvíme, popř. jim rozdáme kartičky s obrázky, např. zeleniny a ovoce. Dále pleskáme svou plodinu, a tleskáme jméno toho, koho chceme vyvolat.

Poznámka: Rytmus udržuje celá třída, nezrychlujeme ani nezpomalujeme. Pokud vidíme, že se někdo ztratil, pleskáme a tleskáme do té doby, dokud se všichni zase nechytí.

17. TOALETNÍ PAPÍR

Příprava: vytvoříme kruh z židlí (tolik židlí, kolik je hráčů).

Pomůcky: toaletní papír.

Časová rozvaha: 15 minut.

Cíl hry: Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách.

Žáci respektují své spolužáky a jejich názory.

Postup: Hra začíná tak, že všichni sedí v kroužku a učitel pošle toaletní papír po kroužku (můžou klidně být dva, každý poslat jedním směrem). Úkolem žáků je utrhnout si libovolně dlouhou část toaletního papíru.

V momentě, kdy tak učiní, je jejich úkolem roztrhat svoji část na jednotlivé čtverečky a až poté dostanou informaci, že počet natrhaných čtverečků znázorňuje počet vět, které o sobě musí dané osoba říci. Za každou vyřčenou větu položí žák čtvereček před sebe, toto dělá až do chvíle, dokud mu žádný nezůstane, pak pokračuje další žák.

Obměny:

- a) Tuto hru můžeme využít i v jiných předmětech, např. prvouce, českém jazyce, kdy žáci mají za úkol říct tolik vět k zadanému tématu, kolik si natrhali papírků. Např. téma Podzim, Vánoce, slova s určitým písmenem, slabikou.
- b) Místo toho, aby žáci mluvili o sobě, mohou takto popisovat i někoho jiného. Například, každý si vylosuje jednoho spolužáka, kterého mají poté za úkol popsat.

Poznámka: Je důležité žákům zprvu neříkat, k čemu si toaletní papír trhají. Doporučuji poté mít připravenou další aktivitu, při níž mohou natrhaný toaletní papír využít, např. při výtvarné výchově, matematice atd.

18. BINGO

Příprava: příprava hracích polí.

Pomůcky: kartičky s hracím polem, pastelka.

Časová rozvaha: 5 minut hra + 5–10 minut reflexe.

Cíl hry: Žáci zapisují do tabulky.

Žáci poznávají své spolužáky a nacházejí společné záliby.

Žáci rozvíjí komunikační schopnosti a paměť.

Postup: Každý z žáků dostane hrací kartičku, úkolem žáků je ve vymezeném čase škrtnout všechna okénka.

Okénko může škrtnout v momentě, kdy najde někoho, na koho tvrzení v okénku platí. Pro každého spolužáka může mít ale pouze jedno okénko.

Než hru spustíme, je důležité si vysvětlit, co které okénko znamená.

V momentě, kdy vyprší čas, sejdeme se s žáky v kroužku. Nejprve se ptáme na úspěšnost („Kdo si škrtnul jedno okénko?“, postupně zvyšujeme). Následuje reflexe, kdy se žáků ptáme, co je překvapilo, co se dozvěděli nového....

Obměny:

- a) V první třídě můžeme využít obrázkové bingo, poté postupně můžeme přejít na bingo se slovy.

Poznámka: U této hry je velice důležitá reflexe, kdy žáci mají možnost vyjádřit, co zjistili, co je překvapilo apod.

Obrázek 2 Bingo
Zdroj: Vlastní

19. DUCHÁČCI

Příprava: Pro každého z žáků papír s „Ducháčky“.

Pomůcky: Pastelky, předtištěné papíry.

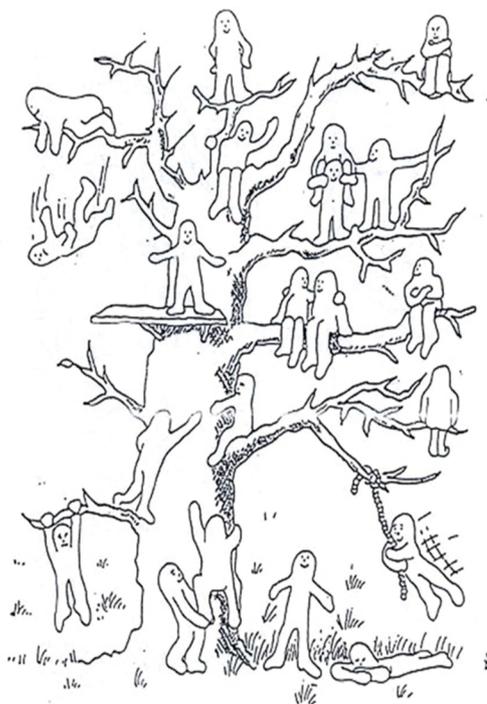
Časová rozvaha: 15 minut.

Cíl hry: Žáci vnímají sami sebe, popisují, co mají rádi.

Žák smysluplně vyjadřuje své myšlenky v celých větách.

Postup: Každý z žáků dostane předtištěný papír: Učitel vysvětlí, že tento strom znázorňuje naši třídu, a jejich úkolem bude vybrat si jednoho, či dva z duchů, které mu připomínají sebe, popř. to, jak se cítí ve třídě. Žákům dáme možnost najít si své místečko ve třídě a obrázek si pořádně prohlédnout a vybrat si jednoho z duchů, kterého vybarví. V momentě, kdy mají všichni hotovo, sejdem se na koberci a každý, kdo bude chtít, bude nám o svém vybraném duchovi povídat. („Proč si ho vybral. Co asi dělá...“).

Poznámka: Důležité je dát žákům dostatek času na to, aby si mohli obrázek řádně prohlédnout a rozmyslet se, který z duchů je jim nejbližší. Zároveň, pokud někdo nebude chtít, nemusí o svém duchovi mluvit veřejně, můžeme se ho poté zeptat v soukromí. Skvělá je možnost založit tento arch do portfolia žáků a v průběhu roku několikrát tuto aktivitu opakovat a sledovat, jak se pocity žáků proměňují.

Obrázek 3 Emotionstree
Zdroj: Supportivebehaviourmanagement

20. UKAŽ, CO RÁD DĚLÁŠ

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5–10 minut.

Cíl hry: Žáci vyjadřují své myšlenky pomocí dramatizace.
Žáci poznávají své spolužáky a hledají společné záliby.
Žáci respektují ostatní spolužáky.

Postup: Úkolem žáků je předvést za pomoci pantomimy, co rádi dělají. Ostatní žáci hádají, co jejich spolužák předvádí.

Obměny:

- a) Ukaž, jaké povolání bys chtěl/a jednou dělat.
- b) Ukaž, jak se právě cítíš.
- c) Ukaž, jaké zvíře máš nejradši.

Poznámka: Důležité je připomenout pravidla slušného chování, dbát na to, aby se žáci nepřekřikovali, neposmívali se jeden druhému aj.

21. SNĚHOVÁ KOULE

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci poznávají své spolužáky a hledají společné záliby.
Žáci respektují ostatní spolužáky a naslouchají jim.

Postup: S žáky se posadíme do kruhu, hra začíná tak, že učitel začne: „Já jsem ...“, a řekne o sobě jednou větou, co má nebo nemá rád. Další po něm pokračuje: „Ty jsi ..., máš rád... Já jsem... a mám/nemám rád...“. Takto hra pokračuje dál a každý zopakuje od začátku všechna jména včetně toho, co mají ráda, a nakonec přidá i svoje.

Poznámka: Je dobré si hned na začátku s žáky určit, jak chceme, aby nás oslovovali při hře, aby je to v průběhu nemátlo. Zároveň můžeme hru přerušit a začít opět od začátku, jestliže hraje hodně hráčů.

22. KARTIČKY S EMOCEMI

Příprava: nutné je mít připravené karty s emocemi.

Pomůcky: sada karet („Myši z majáku“, „Moře plné emocí“).

Časová rozvaha: 10–15 minut.

Cíl hry: Žák vnímá sám sebe, popisuje, jak se cítí.

Žáci se dokáží vcítit do pocitů svých spolužáků.

Žáci respektují ostatní spolužáky a naslouchají jim.

Postup: Každý z žáků má za úkol vybrat si jednu kartu. Jeho úkolem je poté říci, jak se asi cítí myška (velryba) na obrázku. Žák pak může říci, jestli se někdy takto cítil, a dále vyprávět o svých pocitech z kartičky.

Učitel může žákům dávat návodné otázky: „Jak se asi myška/velryba cítí?“, „Jaký máš pocit, když vidíš tuto myšku/velrybu?“

Obměny:

- a) Tuto aktivitu můžeme využít k zjištění aktuálních pocitů, např. po třídě rozmístíme všechny kartičky, úkolem žáků je vybrat si kartičku, která nejvíce vystihuje to, jak se aktuálně cítí. Dále si o kartičkách povídáme.
- b) Každý z žáků si vylosuje jednu kartu, jeho úkolem je říct, koho mu ta kartička připomíná a proč. Např. „Mám kartičku, kde se myška směje a tato kartička mi připomíná Aničku, protože se také vždycky směje.“

Poznámka: Tyto karty jsou skvělé k diagnostice klimatu třídy. Na prvním místě pro nás musí být vytvoření bezpečného prostředí, kde se žáci nebudou bát mluvit o svých pocitech. Žákům do vyprávění zasahujeme co nejméně, protože mohou ve své kartičce vidět cokoli, důležité je, že se nebojí mluvit o svých pocitech.

Obrázek 4
Zdroj: b-creative products, 2024

Obrázek 5
Zdroj: Maják o.p.s., 2024

23. RECEPT NA PŘÁTELSTVÍ

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: velký arch papíru.

Časová rozvaha: 5–10 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují s ostatními spolužáky a naslouchají jim.
Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách.
Žáci diskutují nad vhodnými vlastnostmi přátelství.

Postup: S žáky se sejdeme v kroužku, naším úkolem je vytvořit recept na skvělé přátelství. Důležité je, že tento recept musíme vytvořit společně. Znamená to, že každou z přísad musí všichni odsouhlasit.

Poznámka: Při této hře rozvíjíme u žáků diskusi, kterou řídíme. Je důležité nechat každého vyjádřit svůj názor, pokud se někdo nezapojuje, můžeme mu položit několik návodných otázek, popř. se ho přímo zeptat na názor.

24. SOUD

Příprava: ve třídě můžeme upravit lavice, aby připomínaly soud.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 20 minut.

Cíl hry: Žáci mezi sebou diskutují, kultivovaně se vyjadřují a obhajují svůj názor.
Žáci znají a dodržují pravidla hry i třídy.
Žáci respektují druhé, naskákají druhým do řeči.

Postup: Hra začíná tak, že si rozdělíme role, potřebujeme dva dobrovolníky, kteří se proti sobě potkají u soudu a jednoho soudce, zbytek třídy bude porota. Máme připravená různá témata, z kterých jedno vybereme. Jeden z žáků má za úkol prosazovat tvrzení, druhý ho vyvracet. Porota může oběma pokládat otázky. Na konci se rozhodnou, který z dvojice lépe obhájil své tvrzení.

Soudce je zde od toho, aby celý proces řídil, kontroloval dodržování pravidel a uděloval slovo jednotlivým žákům.

Poznámka: Tato aktivita je opravdu mimořádně vhodná k trénování komunikačních schopností, můžeme volit témata z výuky, ale i vtipné okruhy pro zlepšení atmosféry. Je důležité si poznamenat, kdo se zúčastnil a odměnit výherce u soudu, např. hvězdičkou do žákovské apod.

25. NAVIGACE

Příprava: překážky ve třídě.

Pomůcky: šátky.

Časová rozvaha: 10–15 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují s ostatními spolužáky.

Žáci si důvěřují.

Žáci se orientují v prostoru.

Postup: Žáci se rozdělí do dvojic, jeden z dvojice si zaváže oči. Úkolem druhého je provádět svého spolužáka třídou (mohou se držet za ruku, za rameno,) tak, aby se spolužákovi, který nevidí nic nestalo. Poté si role vymění.

Obměny:

- a) Žáci mohou navádět svého spolužáka za pomoci slov, či hlasu. Např. „Udělej jeden krok do předu, dva doprava...“.
- b) Po třídě můžeme rozmístit míčky či víčka od PET lahví, úkolem žáků poté může být navigování spoluhráče tak, aby sebral co nejvíce míčků v určitém čase.

Poznámka: Tato hra je perfektní pro budování spolupráce a vzájemné důvěry. Na této hře si můžeme vyzkoušet, jak důležitý je pro nás zrak a jak je to bez něho obtížné, čímž se můžeme dotknout tématu handicapu. Důležitá je reflexe, povídat si o tom, jak se žáci cítili v konkrétní roli a proč. Pokud někomu bude nepříjemné mít zavázané oči, nebudeme ho nutit.

26. ZAMOTANÉ KLUBÍČKO

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5–10 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují s ostatními spolužáky.

Žáci respektují ostatní spolužáky, dodržují pravidla bezpečnosti.

Postup: Hra začíná tak, že s žáky vytvoříme kruh. (Pokud je žáků hodně, můžeme udělat kroužky dva). Poté každý z žáků zavře oči, předpaží a snaží se někoho chytit za ruku. Poté, co žádná ruka nezůstane volná, žáci otevřou oči, jejich úkolem je rozmotat se tak, aby se žádná z rukou nerozpojila.

Obměny:

- a) Obměnou této hry může být to, že se s žáky postavíme do kruhu a chytíme se za ruce. Mezi dva žáky poté navlékneme švihadlo a zavážeme na koncích tak, aby se jím dalo prolézt. Úkolem žáků je dostat švihadlo přes všechny spolužáky v co nejkratším čase bez toho, aby se rozpojili.

Poznámka: Při této hře doporučuji nejprve ukázat příklad na 3–4 dětech. Je důležité si připomenout bezpečnost, není důležité, jak rychle to žáci splní, ale aby spolupracovali, komunikovali a netahali jeden druhého. Jestliže máme ve třídě větší počet žáků, je vhodné vytvořit dvě skupiny. Učitel při této hře může sledovat role žáků ve třídě. Zároveň lze vypořizovat počátky negativního chování.

27. BYLO, NEBYLO

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5 minut.

Cíl hry: Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách.
Žáci respektují druhé, neskáčou druhým do řeči.

Postup: S žáky se posadíme do kruhu na koberci. Učitel začne vyprávět příběh. Následně vyzve žáka po své pravici, aby pokračoval v příběhu. Určíme, kolik vět může každý říct. Hra může trvat tak dlouho, dokud to žáky baví. Důležité je, aby byl příběh zakončen.

Obměny:

- a) Žákům určíme, která slova musí v příběhu zaznít. Např. každý musí ve své větě uvést nějakou zeleninu.
- b) Můžeme využít i jako reflexi čtení – přečteme si s žáky příběh, jejich úkolem je převyprávět ho vlastními slovy.
- c) Dokončení příběhu – s žáky si přečteme úryvek z pohádky, jejich úkolem je vymyslet, jak asi příběh bude pokračovat. Poté si dočteme zbytek příběhu.

Poznámka: Je důležité respektovat to, aby každý z žáků měl prostor vyjádřit se. Zároveň je potřeba korigovat celý průběh aktivity.

28. NA JEDNÉ LODI

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: žíněnky, popř. velké kartony.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují a respektují se.
Žáci znají a dodržují pravidla fair play.

Postup: Žáky rozdělíme do dvou týmů, podle počtu hráčů tak, aby v každém týmu byl stejný počet hráčů. Jejich úkolem je dostat se až do přístavu tak, aby se nikdo z nich neutopil. K tomu jim slouží velké kartony (žíněnky), po kterých se mohou pohybovat. (Každý tým dostane kartony dva.) Důležité je upozornit, že se při pohybu nesmí nikdo dostat mimo karton, tam totiž číhá žralok, kterého představuje učitel. Dostanou se oba týmy v bezpečí do cíle?

Obměny:

- a) Postupně můžeme zmenšovat kartony, popř. můžeme vyzkoušet, zda se celá třída dokáže přeplavit na dvou kartonech.
- b) Obtížnost hry můžeme ovlivňovat tak, že přidáváme různá pravidla: Ten, kdo se dotkne moře, se stává žralokem – kdo bude mít na konci cesty nejvíce přeživších, vyhrává. Žákům můžeme dát za úkol převést s sebou „melouny“ (míče), kolik míčů převezou, tolik mají bodů.

Poznámka: Hru je vhodné hrát v tělocvičně, popř. venku. Je důležité sledovat průběh hry, zda není někdo úmyslně vyčleňován apod. Pokud by někdo úmyslně hru bojkotoval, můžeme z něho udělat žraloka, popřípadě ho vyloučit ze hry.

29. ŽIVÉ PEXESO

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 20 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují a respektují se.
Žáci znají a dodržují pravidla hry i třídy.
Žáci využívají strategii při hraní hry.

Postup: Hra začíná tak, že vybereme jednoho z žáků (popř. dva až tři), kterého pošleme za dveře. Zbylí žáci utvoří co nejméně očekávané dvojice. Dále mají za úkol vybrat si jeden zvuk zvířete. (Opět žákům můžeme připravit kartičky s obrázky zvířat a každá dvojice si může vylosovat jednu kartu.) Poté se všichni vrátí na svá místa a přizve se do třídy žák/žáci čekající na chodbě. Poté již žáci vyvolají vždy 2 jména, žáci se zvednou a udělají zvuk, na kterém se domluvili. Pokud je zvuk stejný, postaví se žáci za toho žáka, který hádá. Pokud zvuk stejný není, posadí se.

Je na učiteli, zda zavede pravidlo, že hráč, který uhodne, hádá dál.

Hra končí v momentě, kdy jsou všichni žáci „odkryti“, poté si každý hádající spočítá, kolik žáků uhodl, a hru vyhodnotíme.

Obměny:

- a) Místo zvuků můžeme využít tuto hru v tělocvičně, kde si žáci vymyslí nějaký pohyb. Dále hra pokračuje stejně jako v první variantě.
- b) Tripexeso – místo dvojic žáci vytvoří trojice. Žák, který hádá, musí tedy vždy najít 3 kamarády.
- c) Hru můžeme využít i v jiných předmětech, např. v českém jazyce, kdy žáci nemají vybraný stejný pojem, ale např. protiklad, synonymum, apod...

Poznámka: Na této hře je jedinečné to, že pokud máme lichý počet žáků, můžeme za dveře poslat pouze jednoho, v případě sudého počtu žáků pošleme žáky dva. Nesmíme zapomenout před začátkem hry zkontrolovat, zda některé dvojice nemají stejný zvuk/pohyb).

30. ČÍ JE TO?

Příprava: žáci mají za úkol přinést si jednu oblíbenou věc.

Pomůcky: plachta, šátek.

Časová rozvaha: 15 minut.

Cíl hry: Žáci se chovají slušně a dodržují pravidla hry i třídy.
Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách.
Žáci respektují ostatní spolužáky a naslouchají jim.

Postup: Všichni si sedneme do kroužku a danou věc položíme před sebe. Prohlédneme si, kdo má jakou věc. (Pokud máme čas, může každý říct, proč si tuto věc přinesl.) Poté každý vezme svou věc a dá ji doprostřed, učitel zamíchá s hračkami a schová je pod plachtu. Poté, co plachtu odkryjeme, vezme si každý z hráčů jeden předmět, jiný než ten jeho. Jeho úkolem je říci, či daná věc je.

Obměny:

- a) Hračky dál můžeme využít ke Kimově hře, kdy vybereme několik předmětů, které postavíme v určitém pořadí, poté žáci zavřou oči a my jednu z věcí odebereme. „Která chybí?“ Také můžeme využít posloupnost, kdy vytvoříme řadu z hraček, dále hračky pomícháme a úkolem žáků je poskládat věci za sebe tak, aby byly jako předtím.

Poznámka: Je vhodné se předem domluvit s rodiči, aby si žáci nepřinesli drahé věci, ale spíše nějakou hračku, knížku apod. Zároveň je dobré naplánovat zařazení hraček i do jiných vyučovacích předmětů, aby byly plně využity.

31. KDO CHYBÍ?

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5–10 minut.

Cíl hry: Žáci si pamatují jména svých spolužáků.
Žáci rozvíjí komunikační schopnosti a paměť.

Postup: Hra začíná tím, že vybereme žáka, který půjde za dveře. Poté vybereme jiného žáka, který se schová. Z deky a stolu můžeme vytvořit bunkr. Řekneme žákům, aby se zamíchali a každý si sedl na místo někoho jiného. Až když jsou všichni připraveni, zavoláme žáka, který čeká za dveřmi. Jeho úkolem je přijít na to, který z žáků chybí. Poté pošleme za dveře někoho jiného.

Obměny:

- a) Když se žáci lépe znají, můžeme je nechat hádat, kdo sedí na špatném místě. Žák tedy nejprve řekne, kam si má kdo sednout, poté zjistí, kdo má prázdnou židličku.

Poznámka: Hru je vhodné zařadit na začátku školního roku, kdy se žáci ještě tak dobře neznají. Je důležité uvědomit si rizika související s posíláním žáků za dveře. Variantou může být, že žákovi nasadíme sluchátka s hudbou a zavážeme mu oči.

32. ŘÍKAJÍ MI

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5 minut.

Cíl hry: Žáci vnímají sami sebe, popisují, co je jim příjemné.

Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách.

Postup: Všichni společně se posadí na koberec do kroužku. Následně každý řekne, jak je mu příjemné, když mu říkají a mohou i dodat, jak se jim naopak nelíbí, když jim někdo říká.

Poznámka: Je vhodné, aby si učitel zapisoval jednotlivé přezdívky a věděl, jak dětem říkat. Výhodou hry je její rychlost, zároveň je vhodná k zopakování jmen.

33. KDO JSEM A CO JSEM

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 15 minut.

Cíl hry: Žáci rozvíjí komunikační schopnosti a paměť.

Žáci se chovají slušně a dodržují pravidla hry i třídy.

Žáci respektují druhé, naskákají druhým do řeči.

Postup: Všichni se postavíme do kruhu tak, aby měl každý kolem sebe dostatek místa. Dále začíná učitel slovy: „Já jsem (jméno), a nejsem ... vymyslí si nějaké zvíře nebo věc, to poté všichni předvedou. Takhle se postupně vystřídají všichni v říkání. Učitel by měl být součástí hry, jestliže je jeho cílem budování důvěry a pozitivního klima ve třídě.

Obměny:

- a) Můžeme si určit okruh z kterého budeme vybírat, např.: zvířata, věci, ...
- b) Další z variant může být, že každý z žáků vymýšlí slovo na počáteční písmeno svého jména. Např. „Já jsem Martin a nejsem mimozemšťan.“

Poznámka: V případě, že v průběhu hry uvidíme, že již žáky hra nebaví, je vhodné ji ukončit, zapsat si, kdo ještě nic neříkal, a přislíbit dohrání hry příště.

34. HORKÁ BRAMBORA

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: padák, měkký míč.

Časová rozvaha: 15 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují s ostatními spolužáky a respektují je.

Žáci si procvičují jména svých spolužáků.

Postup: Na zem rozprostřeme padák a do jeho středu dáme měkký míč. Následně se s žáky posadíme do kruhu kolem padáku. Každý z žáků chytne okraj padáku a následuje trénink – postupně se každý žák pokusí zvednout ruce, my poté sledujeme, co to dělá s míčem uprostřed.

Po tréninku následuje hra. Učitel řekne jméno žáka, ke kterému se ostatní spolužáci snaží míč dostat. Je vhodné, aby nejprve říkal jména učitel a žáci se mohli soustředit na hru, postupně mohou jména říkat i hráči.

Obměny:

- a) Můžeme dávat žákům různé úkoly, například, aby vyhodili míč z plachty, objeli celý kruh, aj.
- b) Obtížnější verze je ve stoje se stejnými pravidly, zde musíme dbát na bezpečnost.

Poznámka: Důležité je nevynechat při této hře trénink a stanovit pravidla, aby se hra nevymkla kontrole.

35. PODBÍHANÁ

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: padák.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují s ostatními spolužáky.

Žáci reagují na daný podnět.

Postup: Na podlahu položíme padák, každý z žáků chytne okraj padáku a postaví se. Následně nacvičíme nafouknutí a spadnutí padáku. Je důležité vysvětlit žákům, že všichni musí hýbat s padákem najednou – můžeme ukázat, co se stane, když se někdo hýbe jinak.

Následuje hra:

Několikrát žáky požádáme, aby nafoukli padák a následně ho pustili, aby volně spadl k zemi. Poté učitel vybere dvě jména a jejich úkol bude rychle se dostat pod padák předtím, než na ně spadne. Tuto hru budeme opakovat tak dlouho, dokud učitel nepovažuje za vhodné ji ukončit.

Poznámka: Učitel, který říká jednotlivá jména, by neměl žádné vynechat. Při této aktivitě můžeme žákům ukázat, jak je důležité táhnout za jeden provaz.

36. TŘÍDNÍ ERB

Příprava: připravíme velký arch papíru.

Pomůcky: pastelky.

Časová rozvaha: 15–20 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují, pomáhají si a respektují druhé.
Žáci kultivovaně vyjadřují své myšlenky v celých větách.
Žáci společně tvoří třídní erb.

Postup: Všichni žáci se posadí do kruhu kolem archu papíru. Následně jim zadáme jednotné téma, úkolem žáků je během chvíle se dohodnout, co budou ztvárňovat. Následně se dají do práce.

Po dokončení aktivity dostane každý čas na to popsat, co namaloval, a vysvětlit proč. Důležité je na konci aktivity nezapomenout zjistit, jak se žákům pracovalo a jak jsou spokojeni s výsledným dílem.

Obměny:

- a) Je možné zavést pravidlo, že po určité době se žáci posunou a budou tak pracovat na rozdělané práci někoho jiného. Můžeme jim dát chvilku na to, aby spolužákovi popsali, na čem pracovali.
- b) Můžeme vytvořit puzzle a každému žákovi dát jeden dílek. Jejich úkolem poté je na svůj dílek namalovat:
  - něco, co vystihuje jeho (něco co má rád, oblíbenou barvu, koníček, aj.),
  - něco, co vystihuje naši třídu.

Nakonec mají žáci za úkol spojit jednotlivé dílky. Tyto dílky mohou vyjadřovat to, že každý je jedinečný, složené puzzle pak to, že dohromady tvoříme naši třídu.

Poznámka: Důležité je, aby byl arch dostatečně velký, aby měl každý žák kolem sebe dostatek prostoru. Učitel kontroluje, jak se žáci domlouvají, a snaží se zamezit tomu, aby byl něčí názor přehlížen či kritizován.

37. NA SOCHAŘE

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci komunikují nonverbálně.

Žáci respektují své spolužáky.

Žáci se chovají slušně a dodržují pravidla hry i třídy.

Postup: Žáky rozdělíme na dvě skupiny, jedna skupina si na chvíli zakryje oči, zatímco druhé skupině sdělíme, co má ztvárnit. Může se jednat o určitý pocit, ale pro začátek je vhodné volit něco méně abstraktního, např. věci ve třídě, zvíře, či jiný objekt, který si žáci dokáží představit. Poté je úkolem žáků utvořit dvojice, kdy jeden z nich bude sochař, který beze slov vytvaruje svého spolužáka do zadané pozice. Následně se všichni sochaři projdou po galerii a hádají, co která socha představuje. Poté se sochaři se sochami vystřídají.

Reflexí může být povídání o tom, jak se cítili. V jaké roli se cítili lépe apod.

Obměny:

- a) V případě, že budeme chtít rozvíjet kreativitu a fantazii můžeme nechat žáky vytvořit libovolnou sochu, kterou poté budou popisovat a pojmenují ji.
- b) Sochaři mohou své sochy navádět za pomoci slov. Tato obměna je vhodná k rozvoji komunikačních schopností.

Poznámka: Důležité je, abychom si stanovili pravidla. Jestliže je někomu nepříjemné, když se ho někdo dotýká, může ho sochař navádět za pomoci slov. Zároveň je důležité si určit pravidla, podle kterých nikdo nemůže druhému ubližovat a násilím ho tvarovat.

38. MÁ RUKA ZDRAVÍ TVŮJ LOKET

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5–7 minut.

Cíl hry: Žáci pojmenovávají části lidského těla.
Žáci rozvíjí komunikační schopnosti a paměť.

Postup: Společně s žáky se usadíme do kruhu a zeptáme se jich, zda vědí, jak se dospělí lidé obvykle zdraví. Nejčastěji si podají ruce. Ale proč vlastně ruce? Pojd'me zjistit, čím vším se můžeme pozdravit. Poté ukážeme příklad: Učitel se postaví před jednoho z žáků a vymyslí, kterou částí těla ho pozdraví, například: Mé koleno zdraví tvůj palec. Následně se takto pozdraví a tento žák pokračuje tím, že se postaví před dalšího ze spolužáků a vymyslí způsob pozdravu. Postupně se takto vystřídají všichni žáci.

Poznámka: Je vhodné, aby byl učitel ve střehu a v případě, že by zaznělo něco nevhodného, zakročil. Zároveň bychom měli zavést pravidlo, že každý se pozdraví pouze jednou, aby nedošlo k vyčlenění některého z žáků.

39. DVOJČATA

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: kartičky s obrázky.

Časová rozvaha: 5 minut.

Cíl hry: Žáci spolupracují a respektují se.
Žáci znají a dodržují pravidla hry i třídy.

Postup: Každý z žáků dostane kartičku s obrázkem, jeho úkolem je v co nejkratším čase najít své dvojče (žáka se stejnou kartičkou).

Obměny:

- a) Můžeme využívat v různých obměnách s pohádkovými postavami, kdy každý z žáků má jednu postavu známé dvojice jako Mach a Šebestová, Pat a Mat atp.
- b) Žáci mohou dostat kartičky se zvířaty, kdy mohou hledat svou dvojici jen za pomoci zvuků či pantomimy.
- c) Matematika – polovina žáků dostane příklady, druhá polovina výsledky, jejich úkolem je najít buď správný příklad, nebo správný výsledek ke svému příkladu.

Poznámka: Tato aktivita je vhodná např. k rozřazení žáků do dvojic. Důležité je dodržovat pravidla: nepřekřičovat se, nestrkat do sebe apod.

40. KDO MLUVÍ?

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5 minut.

Cíl hry: Žáci rozvíjí sluchové vnímání.

Žáci poznávají své spolužáky.

Žáci využívají při hře strategii.

Postup: Každý z žáků si najde své místo tak, aby se nijak nedotýkal jiného žáka. Poté všichni zavřou oči (mohou se schoulit do klubíčka, aby je to nelákalo oči otevřít). Učitel prochází třídou a dotkne se jednoho z žáků. Jeho úkolem je co nejtíšeji vstát, dojít na jiné místo ve třídě a něco říci (pošeptat), můžeme zvolit určité téma, například činnosti během víkendů, po vyslovení se žák opět vrátí na své místo a schoulí se do klubíčka. Všichni se probudí a hádají, kdo mluvil. Následně všichni opět usnou a hra pokračuje. Žák, který dokáže oklamat své spolužáky, může získat hvězdičku či jinou drobnou odměnu.

Obměny:

- a) Obměnou pro rozvoj prostorové orientace může být aktivita, kdy žáci leží hlavou na lavicích, učitel se pohybuje po třídě a občas vydá nějaký zvuk (tlesknutí, lusknutí), popř. zašeptá nějaké slovo. Úkolem žáků je určit a naslepo ukázat, odkud zvuk přichází, popř. říci, jaké slovo učitel zašeptal.

Poznámka: Tato hra je vhodná na zklidnění třídy, žáci se utiší a zároveň si odpočinou. Dále je dobře využitelná k rozvoji sluchového vnímání a prostorové orientace především u první třídy.

41. TICHÁ POŠTA

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 5 minut.

Cíl hry: Žáci rozvíjí komunikační schopnosti a paměť.

Žáci respektují ostatní spolužáky a naslouchají jim.

Žáci rozvíjí sluchové vnímání.

Postup: S žáky se posadíme do kruhu, následně učitel začíná a pošeptá slovo žákovi po své pravici. Ten poté to, co slyšel, pošeptá opět žákovi po své pravici. Hra končí tak, že poslední žák řekne, co se k němu dostalo. Jestliže žáci nemají se slovy problém, můžeme zvyšovat obtížnost a posílat krátké věty.

Obměny:

- a) Místo abychom slova nebo větu šeptali, můžeme se posadit do vláčku, jeden za druhým. Poslední v řadě namaluje něco na záda spolužáka před sebou. Ten poté přenese tento obrázek malováním na záda dalšího spolužáka před sebou a tak dále.
- b) Můžeme využívat obrázky, písmena či slova.

Poznámka: Je vhodné si poté sdělit, kdo jaké slovo slyšel. Můžeme tak zjistit, kdy se podoba daného slova či věty přeměnila. Tato aktivita je vhodná pro zklidnění třídy, případně poslouží ke krátkému odpočinku.

42. ELEKTRIKA

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci poznávají své spolužáky.

Žáci hledají společné vlastnosti.

Žáci kultivovaně vyjadřují své myšlenky.

Postup: Všichni žáci se rozmístí po třídě či tělocvičně. Učitel může začít hru tak, že řekne: „Volám k sobě na pomoc (jméno), protože máme oba brýle.“, žák chytne učitele za ruku a hledá dalšího spolužáka, se kterým má něco společného, toho poté k sobě zavolá. Po celou dobu hry se nesmí žáci pustit, aby nepřerušili prodění elektřiny. Úkolem žáků je uzavřít obvod tak, že všichni žáci najdou něco, co mají s druhým žákem společného. Úkolem posledního žáka je obvod uzavřít tak, že najde vlastnost, kterou má společnou s prvním žákem (učitelem).

Obměny:

a) Můžeme zavádět různá pravidla:

- Hledáme vnější vlastnosti (vlasy, oči, aj.),
- Hledáme vnitřní vlastnosti (povahu, záliby, aj.).

Poznámka: Při této hře si mohou žáci uvědomit, že každý z nich má s tím druhým něco společného. Je důležité sledovat průběh hry, zároveň je dobré si všimnout, kdo byl vybrán jako poslední, a toho případně příště vybrat jako prvního.

43. CO ŘÍKÁŠ?

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: sluchátka (špunty do uší), muzika, kartičky se slovy.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci artikulují správně a co nejzřetelněji.

Žáci odezírají ze rtů spolužáků.

Žáci dodržují pravidla fair play.

Postup: Hráče rozdělíme do dvojic (náhodně, rozpočítadlem, atd...), posléze si rozdělí role, kdy jeden z vybraných žáků dostane sluchátka s hudbou (popř. špunty do uší). Následně jeho spoluhráč obdrží obálku s obrázkem. Jeho úkolem je co nejzřetelněji říci, co se na kartičce nachází. Jestliže to jeho spoluhráč uhodne, připiší si bod. Následně si role vymění.

Je důležité si s hráči připomenout pravidla, aby hra netrvala příliš dlouho a mohlo se do ní zapojit co nejvíce hráčů najednou, je vhodné mít připraveno více obálek. Zároveň je pouze na žácích, aby pravidla dodržovali a nekazili tak hru sami sobě.

Obměny:

- a) V momentě, kdy se žáci naučí číst, můžeme jim do obálek připravit krátká slova.

Poznámka: Důležité je mít dostatek špuntů do uší v dětských velikostech. Zároveň je dobré si určit, že nikdo z žáků nesmí křičet apod. Hru můžeme využít i k upozornění na určitý hendikep, žáci si na chvíli vyzkouší, jaké je to přijít o sluch.

44. V ČEM JSME STEJNÍ?

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 7 minut.

Cíl hry: Žáci poznávají své spolužáky.

Žáci hledají společné záliby a vlastnosti.

Žáci kultivovaně vyjadřují své myšlenky v celých větách.

Postup: Hra začíná tím, že žáky rozdělíme do dvojic. Jejich úkolem je během 3 minut najít co nejvíce věcí, které mají společné. Následně se s žáky sejdeme v kroužku a hru reflektujeme. Zajímá nás, kolik společných vlastností žáci našli a jak se jim společně pracovalo.

Obměny:

- a) Místo dvojic můžeme vytvořit trojice či skupiny po čtyřech. O to těžší pro žáky je najít společné vlastnosti.

Poznámka: Tuto hru je vhodné hrát na začátku školního roku, kdy se žáci ještě příliš neznají. Zároveň žáci, kteří se znají například ze školky, by neměli být spolu. Při této hře se velmi rychle ukáže, kdo má v dané dvojici či skupině dominantní roli. Jestliže se ve skupině vyskytne více dominantních jedinců, může to vést k rozepřím. Učitel by měl celý průběh hry sledovat a v případě potřeby zakročit.

45. PŘÍBĚH S ŽIVÝMI OBRAZY

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci vnímají sami sebe.
Žáci vyjadřují své myšlenky pohybem.
Žáci společně tvoří živý obraz.

Postup: Hra začíná tím, že se všichni žáci rozmístí po prostoru. Následně začne učitel vyprávět příběh a úkolem žáků je vžít se do vyprávění a ztvárnit to, o čem učitel povídá. Např. „V létě bylo takové horko, že jsem si otírala pot z čela. Chtěla jsem si dát proto zmrzlinu, a tak jsem si nasadila sluneční brýle a klobouk a vydala se na cestu.“ Žáci se snaží celý průběh příběhu ztvárňovat. V momentě, kdy učitel přestane vyprávět, je úkolem žáků vžít se do prostoru, ve kterém se nachází. Např. „Šla jsem přes lesík.“ Úkolem žáků je přemýšlet, co vše asi tak může v lese být a společně to ztvárnit (někdo může být strom, jiný mravenec, atd...)

Obměny:

- a) V momentě, kdy žáci hru znají, mohou být oni sami tím, kdo vypráví příběh.
- b) Jako nácvik můžeme využít živých obrazů bez příběhu, kdy žákům zadáme prostředí, například les, školu, obchodní centrum, aj. Jejich úkolem pak je vytvořit živý obraz na zadané téma.

Poznámka: V této hře je velice důležitá příprava. Měli bychom s žáky postupovat pomalu, aby všichni stihli pochopit, o co se jedná. Je také vhodné, aby v momentě, kdy se hra pozastaví a žáci vytvářejí živé obrazy, každý žák popsal, co si právě on představuje.

46. UMĚLÁ INTELIGENCE

Příprava: karty s obrázky.

Pomůcky: papíry a pastelky.

Časová rozvaha: 15–20 minut.

Cíl hry: Žáci kultivovaně a přesně vyjadřují své myšlenky.

Žáci malují obrázek dle instrukcí.

Žáci spolupracují s ostatními spolužáky.

Postup: Žáky rozdělíme do dvojic, následně si rozdělí role, kdy jeden bude umělá inteligence a druhý zadavatel. Následně si sednou k sobě zády. Zadavatel dostane kartičku s obrázkem, žák v roli umělé inteligence dostane papír a pastelky. Úkolem zadavatele je co nejpřesněji popsat obrázek, který má před sebou. Dle instrukcí zadavatele pak umělá inteligence nakreslí obrázek.

Reflexí této hry může být výstava, kdy žáci vedle sebe vždy položí obrázek od zadavatele a vedle něho ten od umělé inteligence, společně můžeme hodnotit, čí výtvar je zdařilejší. Následně si žáci mohou vyměnit role.

Obměny:

- a) V momentě, kdy žáci umí psát můžeme využít alternativu, kdy každý z žáků dostane obrázek, jeho úkolem poté je, co nejpřesněji napsat pokyny pro umělou inteligenci. Po napsání vybereme obrázky a následně rozhodneme, které dvojice si vymění své texty, aby žáci nemohli vidět daný obrázek. V tomto momentě se ze všech stávají umělé inteligence a jejich úkolem je nakreslit obrázek dle zadání.

Poznámka: Při této aktivitě se žáci učí přesně vyjadřovat, zároveň si procvičují pravolevou orientaci a rozvíjí komunikační schopnosti a sluchové vnímání. Důležité je sledovat, aby žáci nepodváděli a zadavatel neukázal umělé inteligenci daný obrázek.

47. MASÁŽ

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žáci vnímají sami sebe, vnímají, co jim je příjemné a co nikoliv.
Žáci respektují své spolužáky.
Žáci se uvolní a relaxují.

Postup: Hned na úvod je velice důležité si určit pravidla. Je na místě žáky informovat, že pokud se nechtějí nechat masírovat, nemusí. Dále necháme žáky vytvořit dvojice. Nejprve začíná jeden z žáků masírovat toho druhého, učitel žákům ukazuje, jak postupovat, a zároveň dohlíží na celý průběh masáže. Poté se žáci vymění.

Obměny:

- a) K masírování můžeme využít měkké míče, kterými se žáci mohou navzájem masírovat, případně jimi mohou masírovat sami sebe.

Poznámka: Při této aktivitě je velice důležité, aby ji celou dobu učitel vedl a pozoroval. Zároveň v momentu, kdy se někdo nebude chtít zapojit, popř. přestat, je důležité to plně respektovat a žáky nenutit.

48. DIRIGENT

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: bez pomůcek.

Časová rozvaha: 10 minut.

Cíl hry: Žák udrží rytmus.
Žáci spolupracují a respektují se.

Postup: S žáky se posadíme do kruhu. Následně si povídáme o tom, co takový dirigent dělá. Nejprve začíná jako dirigent učitel, který pomocí tleskání, pleskání a jiných zvuků vytvoří rytmus. Úkolem žáků je naladit se na daný rytmus. (Vhodné je začít něčím pomalým a jednoduchým.) V momentě, kdy se žáci chytí rytmu a dokáží ho udržet, tak je pochválíme a zeptáme se jich, zda by si někdo chtěl zkusit být dirigentem. Hra pokračuje, dokud to žáky baví a učitel ji neukončí.

Obměny:

- a) Můžeme využít i různé podomácku vyrobené nástroje, např. tužky, boxy na svačiny aj.

Poznámka: Důležité je dát žákům dostatek prostoru k tomu, aby rytmus chytili, i když to může chvíli trvat. Jestliže to někomu nepůjde, můžeme mu pomoci, sednout si blíž k němu, popř. ho navést.

49. ARCHITEKTI

Příprava: přesun ven.

Pomůcky: přírodniny.

Časová rozvaha: 10–15 minut.

Cíl hry: Žáci tvoří domečky pro skřítky.
Žáci spolupracují s ostatními spolužáky a respektují je.
Žáci kultivovaně vyjadřují své myšlenky.

Postup: Žáky rozdělíme do skupin. Jejich úkolem je ve vymezeném čase vytvořit z dostupných přírodnin domeček pro skřítky. Poté uspořádáme vernisáž, při které společně obejdeme všechny domečky. Každá skupina nám popíše, jakou část domečku vytvořila a k čemu slouží.

Poznámka: Důležité je, aby učitel neustále procházel mezi jednotlivými skupinami a kontroloval, zda jsou všichni zapojeni do procesu stavění a zda nedochází k vyčleňování některého z žáků. Je dobré se poté žáků zeptat, jak se jim ve skupině pracovalo.

50. HÁDEJ, KDO JSEM

Příprava: bez přípravy.

Pomůcky: kartičky s obrázky.

Časová rozvaha: 12 minut.

Cíl hry: Žáci mluví před třídou, vyjadřují se smysluplně a v celých větách.
Žáci respektují druhé a naskákají jim do řeči.
Žáci společně pokládají otázky.

Postup: Jeden z žáků si vytáhne kartičku s obrázkem určité věci (povolání, zvířete, aj.). Úkolem třídy je pokládat žákovi s kartičkou uzavřené otázky (odpovědi „ano“, „ne“) tak, aby co nejrychleji dospěli k zadanému obrázku. Poté se žáci mohou vystřídat. Můžeme se pokusit zjistit, s jakým nejmenším počtem otázek dokážou odhalit, co obrázek skrývá.

Obměny:

- a) Na kartičkách můžeme znázornit určitá témata. Například, jestliže v prvouce probíráme školu, mohou kartičky znázorňovat školní předměty.

Poznámka: Je důležité, aby učitel kontroloval odpovědi žáka s kartičkou, aby se hra nestala chaotickou.

10 DISKUZE

Prvním cílem této diplomové práce bylo vytvořit sborník didaktických aktivit tvořících a utužujících kolektivů na 1. stupni ZŠ. Následným cílem bylo provést pilotáž vybraných aktivit, následná reflexe a navrhnutí změny tak, aby vybrané aktivity splňovaly svůj účel a podporovaly tvorbu a stmelení kolektivu.

Pro naplnění prvního cíle byly využity metody kvalitativního výzkumu, konkrétně šlo o zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory. Jelikož je využito kvalitativních metod, nemohu zobecňovat sledované jevy, popíši tedy pouze to, které prvky vedoucí k tvorbě pozitivního třídního klimatu jsem zaznamenala, a jak ovlivnily pozorovanou třídu.

Pozorování bylo zaměřeno především na atmosféru ve třídě, kde bylo zřetelné, jak každý jedinec ve třídě ovlivňuje svou náladou a chováním atmosféru v celém kolektivu. V momentech, kdy jeden žák začal plakat, byli postupně plačtiví všichni, stejně tak tomu bylo v případě vyrušování (dokud paní učitelka nezakročila). Významným determinanem se ukázalo být právě působení učitele, který má výrazný vliv na atmosféru ve třídě a dokáže ji v průběhu dne měnit, ať už zapojením vhodných aktivit, her či jiných metod pro uvolnění atmosféry, nebo naopak může v případě nevhodně zvolených aktivit a metod podnítit negativní atmosféru. Jako velmi zajímavý jev jsem vnímala schopnost žáků vycítit aktuální psychický stav učitele, kdy v případě nejistoty učitele začali porušovat stanovená pravidla. Během adaptačního období se zároveň mezi žáky neustále vyvíjí přátelství, což potvrdily i paní učitelky, se kterými jsem vedla strukturované rozhovory. Dvě z respondentek také vyzdvihly důležitost nastavení pravidel jakožto hlavních stavebních kamenů správného fungování třídy.

Právě pravidla jsou v první třídě velice důležitá, jak potvrzuje Bendl (2004) ve svých publikacích, a zároveň to ukazují i data z rozhovorů a pozorování. Z polostrukturovaných rozhovorů vyplývá, že je každá třída i každý učitel unikátní a že není možné předpokládat, že to, co funguje v jedné třídě, bude fungovat ve třídě druhé, což také ovlivnilo tvorbu mého sborníku.

Zajímavé bylo zjištění, že zatímco „mladší“ učitelky se cíleně zaměřují na třídní klima a jeho budování, starší respondentka pracuje se třídou spíše intuitivně, přičemž aktivity a postupy, které mi popsala, se zároveň věnují právě tvorbě příznivého klimata.

Všechny tři respondentky se také shodují v názoru, že nejdůležitější je jakýkoliv problém řešit okamžitě a že je dobré znovu zopakovat třídní pravidla. Jako důležitou vnímám radu dvou učitelek, které doporučují nepodcenit adaptační období. Dle nich je důležité začít nastavovat pravidla hned od prvních dnů a neopomenout ani jejich časté opakování.

Zúčastněné pozorování jsem vnímala jako velice podnětné právě pro sběr dat a možnost pilotáže, nicméně, pro komplexnější představu by bylo nutné provádět pozorování po dobu alespoň jednoho měsíce. Zároveň mi pozorování třídy umožnilo vysledovat různé jevy ve třídě, reakce žáků na podněty ze strany učitelky i spolužáků a rozklíčovat faktory, které ovlivňují atmosféru ve třídě a přispívají k tvorbě bezpečného prostředí neboli k vytváření pozitivního klimatu v třídě.

ZÁVĚR

Cílem předložené diplomové práce bylo na základě zúčastněného pozorování a strukturovaných rozhovorů vytvořit sborník didaktických aktivit tvořících a utužujících kolektiv na 1. stupni základní školy. Druhým z cílů pak byla následná pilotáž vybraných aktivit ze sborníku, jejímž cílem bylo aktivity vyzkoušet, provést reflexi a následně navrhnout změny.

Po nastudování odborné literatury jsem se při tvorbě sborníku zaměřila na specifika adaptačního období a zároveň na podmínky, které jsou nezbytné pro vznik pozitivního třídního klima. Za důležitý aspekt považuji, že všechny aktivity, které jsou zařazeny ve sborníku, jsem buď přímo odzkoušela v roli učitele, nebo jsem se jich aktivně účastnila pod vedením provázející učitelky. Aktivity předložené ve sborníku byly pro žáky poutavé a žáci při každé z nich velice aktivně spolupracovali. Je samozřejmé, že každá třída je velice individuální, a nemohu tak předpokládat, že aktivity, které fungovaly v pozorované třídě, budou fungovat ve všech třídách stejně.

Cíle, které jsem si stanovila v rámci diplomové práce, byly postupnými kroky naplňovány, proto mohu v závěru práce konstatovat, že byly splněny.

V průběhu zúčastněného pozorování jsem zjistila, jak obtížné je provádění tohoto druhu pozorování právě v první třídě základní školy. Úskalím, kromě malého množství času na pozorování, je i skutečnost, že žáci prvních tříd jsou velice přátelští, a i když jsem se snažila být při pozorování objektivní, nevyhnula jsem se v některých momentech subjektivnímu vnímání dané situace či žáků. Mimo jiné tito žáci vyžadují velké množství pozornosti, někdy jsem proto dala přednost pomoci paní učitelce před striktním zapisováním průběhu dne.

Vytvořený sborník dále plánuji využít ve svém budoucím povolání a věřím, že mi bude oporou při snaze o vybudování pozitivního klimatu nejen v prvních třídách.

Během studia odborné literatury jsem si ucelila představu o třídním klimatu a uvědomila si, jak mnoho procesů se odehrává již od prvního dne, co žáci vstoupí do školy. Zároveň mě velmi motivuje zjištění, že klíčovou, ba dokonce nejdůležitější roli v tomto procesu hraje právě učitel.

Dále jsem díky této práci pochopila důležitost třídních pravidel a jejich pevné místo ve třídě. V budoucnosti bych se chtěla zaměřit na společné vytváření pravidel s žáky,

příčemž nebudu, díky absolvovaným rozhovorům se zkušenými pedagožkami, podceňovat význam jejich důsledného opakování a dodržování.

Je zřejmé, že moje práce nepřinesla úplně nové informace a zjištění stran tvorby třídního klimatu, nicméně jednoznačně potvrdila důležitost bezpečného prostředí na začátku první třídy, které ovlivní nejen chuť a motivaci žáků vzdělávat se, ale i jejich studijní výsledky. Jako učitelka se chci vydat tímto směrem, a tato práce mi potvrdila, že se zaměřením na sociální dovednosti a vztahy u žáků činím smysluplný krok pro jejich budoucí život.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.
2. BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázni aneb kázeňské prostředky*. 1. vyd. Praha: ISV, 2004. ISBN 978-80-86642-14-3.
3. BLAŠTIKOVÁ, L. 2018. Významné oblasti pozitivního klimatu školy v kontextu vybraných pohledů. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání*, roč. 8, č. 1, s. 25–41. ISSN 1804-526X.
4. ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2742-4.
5. ČINČERA, Jan. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1974-0.
6. DUBEC, Michal. *Třídnické hodiny: metodika práce třídního učitele s tématy osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-20-3.
7. EICHHORN, Christoph. *Učitel a práce se třídou*. Praha: Raabe, 2019. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-439-8.
8. GAVORA, Peter. *Pedagogická komunikácia v základnej škole*. Bratislava: Veda, 1988.
9. GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.
10. GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. Edukace (Hanex). ISBN 978-80-7409-010-3.
11. GRECMANOVÁ, Helena. Pojetí školního klimatu ve vědecké literatuře. *Pedagogická orientace* 1998, č. 1, s. 27-35. ISSN 1211-4669.
12. HANÁK, Josef. *Hodnocení chování žáků ve školní praxi*. Ratíškovice: ZŠ a MŠ Ratíškovice, [2017]. ISBN 978-80-270-1652-5.

13. HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 5. vyd. Přeložil Irena ŠTĚPANÍKOVÁ. Praha, Česká republika: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-639-1.
14. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
15. LINKOVÁ, Marie. *Klima školní třídy*. In HOLOUŠOVÁ, Drahomíra, Dana TOMANOVÁ a Miroslav CHRÁSKA, ed. *Klima současné české školy: sborník příspěvků z 11. konference ČPdS : 14.-15. ledna 2003 Olomouc*. Brno: Konvoj, 2003. ISBN 80-7302-064-5.
16. JANÍKOVÁ, Marcela a Kateřina VLČKOVÁ. *Výzkum výuky - tematické oblasti, výzkumné přístupy a metody*. Brno: Paido, 2009. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-7315-180-5.
17. JEŽEK, Stanislav, ed. *Psychosociální klima školy*. Brno: MSD, 2005. ISBN sbn80-86633-45-4.
18. KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x.
19. KAPLÁNEK, M. & KOČEROVÁ, M. 2011. Participace – nejlepší způsob výchovy k demokracii. *e-Pedagogium*, 11, 18-37.
20. KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. *Hodnocení žáků*. 2., dopl. vyd. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2834-6.
21. KOSOVÁ, Beata. *Vedení třídy - triedny manažment*. *Naša škola: odborný metodický časopis pre učiteľov materských škôl a 1. stupňa základných škôl*. 1997-, roč. 2, č. 8, s. 6-11. ISSN 1335-2733.
22. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
23. KUDELOVÁ, Anna. INCHRÁSKA, M., TOMANOVÁ, D., HOLOUŠOVÁ, D.(ED.)KLIMASOUČASNÉ ČESKÉ ŠKOLY.SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ Z 11. KONFERENCE ČPdS. *Tvorba bezpečného sociálneho klimatu ve škole podporu-jící zdraví*. ISBN 80-7203-064-5.
24. LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-704-1088-4.

25. LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-980-9.
26. MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. V Praze: Karolinum, 2002. ISBN 80-7184-867-0.
27. MANNIOVÁ, Jolana. Tvorivost' a didaktická hra vo vyučovaní. *Pedagogická orientace*. 2001, **11**(3), 11–17.
28. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
29. MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.
30. MAREŠ, Jiří a Stanislav JEŽEK. *Klima školní třídy: dotazník pro žáky*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-87063-79-8.
31. MAREŠ, Jiří. Sociální klima školní třídy: přehledová studie. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 1998, dotisk 2006. 36, [3] s. ISBN 80-86856-27-5.
32. MERTIN, Václav. *Škola pro děti: (z pohledu dětského psychologa)*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Řízení školy (Wolters Kluwer). ISBN 978-80-7598-500-2.
33. NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2957-2.
34. PETLÁK, E. *Klíma školy a klíma triedy [School and Classroom Climate]*. 2006.
35. PLACHÝ, Lukáš. *Komparace motorických schopností u dětí mladšího školního věku: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií, Katedra pedagogiky sportu, 2009
36. PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ, Dominika. *Komunikace učitele v prostředí české primární školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2021. ISBN 978-80-244-6096-3.
37. PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
38. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

39. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 3.rozš.a aktual.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7178-579-8.
40. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
41. PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-621-7.
42. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
43. RABUŠICOVÁ, Milada, *Postavení rodičů jakovýchovných a sociálních partnerů*, Pedagogika, 2004, roč. LIV, č. 4. ISSN 0031-3815.
44. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.
45. SPILKOVÁ, V. *Tvorba kvalitního klimatu (školy, třídy) – výzva pro učitelské vzdělávání*. In Chráska, M., Tomanová, D. (ed.) *Klima současné české školy*. Sborník příspěvků z 11. konference ČPdS. Brno: Konvoj, spol. s. r. o., 2003. s. 341-349. ISBN 80-7203-064-5.
46. SVOBODA, Jan a Leona JOCHMANNOVÁ. *Krizové situace výchovy a výuky*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-935-8.
47. ŠEĐOVÁ, Klára, Roman ŠVAŘÍČEK a Zuzana ŠALAMOUNOVÁ. *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0085-7.
48. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
49. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, Česká republika: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0
50. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.
51. VAŠUTOVÁ, Jaroslava a Vladimíra SPILKOVÁ, ed. *Rozvoj národní vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu: výzkumný záměr: výstupy řešení za rok*

2001. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-090-0.
52. VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8.
53. VÁGNEROVÁ, Marie. *Úvod do psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0015-3.
54. VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.
55. VIDLÁKOVÁ, Jitka. Změny v uvažování o participaci žáků: zahraniční inspirace. *Pedagogická orientace*, 2012, 22.1: 5–22–5–22.
56. ZÄHME, Volker a Felicitas ZIERK. *Co by děti měly znát: odhalování dětských světů, rodičovské omyly, co o svých dětech možná nevíte*. Čestlice: Rebo, 2005. Příručka moderního člověka. ISBN 80-7234-420-x.
57. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4100-0.
58. ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Praha: Portál, 2001. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-544-x.
59. ŽÁK, Vojtěch. *Metody a formy výuky: hospitační arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87063-61-3.
60. ŽENATOVÁ, Zdenka. *Vztahy a nástrahy ve školní třídě*. Praha: Raabe, [2018]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-391-9.

SEZNAM ZKRATEK

CLI	Classroom Life Instrument
OMJ	odlišný mateřský jazyk
SORAD	sociometricko-ratingový dotazník
ZŠ	základní škola

Pozn.: V seznamu nejsou uvedeny symboly a zkratky všeobecně známé.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Pozorování třídního klima – vzor.....	1
Příloha 2 Polostrukturovaný rozhovor.....	2
Příloha 3 Rozhovor č. 1	3
Příloha 4 Rozhovor č. 2	7
Příloha 5 Rozhovor č. 3	10
Příloha 6 Pozorování třídního klimatu 1.....	13
Příloha 7 Pozorování třídního klimatu 2.....	14
Příloha 8 Pozorování třídního klimatu 3.....	15
Příloha 9 Pozorování třídního klimatu 4.....	16
Příloha 10 Pozorování třídního klimatu 5.....	17
Příloha 11 Pozorování třídního klimatu 6.....	18
Příloha 12 Pozorování třídního klimatu 7.....	19
Příloha 13 Pozorování třídního klimatu 8.....	20
Příloha 14 Pozorování třídního klimatu 9.....	21
Příloha 15 Pilotáž – Předávám míč tomu.....	22
Příloha 16 Pilotáž – Toaletní papír.....	23

Příloha 1 Pozorování třídního klima – vzor

Datum:

č.

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne			
Výchovné situace + řešení			
Aktivity pro podporu třídního klima			
Poznámky:			

Příloha 2 Polostrukturovaný rozhovor

Úvod

Představení sebe sama, vypracovávám diplomovou práci zaměřenou na tvorbu kolektivu na prvním stupni, konkrétně v prvních ročnících. Mým cílem je vytvořit sborník aktivit vhodných k budování kolektivu převážně při vstupu do školního vzdělávání. Cílem tohoto rozhovoru je zjistit zkušenosti učitelů, kteří učí v 1. třídě, s nástroji a metodami, které využívají při tvorbě kolektivu v adaptačním období začátku 1. třídy.

Okruhy:

1. Škola, zkušenosti s 1. třídou
  - a. Jak dlouho již pracujete ve školství?
  - b. Jaké máte zkušenosti s vedením 1. třídy?
  - c. Co je pro Vás jako pro učitele nejdůležitější v prvních dnech a týdnech pro prvňáčka ve škole?
2. Třídní klima
  - a. Zaměřujete se na třídní klima? Co si představujete pod pojmem třídní klima a jak je pro vás případně důležité?
  - b. Jak? Jaké metody využíváte?
  - c. Jaké aspekty podle Vás nejvíce ovlivňují třídní kolektiv?
  - d. Jsou nějaké osvědčené aktivity, které využíváte v prvních dnech?
3. Řešení problémových situací
  - a. V momentě, kdy zaznamenáte, že je ve třídě špatná atmosféra, jaký je Váš další postup?
  - b. Máte zkušenosti s nějakými specifickými problémy, které mohou nastat právě v adaptačním období dětí? Na co si dát pozor, jak rychle rozklíčovat možné problémy v kolektivu a jak jim preventivními nástroji čelit?
  - c. Vzhledem k tomu, že v budoucnu budu začínajícím učitelem, máte nějaké rady, typy, co dělat, nebo naopak nedělat v prvních dnech. Co byste právě začínajícím učitelům doporučila na zač. 1. třídy?
4. Adaptační období 1. dva týdny
  - a. Jak probíhá první den?
  - b. Jak se třída seznamuje
  - c. Má vliv zasedací pořádek?
  - d. Jaké jsou základní prvky, na které kladete důraz?
5. Poznámky ke sborníku
  - a. Byla bych moc ráda, kdyby si paní učitelky prohlédly můj sborník a sdělily své poznámky.

Úvod

Vypracovávám diplomovou práci zaměřenou na tvorbu kolektivu na prvním stupni, konkrétně v prvních ročnících. Mým cílem je vytvořit sborník aktivit vhodných k budování kolektivu převážně při vstupu do školního vzdělávání. Cílem tohoto rozhovoru je zjistit zkušenosti učitelů, kteří učí v 1. třídě, s nástroji a metodami, které využívají při tvorbě kolektivu v adaptačním období začátku 1. třídy.

Jak dlouho pracujete ve školství?

R: Ve školství pracuji už 7 let.

Jak dlouho, tedy kolikrát jste vedla 1. Třídu?

R: Vedla jsem ji jako třídní jednou.

A co pro vás bylo nejdůležitější v prvních dnech?

R: Jak nastavit vůbec režim třídy a spolupráci těch dětí, aby vůbec byli schopni spolupracovat, jak se mnou, tak spolu.

Zaměřujete se nějak na třídní klima?

R: Pořád a pořád i během roku v jakékoliv třídě od 1. do 5. třídy. To klima tam je strašně důležitý. No a řekla bych, že je čím dál těžší ho držet v nějaký jako normě.

Co podle vás nejvíce ovlivňuje ten třídní kolektiv? Jestli je to teda nevím rodiče, nebo...

R: Tak, každý dítě s nějakým vychováním nebo s nějakýma manýrama přijde to, to je na prvním místě – to, jak je vychovaný, to je určitě zásadní krok. Další krok určitě bezesporu budu já, co dokážu pořídit ovlivnit a rozhodně, samozřejmě i ty děti a teď jak je ještě navíc si myslím i já inkluze, tak ty děti jsou strašně rozdílný, a to je někdy problém je dát dohromady, protože tam je prostě hodně problémových, hodně problémových, který prostě mají nějakou diagnózu, a dát je dohromady je prostě někdy opravdu ze těžko.

Teď další otázku mám, jestli jsou nějaký osvědčený aktivity, které používáte k tvorbě a budování třídního klimatu? Poskytla jste mě vaše materiály, je z toho něco, co využíváte nejvíce?

R: Tak určitě hned na začátku všechny hry s jmény, protože se jako třída neznáme, hlavně já chci taky ty děti poznat. Potom hodně využívám aktivity, kde je zapotřebí spolupráce, protože s tím mají z začátku velký problém, spolupracovat, vyslechnout druhého,

dohodnout se na tom, všichni by chtěli být první, aby bylo po jejich. Takže určitě hry, kde musí spolupracovat a učit se takovým těm základním návykům.

Stává se, že zaznamenáš nějaký problém, ať už špatnou atmosféru, popřípadě začátky nějakého problému závislých právě na tom, že ve třídě není úplně ideální klima? Jaký je tvůj další postup?

R: Hlavně řešit hned, nečekat na třídnickou hodinu a řešit hned. Ne, opravdu hned, protože ty děti to hned zapomenou a už nevědí, že nějaký problém je, ale dneska tam používají často termín šikana. Oni to strašně rádi děti používají, ale přitom mluví o otravování klasickým, to není, to nemá vůbec nic společného se šikanou, ale je to těch problémů, bych řekla, že je za těch za tu krátkou dobu těch 7 let je čím dál víc a zase si myslím, že to je hodně z domácího prostředí, protože se ty slova používají a ty děti mají takovou jinou výchovu než před deseti, dvaceti lety určitě, takže si myslím, že těch problémů přichází z rodin z dětí mnohem víc nežli dříve přicházelo, protože se o tom i doma hodně mluví a každý to dítě si to přitáhne jako na sebe, polituje se a rodiče tomu samozřejmě věří a s tím přijde to dítě do školy, že je šikanovaný, a přitom se nic takového neděje.

Další otázka je, jestli se vám někdy stalo právě, že hnedka v tom adaptačním období děti nastal nějaký problém a čeho se právě týkal? Protože jak dělám ten sborník, tak vlastně na co si dát pozor? Co tam třeba zmiňovat? Mám tam, že musí se dát pozor, že například pokud jsou děti se specifickými potřebami, takže určité hry nejsou vhodné? Je tam ještě něco takového, že byste řekla, na tohle si musíš dát pozor, protože s tím často bojují?

R: Každý dítě je fakt teda individuální. Jo, a to opravdu člověk, dokud nepozná, tak do té doby jako napadne spoustu věcí si připraví a zjistí, že v den potom zase už nemůže tohle použít, protože tam je tenhle problém a tak dále, prostě každý to dítě je velký individualista. Bohužel ještě pak tam jsou děti, které mají ty specifický nějaký problémy, a to je ještě zas k tomu, to je horší, takže to je ta cesta bývá dost trnitá k tomu, aby to fungovalo. A já pořád si myslím, že tam je spoustu problémů jako spojený s tou inkluzí.

Já si myslím určitě asi bude rozdíl mezi školou a vesnicí, protože vy jste vlastně učila ve městě a teďka se na vesnici, tak tam asi jsou taky rozdíly mezi dětmi, nebo jak to vidíte?

R: No, no jsou, jsou to určitě, to jsou rozhodně zaprvé možná, že i jako samozřejmě množství dětí ve třídě jo, když jich je pětadvacet nebo 15, to je rozdíl, to určitě. Samozřejmě, že se s tím třeba pracuje líp, ale dneska tu, což já jsem vůbec teda jako nevěděla, i na vesnici dříve před těma 7 lety můžu říct, že jsem byla taky na vesnici a na

ty vesnici ten rozdíl byl rapidní dětí, pro mě jako lepších, klidnějších povah než ve městě. Tak ale dneska, když jsem se vrátila zase na vesnici, bych to už neřekla, protože i na tu vesnici se dostaly, řeknu děti jako z horšího sociálního zázemí a už se to dostává i jako na tu vesnici, že ty děti jsou takový jako problémovější než dříve, bych řekla, že byly ve městě. Ono to není spojený jenom jako s městem, to jsem možná řekla špatně, že ve městě ty děti byly jiný. Už jenom to, že vyrůstají jako ve městě, na té vesnici ty děti působily, že jsou obvyčejnější, že si prostě možná ještě umí hrát venku a teď už bych to zase po těch 7 letech takhle úplně neřekla.

Asi to bude i tím, že dřív děti z vesnice neznali celé dny většinou prosedět u počítačů apod.

R: A to už znají, jo, znají počítače znají prostě to, co to, co znají ty děti ve městě. Jsou témata, který se úplně tak strašně jako neprobírají na ty vesnici jako ve městě ve škole, ale znají je taky. Určitě ale není to třeba tak častý to téma, jako je v městský škole.

To to asi ne. Je to tak, že na vesnici je ta tvorba kolektivu a třídního kolektivu lehčí?

R: To záleží, ale myslím si že ano, protože se velká část těch dětí už zná, třeba 70–80 % těch dětí se zná, samozřejmě další se přistěhují, někde se odstěhuje, zase to jo, ale hodně se znají. Ono ve městě taky se třeba znají ale, ale třeba z poloviny. Taky na vesnici je jich ve třídě většinou méně, takže je více času se věnovat různým aktivitám a hrám pro tvorbu kolektivu.

No a poslední část se týká toho adaptačního období, protože vlastně já jsem byla až ve škole druhých 14 dní po začátku školního roku a neviděla jsem těch prvních 14 dní. Takže jestli byste jenom tak krátce popsala, jak to probíhá.

R: No tak první den, to si myslím, že to je ještě moc hezký den, to je ještě moc hezký, zaprvé ty děti se stydí někdo občas uroní i tu slzičku, protože se tak strašně stydí a nemůžou se samozřejmě odpoutat od těch rodičů, to určitě, jako ten den je moc hezký možná pro všechny, protože tam ještě je velký ostych, strach z neznáma. Určitě jo, někdo je třeba takový jako veselejší, klidnější, vyrovnanější, protože má staršího sourozence a už se třeba občas chodil dívat s rodiči a podobně, to určitě někdo se prostě drží maminky a nechce se pustit třeba týden, 14 dní. To prostě takhle je, je to strašně individuální, když teda řeknu třeba týden, tak ty děti jsou opravdu ještě jsou zaseklý, jsou nervózní, jsou opravdu překvapený, je to velký neznámý. A potom týdnů 14 dech. Ty děti se začínají sžívat s tím prostředím začínají zjišťovat vůbec, co se v tý škole bude dít, co kde je, jak

všechno funguje, nějaký režim denní. Takže těch 14 dní je opravdu takových, jako bych řekla klidných. Pak už to začíná být veselejší.

A jako poslední úplně poslední mě zajímá, co je pro tebe nejdůležitější, když vlastně tvoříš ten kolektiv, respektive vedeš tu třídu, tak na co dáváš největší důraz?

R: Já si teda myslím, nevím úplně jestli to je správně, ale já 1 měsíc chci navázat přátelství, tak to je asi úplně takový to první, a můžu říct, že vůbec ještě první měsíc dávám výuku spíše na druhou kolej, jasně že se učíme, ale snažím se pozorovat tu třídu, jak se to klima tvoří, snažím se ho samozřejmě formovat. Jako první je pro mě nejdůležitější se se třídou seznámit. Je pro mě důležité, aby si na mě a na školu všechny děti zvykly a aby si zvykly i sami na sebe.

Když vezmu ze sebe, ať to jsou prvňáci nebo třetáci, nebo pátáci, tak vím, že první, na co kladu důraz je takový to přátelství, to přátelství navázat mezi všemi.

Děkuji za rozhovor.

Úvod

Vypracovávám diplomovou práci zaměřenou na tvorbu kolektivu na prvním stupni, konkrétně v prvních ročnících. Mým cílem je vytvořit sborník aktivit vhodných k budování kolektivu převážně při vstupu do školního vzdělávání. Cílem tohoto rozhovoru je zjistit zkušenosti učitelů, kteří učí v 1. třídě, s nástroji a metodami, které využívají při tvorbě kolektivu v adaptačním období začátku 1. třídy.

Jak dlouho pracujete ve školství?

R: Tenhle rok to bude třicet pět let. Je hrozné to vyslovit nahlas.

Kolikrát jste vedla 1. třídu?

R: Snažila jsem se dopočítat, myslím si, že to bylo zhruba 10–12krát. Teď jsem měla dvakrát za sebou první třídu, kvůli nově nastupující paní učitelce.

Co byste řekla, že je nejdůležitější v prvních dnech žáků první třídy?

R: Ono to je těžké takhle říct, každá ta třída je jiná a někdy se první dny hodně brečí, v tom případě je důležitý snažit se, aby ty děti měly školu rádi a nebály se jí. Ale asi obecně se snažím vytvořit dětem pozitivní vztah ke škole, snažím se s nimi seznámit, poznat je, a taky je důležitý si nastavit pravidla, bez těch to prostě nejde.

Zaměřujete se nějak na třídní klima, na jeho tvorbu v adaptačním období?

R: Upřímně mi přijde, že je na to kladený mnohem větší důraz, než to bylo dřív. I ze strany vedení. Určitě se to dřív tolik neřešilo, dřív jsem tomu nevěnovala tolik pozornosti ani času. Vzpomínám si, že jsem byla na nějakém kurzu, ale už si to moc nepamatuju. Já jsem ještě stará škola, mám svoje plány a přípravy a nemůžu říct, že bych se přímo věnovala třídnímu klimatu nebo tak. Je asi jasné, že chci, aby se všichni cítili ve škole dobře, jak se objeví šikana, to řeším hned. Dělán to tak, že si nastavím pravidla a ty chci, aby všichni dodržovali.

A dokážete si představit co může nejvíce ovlivnit třídní klima?

R: No, myslím si, že to jsem já jako učitel. I když teď už to není jako to bývalo, ten respekt v učitele se pomalu vytrácí, ale i tak si pořád myslím, že je nejdůležitější. Jestli chci, aby třída fungovala, tak je zapotřebí jim ukázat, jak na to. Já to dělám tak, že se snažím dětem jít příkladem a opravdu poctivě, bych řekla, dbám na jejich dodržování. Nejtěžší na tom je asi to, že ať se snaží člověk, jak se snaží, pořád jsme lidi a je potřeba v tý třídě nedělat rozdíly. Vždycky mi je někdo sympatičtější, nejhorší je pro mě, když znám rodiče. Určitě

nechci, aby si nějaký rodič nebo dítě mysleli, že někomu nadržuji. To tu třídu ovlivní hned, děti mají na nespravedlivost hodně silný radar.

Jsou nějaké aktivity, které používáte na začátku roku pro sblížení dětí?

R: Takové asi ty klasické hry, kdy se učíme svoje jména. Potom asi nejvíce pomáhá to, když s žáky chodíme ven, tam je nechám stavět různé domečky a nechávám je dělat práci ve skupině. Asi už jsem to říkala, ale co funguje, jsou prostě pravidla. Ty si určujeme společně, vyvěsíme ve třídě a pokud někdo pravidlo poruší opakovaně, dáme k němu puntík. To na děti v prvních dnech dost funguje.

Jestli zaznamenáte, že se ve třídě začíná vyskytovat nějaký problém, jaký je váš další postup?

R: Tady záleží, co to je, jestli to je nějaké škádlení, nebo někdo někomu ubližuje. Ono se to k vám donese hrozně rychle, protože ty děcka hodně žalují. Takže po těch letech si už troufnu říct, že většinu těchto problémů řeším s klidem. Pořád dokola, každý týden opakujeme pravidla. Když se pak něco vážnějšího děje, tak jednu hodinu věnuju řešení toho problému. Sedneme si do kruhu a já nechám žáky povídat o tom, co se stalo a snažíme se najít řešení.

Stalo se vám někdy, že se hned v prvních dnech začali vyskytovat určité výchovné problémy?

R: Jak říkám, ono dost záleží, co bereme jako problém. Takové to, že se dva žáci přetahují o hračku nebo, že někdo někomu něco řekne. To je o tom, že jsou některý žáci jedináčci, nebo mají něco naučené z domu. Ono obzvlášť na začátku první třídy, je zajímavé sledovat, co si ty děti nesou z domu. Poslední dobou je dost častý, že mluvej sprostě, s tím se v poslední době setkávám dost často a je to o tom, že to okoukávají od rodiny.

Jenom pro zajímavost, učíte celou dobu na stejné škole?

R: Ano.

Další otázku mám vzhledem k tomu, že v budoucnu budu začínajícím učitelem, máte nějaké rady, typy, co dělat, nebo naopak nedělat v prvních dnech. Co byste právě začínajícím učitelům doporučila na začátku 1. třídy?

R: No, ze zkušenosti vidím, že vy, mladí učitelé, teď to nemyslím vůbec zle, chcete být s těmi dětmi hodně jako kamarádi. Někdy se pak ale stane, že jim to přeroste přes hlavu a horko těžko se to potom napravuje. Takže za mě je lepší být na začátku tvrdší a fakt dbát

na ty pravidla a s postupem času potom povoluju a tím si děti zvyknou, že jsme kamarádi, pokud vše funguje.

No a poslední část se týká toho adaptačního období, protože já jsem byla až ve škole druhých čtrnáct dní po začátku školního roku a neviděla jsem těch prvních čtrnáct. Takže jestli byste jenom tak krátce popsala, jak to probíhá, třeba nějaké klíčové okamžiky.

R: To je dost těžký popsat, protože každá ta třída je úplně jiná. První den je za mě dost příjemný, je to takový to rozkoukávání se. Děti jsou nadšený, navíc tam mají i rodiče, ty si je fotí a prostě bych řekla že je to velice slavnostní den. Od druhého dne se snažím s žáky seznamovat a asi se budu opakovat, ale potom se vrhnu do nastavování pravidel. Tomu věnuju každý den čas a děláme to pořád a pořád dokola. První týden je to hlavně o tom seznámení se vůbec se školou, aby věděli, kde je záchod, kde tělocvična. Učíme se i pravidla celé školy a až potom, se začínám věnovat výuce.

Jak řešíte zasedací pořádek v první třídě?

R: No tak v tom jsem dost přísná, žáci mají pořádek určený. Hned od druhého, někdy i od prvního dne za mnou chodí holčičky s tím, že chtějí sedět s tou a tou. Vždycky si to někam napíšu a u dalšího přesazování je potom dám k sobě, když nezlobí. Snažím se je točit docela často, právě kvůli tomu, aby se poznali.

Děkuji moc za rozhovor.

Úvod

Vypracovávám diplomovou práci zaměřenou na tvorbu kolektivu na prvním stupni, konkrétně v prvních ročnících. Mým cílem je vytvořit sborník aktivit vhodných k budování kolektivu převážně při vstupu do školního vzdělávání. Cílem tohoto rozhovoru je zjistit zkušenosti učitelů, kteří učí v 1. třídě, s nástroji a metodami, které využívají při tvorbě kolektivu v adaptačním období začátku 1. třídy.

Jak dlouho již pracujete ve školství?

R: Ve školství pracuji už asi 20 let.

Jaké máte zkušenosti s vedením 1. třídy?

R: První třídu jsem vedla hned několikrát, posledních 12 let vedu právě první a druhé třídy, takže dohromady to mohlo být tak osmkrát až desetkrát?

Co je pro Vás nejdůležitější v prvních dnech a týdnech ve škole, když vedete první třídu?

R: Nejdůležitější je, aby se děti rozkoukaly, ukázat dětem celou školu a určitě ještě říct jim, co to vlastně škola je, co se v ní dělá a jak to bude následující dny vypadat. K tomu si hodně hrajeme, poznáváme se a učíme se co a jak, jaká jsou pravidla a tak. Ty první dny jsou nabitě, člověk musí mít v rukávu spoustu alternativ a musí umět reagovat okamžitě.

Já vím, že se zaměřujete na třídní klima, můžete popsat jak?

R: Tak jak jsme si už říkali, no třídní klima je hrozně důležitý pro fungování té třídy. Obzvlášť pokud to někteří žáci nemají doma úplně ideální, jakože to někteří žáci opravdu ideální nemají, tak ta třída je pro ně o to víc důležitá. Takže od prvního dne ty žáky sleduji, hrajeme různé hry, učíme se společně. Některé situace si zkusíme nanečisto, ukazujeme si, jak by bylo fajn kdyby reagovali. Je toho hrozně moc.

Velice mě zaujala jedna vaše fráze, kterou využíváte, je to „nemusíte být kamarádi, ale respektovat se musíte“, můžete to více popsat, jak je to myšleno a tak.

R: Jasně, no tak já to vnímám tak, že ani v dospělosti nejsme se všema kamarádi. Ani já nemůžu říct, že bych ve své práci byla se svými kolegyněmi a kolegy kamarádka. Ale musím je tolerovat a respektovat, jestliže chci, aby oni respektovali mě. A to stejný se snažím naučit žáky. Ať chceme nebo nechceme budeme se setkávat s různými lidmi a musíme se naučit se respektovat. To je taky jedním z důležitých stavebních kamenů právě pro to dobré klima.

Jaké aspekty podle Vás nejvíce ovlivňují třídní kolektiv?

R: No tak těch je hrozně moc, obzvlášť v té první třídě jich je strašně moc. Přejde ti do třídy kolem dvaceti pěti dětí a ty je musíš nějakým způsobem naučit fungovat společně. Takže určitě to ovlivňují ty děti, no a celá jejich rodina. V dnešní době je hrozně moc trendů, jak vychovávat děti, a každé z nich potom přijde do třídy a najednou je okolo něj dalších dvacet čtyři jiných dětí a třeba pro jedináčky to je opravdu těžké. No a učitel je tady od toho, aby se snažil to všechno nějak skloubit do kupy.

Jsou nějaké osvědčené aktivity, které využíváte v prvních dnech?

R: Je jich hrozně moc, a ne jenom v prvních dnech já jsem zastávce toho, aby se děti v hodinách dost hýbaly, měnily se jim aktivity, a tak si myslím že mám aktivity, který se dají využít kdykoliv, kdekoliv. Ale v prvních dnech jde hodně o seznamovací hry a různé ledolamky, on tomu každý říká jinak. Potom hodně pracuji s emocemi u dětí, takže různé karty a hry na vcítění se do druhých.

Zapojujete se sama do her?

R: Ano, ano, když chci budovat kolektiv, tak se vždycky musím taky zapojit, protože se považuju za součást kolektivu. Takže v těchto aktivitách sem vždycky součástí hry a jdu dětem příkladem. Ani mi ze začátku, když hrajeme seznamovací hry na jména nevadí, že mě oslovují jménem, dokonce to po nich chci.

Nestává se potom, že vás tak oslovují i v hodinách?

R: No tak řekněme si to narovinu, v té první třídě v tom mají docela zmatek, takže se stane že mi řeknou třeba mami. Jinak samozřejmě stát se to může, ale je to výjimečně, před první seznamovací hrou to vše žákům vysvětlím, že samozřejmě se nejmenuju paní učitelka, že mám jméno a že při těchto hrách, kdy si říkáme jménem, mi můžou i oni říkat jménem, ale že jinak jsem samozřejmě paní učitelka a mimo hru chci, aby mě tak oslovovali.

V momentě, kdy zaznamenáte, že je ve třídě špatná atmosféra, jaký je váš další postup?

R: No já se tomu snažím dost předcházet, právě různými aktivitami, ale když už to přijde tak se sejdeme v kroužku, rozebereme ten daný problém a znovu zopakujeme pravidla, jak se k sobě máme chovat, ty děti to většinou hodně rychle pochopí. V té první třídě bych řekla že nikdy není problém se s dětma domluvit, jasně může se stát, že přijde do třídy někdo problémovější, ale když se dobře zavedou pravidla, aby nám spolu bylo hezky, tak i ty děti sami si je hlídají a toho jednoho jsou schopni dost ovlivnit.

Máte zkušenosti s nějakými specifickými problémy, které mohou nastat právě v adaptačním období dětí? Na co si dát pozor, jak rychle rozklíčovat možné problémy v kolektivu a jak jim preventivními nástroji čelit?

R: Ono, jak říkám, ty problémy jsou různé, hlavně záleží na tom, jaké děti se sejdou ve třídě, z jakých rodin a tak. Já si myslím, že takový základní problémy jsou, že se mezi sebou nepohodnou, nebo že někdo někomu něco vezme a tak, nic, co by se nedalo řešit se mi za celou dobu asi nestalo. Důležité je vše řešit hned, a nenechat je si no dělat si co chtějí.

Vzhledem k tomu, že v budoucnu budu začínajícím učitelem, máte nějaké rady, typy, co dělat, nebo naopak nedělat v prvních dnech?

R: Tak to je hrozně těžký takhle říct, určitě si nemyslet, že vše bude klapat během prvního dne či týdne a taky nepodcenit situaci, to že jsou první dny žáci hodní, neznamená, že nemusíme opakovat, jak se máme chovat. I když se nic neděje je důležitý první týden každý den jet ty pravidla pořád dokola. Musí se jim dostat pod kůži, už tak je toho pro ně hrozně moc nového, nemůžeme počítat s tím, že si během prvních dnů všechno zapamatují. Takže pořád opakovat, zavést rituály a jet je pořád dokola.

Bohužel jsem nestihla první dva týdny adaptačního období žáků, můžete mi je v krátkosti popsat?

R: Jasně, no jsou hektické. O učení se prakticky nemůžeme bavit, jak jsem říkala, spíš se seznamují se školou, s pravidly, se mnou jako s učitelem a okolím. Důležité je těm žákům vytvořit pozitivní vztah ke škole, to by mělo. být na prvním místě, aby ten učitel jim to neznechutil hned první týden.

A poslední mou otázkou je, zda má vliv zasedací pořádek, jak ho řešíte?

R: Určitě ano, já v první třídě ty žáky dost točím, aby se seznámili a zvykli si na sebe, taky docela podporuju různé míchání, když někdo přijde, že chce sedět s někým jiným, musí s tím souhlasit i ten s kým aktuálně sedí. Samozřejmě jsou i jedinci, kteří pro dobro celé třídy musí sedět sami a vyhovuje jim to.

Děkuji moc za rozhovor

Příloha 6 Pozorování třídního klimatu 1

Datum: 18. 9. 2023

Den č. 1

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Můj první den a seznámení s žáky proběhlo ve velmi příjemné atmosféře. Žáci mě přijali mezi sebe velmi milým způsobem a celý den projevovali pozornost tím, že se aktivně zapojovali do výuky a pravidelně se hlásili.		
Výchovné situace + řešení	Někteří z žáků na sebe upoutávali pozornost, což přisuzuji tomu, že se ve třídě vyskytl někdo pro ně nový. Žáci si během adaptačního období zvykají na spoustu změn, v průběhu dne se tak všichni postupně aklimatizovali i na fakt, že do třídy vstoupil někdo nový. Dopomohla tomu i paní učitelka, která vše žákům objasnila a seznámila je se mnou.		
Aktivity pro podporu třídního klima	Jména – Žáci sedí v kruhu, každý z žáků řekne své jméno a u toho podá hračku dalšímu žákovi. Poté hra pokračuje tak, že žák řekne jméno spolužáka a hodí mu hračku. Ten pak řekne jméno dalšího spolužáka a hra pokračuje, dokud se nevystřídají všichni.		
Poznámky	Atmosféra ve třídě byla velice příjemná, žáci spolupracovali s paní učitelkou. Zároveň byli velice přátelští i mezi sebou, pomáhali si a o přestávkách si společně hráli a povídali. Jak již výše popisuji, v adaptačním období se žáci vypořádávají se spoustou změn ve svém životě. Důležité je si uvědomit, že každý z žáků je individuální, je tedy nutné zohlednit i různě rychlé tempo aklimatizace a dopřát žákům dostatek času i prostoru k adaptaci.		

Příloha 7 Pozorování třídního klimatu 2

Datum: 21. 9. 2023

Den č. 4

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	První dvě hodiny dne se žáci fotili, bylo to velice příjemné, žáci přišli krásně nastrojeni a celým dnem se nesla slavnostní atmosféra. Odpovídala tomu i aktivita žáků, kteří byli následující dvě hodiny velice aktivní, přátelští a zvládli jsme o hudební výchově i krátký taneček.		
Výchovné situace + řešení	I když se nejedná o situace, které by přímo ovlivnily třídní klima, byly pro mě přínosné a zajímavé dvě skutečnosti. První byla ta, že jeden ze žáků má rozvedené rodiče, kteří se spolu nebaví, vyžádali si tedy focení žáka dvakrát, pro každého zvlášť. Bylo vidět, jak je žákovi nepříjemné, že se on jako jediný fotí dvakrát, zároveň to vyvolalo spoustu otázek od žáků. Paní učitelka všem ale velice taktně vysvětlila, že si to takto rodiče přejí. Následně mě zaujala situace s děvčetem, které přišlo do školy v malých šatech, v kterých nemohla ani zvednout ruce a v půjčených punčocháčích o které se velice bála, aby se jí neroztrhly. Tato situace ale nijak neovlivnila atmosféru třídy, žáci si nevšíмали, kdo je jak oblečený.		
Aktivity pro podporu třídního klimatu	Žádné aktivity přímo určené na podporu třídního klimatu jsem nezaznamenala, celým dnem se ale i tak vedla velice příjemná, sváteční atmosféra, kterou paní učitelka povzbuzovala vyprávěním o správném chování.		
Poznámky, reflexe dne	Je pro mě zatím velice těžké vypořádávat se situacemi, jako například se situací děvčete. Paní učitelka mi vysvětlila, že v tomto ohledu si musí učitel udržet odstup, nějaké zakročení by mohlo urazit rodiče žáka a přinést tak ještě více škody než užitku. Jako učitel si musíme uvědomit, že každý z žáků pochází z jiného prostředí a úkolem učitele je, aby se tyto rozdíly nijak nepromítaly na rolích žáka ve třídě.		

Příloha 8 Pozorování třídního klimatu 3

Datum: 25. 9. 2023

Den č. 6

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Celý den jsem mohla vnímat velice unavenou atmosféru, hlavní náplní dne byl jarmark, který byl v sobotu ve škole. Místo jedné z hodin žáci měli svačinu – dojíždání toho co zbylo. Mimo jiné vyvozovali nové písmeno a doháněli práci v pracovním sešitě.		
Výchovné situace + řešení	Mohla jsem pozorovat, jak neangažovaní žáci v jarmarku byli znudění, což se projevovalo poleháváním na lavicích. První dvě hodiny byly věnovány právě povídání o jarmarku a poté svačením zbylého jídla. Vzhledem k náplni těchto hodin, klesala motivace žáků k práci a bylo poté obtížnější ji opět probudit.		
Aktivity pro podporu třídního klimatu	Celý den probíhal formou frontální výuky a samostatné práce. Žádné podnětné aktivity jsem nevysledovala.		
Poznámky, reflexe dne	Na žácích bylo vidět, že jim chybí pohyb. Byli neklidní, někteří polehávali na lavici. Vzhledem k tomu, že se jarmarku neúčastnili všichni žáci, byl v očích žáků vidět určitý nezájem, nebo naopak lítost. Bylo by vhodné první dvě hodiny věnovat výuce a až poté zvolit volnější hodiny pro jarmark, domnívám se, že by se tím vyřešil problém s únavou žáků během poslední hodiny.		

Datum: 27. 9. 2023

Den č. 8

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Po celém týdnu byli žáci poměrně unavení. Bylo poznat, že se již těší na volno a byli neklidní.		
Výchovné situace + řešení	Jeden z žáků v první lavici chtěl ustříhnout děvčeti vedle něj kus vlasů. Poté se jí snažil oblíznout tvář. Vzhledem k tomu, že se nejednalo o první problém tohoto žáka, byli informováni rodiče. Mimo to se samozřejmě musel omluvit děvčeti.		
Aktivity pro podporu třídního klima	Žádné aktivity, které by se daly využít do sborníku, jsem nezaznamenala. Paní učitelka se snažila celý den žáky pozitivně motivovat, nastalé problémy řešila s klidem a empatií.		
Poznámky, reflexe dne	Žák reagoval na vše velice klidně až do momentu, než paní učitelka řekla, že napíše rodičům. Poté začal plakat a klepat se, bylo vidět že dostal strach, že bude mít průšvih. V tomto případě byla jasně vidět autorita otce a obavy z jeho reakce.		

Příloha 10 Pozorování třídního klimatu 5

Datum: 02. 10. 2023

Den č. 9

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Den se nesl ve velice pozitivním duchu. Mimo jiné jsem slavila své narozeniny, a tak byla ve třídě milá a sváteční atmosféra. Žáci byli aktivní a snaživí, motivací zde byla i drobná sladkost, kterou žáci dostali.		
Výchovné situace + řešení	O přestávce přiběhli žáci ze záchodu s tím, že se jeden z nich dotkl pohlavním orgánem svého spolužáka. Vše se vyřešilo s žákem a vysvětlilo se mu, že toto chování není vhodné.		
Aktivity pro podporu třídního klima	Místa si vymění ti, kdo... – S žáky sedíme v kruhu, říkáme, místa si vymění ti, kdo se dnes dobře vyspali, atd... Žáci si takto různě mění místa. Jestliže se řekne kompot, vymění si místa všichni.		
Poznámky, reflexe dne	Za dobu pozorování jsme často řešili problémy s tím, že se žáci chovali na toaletách neadekvátně. Paní učitelka rozhodla, že bude chodit na toaletu s nimi, což vyvolalo u žáků pozdvižení, ale další problémy jsem poté v tomto směru nezaznamenala. Žáci se v průběhu dnes setkávají i s jinými ročníky, zde bylo patrné, že žáci z nižšího ročníku chtěli upoutat pozornost starších žáků. Zde můžeme vidět přirozenou snahu o začlenění se do určité skupiny. Je vhodné žákům vysvětlit a nastavit pravidla, aby nedocházelo k podobným incidentům.		

Příloha 11 Pozorování třídního klimatu 6

Datum: 04. 10. 2023

Den č. 10

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Celý den byla ve třídě poněkud nepříjemná atmosféra. Děti byly hodně plačtivé. Začalo to tím, že jedna dívka pocítovala bolesti břicha, poté se k ní přidaly další dvě dívky s podobnými potížemi, a postupně se přidávali i ostatní žáci, až se zdálo, že má každý nějaké potíže.		
Výchovné situace + řešení	Jedna z děvčat při kontrole domácího úkolu propukla v pláč, protože s ní maminka odmítla číst. Řešením bylo, že paní učitelka o přestávce s holčičkou cvičení prošla a napsala mail rodičům děvčete, kde upozornila na danou situaci.	V jedné z hodin psali žáci malou samostatnou práci z matematiky. Jedna dívka za celou dobu času určeného pro práci nenapsala ani čárku. Ani několikanásobné upozornování nenavrátilo dívku do procesu učení a zdálo se, že je myšlenkami jinde. Řešením je další pozorování dívky a následné řešení s pedagogicko psychologickou poradnou.	
Aktivity pro podporu třídního klima	Za celý den jsem nezaznamenala žádné aktivity určené pro tvorbu třídního kolektivu. Paní učitelka podněcovala motivaci žáků různými nahrávkami a zároveň se snažila podpořit atmosféru ve třídě vřelým přístupem.		
Poznámky, reflexe dne	Bylo zajímavé sledovat paní učitelku při řešení obou problémů. V obou případech reagovala velice klidně a snažila se co nejvíce pomoc oběma děvčatům. V situaci se zdravotními obtížemi byla velice chápavá. Je důležité zmínit, že se nejednalo o vážné zdravotní obtíže, ale spíše o psychicky vyvolané stavy. Paní učitelka vše řešila s empatií a dívku celý den sledovala pro případ, že by se její stav zhoršil. Někteří žáci se těžko adaptují na školní prostředí, důvodem jsou psychické obtíže a stesk po rodičích. Důležité je, aby pedagog vytvořil žákovi pozitivní vztah ke škole.		

Příloha 12 Pozorování třídního klimatu 7

Datum: 05. 10. 2023

Den č. 12

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Ve škole se nacházejí celkem dvě paralelní třídy. Po konzultaci mezi oběma učitelkami se přišlo na to, že třída, ve které provádím zúčastněné pozorování je pozadu s probíraným učivem. Tudíž byl pozměněn plán dne a místo hodiny tělocviku byla hodina českého jazyka, což vyvolalo reakci ze strany žáků.		
Výchovné situace + řešení	Problém nastal ve chvíli, kdy paní učitelka řekla žákům, že nebude tělocvik. Byli velice smutní a jeden z žáků začal urputně plakat. Bylo to poprvé, co mohl cvičit, protože si přinesl do školy tělocvik, o to více ho mrzelo, že žádný tělocvik nebyl. Nakonec se žákovi vše vysvětlilo a tělocvik se uklidil do skříně, aby byl připravený na další hodinu.		
Aktivity pro podporu třídního klima	Předávám švestku tomu – aby žákům nebylo líto, že přišli o hodinu tělesné výchovy, zahráli si na začátku hodiny hru. Každý z žáků o sobě řekl jednu vlastnost, dále hra pokračovala tak, že ten, kdo držel švestku řekl: „Předávám míč tomu, kdo...“ a řekl nějakou informaci kterou si pamatoval. Následně předal švestku dál a hra pokračovala.		
Poznámky, reflexe dne	To, co pro nás může být maličkost, vnímají žáci velice citlivě. Pro žáka byla velká událost to, že si poprvé přinesl tělocvik, proto byla jeho reakce velmi senzitivní. Je zřejmé, že žáci během adaptačního období na začátku první třídy jsou ještě emočně nestabilní a bezpečné prostředí se teprve vytváří a buduje.		

Datum: 06. 10. 2023

Den č. 13

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	V průběhu dne třídu navštívila zkušená paní učitelka z téže školy. Tato skutečnost se okamžitě promítla do atmosféry celé třídy. Nervozita vyučující paní učitelky se promítla do průběhu hodiny a po následném rozhovoru s druhou paní učitelku i do zbytku dne.		
Výchovné situace + řešení	Negativní atmosféra ve třídě působila na některé žáky jako „spouštěč“ k vyrušování a provokování se navzájem. Žáci vycítili nejistotu paní učitelky a dělali věci, které jsem do té doby u nich nepozorovala. Nakonec došlo k určité stagnaci všech stran. Myslím si, že je zcela zřejmé, že i učitel je pouze člověk a nemůže být permanentně pozitivní. Paní učitelka se snažila zakrýt své negativní emoce a podporovat pozitivní atmosféru vlídným přístupem k žákům.		
Aktivity pro podporu třídního klima	Vzhledem k atmosféře panující ve třídě probíhala výuka frontálně, práce šla velice pomalu a paní učitelka se snažila usměřňovat chování žáků.		
Poznámky, reflexe dne	Vnímám jako podnětné vidět na vlastní oči to, jak aktuální psychický stav učitele ovlivňuje průběh celého dne včetně nálady žáků. Poslední hodinu již bylo vidět velké vyčerpání na obou stranách. Žáci v tomto období jsou ještě emočně nestabilní, což u nich vyvolává nepřiměřené reakce na určité podněty.		

Datum: 08. 10. 2023

Den č. 14

Atmosféra ve třídě	nepříjemná (chaos, hluk, nepříjemná atmosféra)	dobré (nijak nepříjemné, ani příjemné)	Skvělá (podněcující k učení a vzájemné spolupráci)
Přístup učitele	nepřátelský, nepříjemný	chladný, lhostejný	přátelský, vstřícný
Vztahy mezi žáky	nepřátelské	lhostejné	přátelské, vlídné
Průběh dne	Den probíhal v příjemné atmosféře. Vzhledem k návštěvě paní učitelky z Technické univerzity docházelo k výstupům žáků ve snaze na sebe upoutat pozornost. Chování žáků lehce narušovalo průběh hodin, ale vše bylo vyřešeno domluvou.		
Výchovné situace + řešení	Jeden z žáků si jako svůj jazyk dne vybral vrčení. Během návštěvy externí učitelky tak celou hodinu vrčel. Nejprve jsem se snažila žáka usměrnit a domluvit mu, což vyvolalo ještě hlasitější vrčení za účelem upoutání pozornosti. Následné přehlížení těchto jevů vyvolalo u žáka ztrátu zájmu o tento nepříznivý jev, jelikož nevedl k uspokojení potřeby pozornosti.		
Aktivita pro podporu třídního klimatu	Pavučina – žáci probírali písmeno L – každý řekl jedno slovo začínající na písmeno L a poslal klubko dál. Tak se vytvořila pavučina pro pavouka Lojzika. Možnost využití s vlastnostmi dětí, k popsání pocitů apod.		
Poznámky, reflexe dne	Velice zajímavou zkušeností pro mě bylo řešení „ignorovat“ rušivého žáka. K mému překvapení to byl rychlý způsob jeho uklidnění, jelikož nebyl splňován jeho cíl upoutat na sebe pozornost.		

Příloha 15 Pilotáž – Předávám míč tomu

Pilotáž	
Název aktivity:	Předávám míč tomu
Cíl:	Žáci ověřují znalosti o svých spolužácích. Žáci smysluplně vyjadřují své myšlenky v celých větách
Pomůcky	Míč nebo plyšová hračka
Popis aktivity	S žáky vytvoříme kruh, učitel začíná s míčem v ruce a říká „Předávám míč tomu, kdo např. má rád čokoládu ...“ a předá míč někomu, pro koho daný výrok platí. Ten pak pokračuje „Předávám míč tomu, kdo ...“, atd... hra pokračuje, dokud se nevystřídají všichni hráči. Jestliže se žák netrefí a řekne něco co neplatí, zkusí předat míč někomu jinému, ostatní mohou napovědět.
Možné obměny aktivity	Můžeme hrát tak, že každý, kdo má míč vybere jednoho spolužáka, kterému míč předá a řekne o něm nějakou hezkou věc. Např.: „Předávám míč ..., protože se vždycky směje.“, „Předávám míč ..., protože mi pomohl/a, když jsem potřeboval/a.“
Reflexe průběhu pilotáže	Aktivita byla zařazena do hodiny českého jazyka. Žáci se již blíže znali, ale i přes to jsem každý řekl jednu vlastnost o sobě. Při hře bylo možné sledovat přátelské vztahy mezi žáky, zároveň si myslím, že by se dalo vysledovat i určité nepřátelství, či počáteční šikana, které se ale v této třídě nenachází. Bylo by vhodné, nějak odlišit žáky, kteří již hráli, např. posazením.
Reflexe, poznámky od provázející učitelky	Tato hra je reflexí toho, co už žáci o sobě vědí. Je vhodné, aby předcházela některá z poznávacích her, jako např. „Místa si vymění ti“, „3 pravdy 1 lež“, aj.

Příloha 16 Pilotáž – Toaletní papír

Pilotáž	
Název aktivity	Toaletní papír
Cíl	Žáci kultivovaně vyjadřují své myšlenky. Žáci respektují své spolužáky a jejich názory.
Pomůcky	Toaletní papír
Popis aktivity	Hra začíná tím, že všichni sedí v kruhu a učitel pošle toaletní papír po kroužku (můžou klidně být dva, každý poslat jedním směrem). Úkolem žáků je utrhnout si libovolně dlouhou část toaletního papíru. V momentě, kdy tak učiní, je jejich úkolem, roztrhat jejich část na jednotlivé čtverečky, a až poté, co takto učiní, dostanou instrukci, že počet natrhaných čtverečků znázorňuje počet vět, které o sobě musí dané osoba říci. Za každou řečenou větu položí žák čtvereček před sebe, dokud mu žádné nezůstanou, pak pokračuje další žák.
Možné obměny aktivity	a) Tuto hru můžeme využít i v jiných předmětech, např. prvouce, českém jazyce, kdy žáci mají za úkol říct tolik vět k zadanému tématu, kolik si natrhali papírků. Např. Téma podzim, Vánoce, slova s určitým písmenem, slabikou. b) Místo toho, aby žáci mluvili o sobě, mohou takto popisovat i někoho druhého. Např. každý si vylosuje jednoho spolužáka, toho mají poté za úkol popsat.
Reflexe průběhu pilotáže	Aktivita zaznamenala velký motivační účinek, který přisuzuji práci s netradičním materiálem. Jestliže bych aktivitu zařazovala znovu, limitovala bych počet útržků, aby nedocházelo k tak velkým rozdílům v čase, kdy jednotliví žáci mluví.
Reflexe, poznámky od provázející učitelky	Důležitým prvkem této aktivity je žákům zprvu neříct, k čemu si toaletní papír trhají. Doporučuji poté mít připravenou další aktivitu, při níž mohou natrhaný toaletní papír využít, např. při výtvarné výchově, matematice, atd... V momentě, kdy žáci aktivitu znají je vhodné mít připravenou jinou (záložní) hru.